

บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม

พระกานต์สไมล์ โกวิท (จักรก)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรรัฐศาสตมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2562

บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม

พระคัมภีร์ โกวีโท (จักมา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2562

บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม

พระคัมภีร์ โกวีโท (จักมา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2562

THE ADMINISTRATIVE ROLES OF BUDDHIST ECCLESIASTICAL
MONKS IN SAM PHRAN DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

PHRA KAMALMONI KOWITHO (CHAKMA)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE MASTER DEGREE OF POLITICAL SCIENCE
PROGRAM IN GOVERNMENT
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2019

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม
ชื่อนักศึกษา : พระคัมภีร์ โกวีโท (จักมา)
ชื่อปริญญา : รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา : การปกครอง
ปีพุทธศักราช : 2562
อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร.ฐากรณ์ หอมกลิ่น

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณะกรรมการสอบสวนนิพนธ์
ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.สุกิจ ชัยมุสิก)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา)

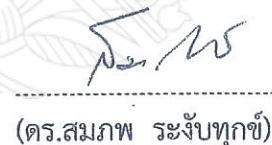
(ดร.ฐากรณ์ หอมกลิ่น)

กรรมการ

(ดร.พนัด ดั่งตลิว)

กรรมการ

(ดร.สมภาพ ระวังทุกข์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุพธนา ปราณีต)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic : The Administrative Roles of Buddhist Ecclesiastical
Monks in Sam Phran District, Nakhon Pathom Province
Student's Name : Phra Kamalmoni Kowitho (Chakma)
Degree Sought : Master of Political Science
Program : Government
Anno Domini : 2019
Advisor : Dr.Thakul Homklin

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Political Science
(Government)

Dean of Graduate School

(Phra Srivayaphon, Dr.)

Thematic Committee
Chairman

(Assoc.Prof. (Emeritus) Dr.Sukit Chaimusik)

Member (Advisor)

(Dr.Thakul Homklin)

Member

(Dr.Panut Duangtilee)

Member

(Dr.Sompob Rangubtook)

Member

(Asst.Prof.Dr.Yuttana Praneet)

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
ชื่อนักศึกษา	: พระคามัลโมณี โกวิท (จักมา)
ชื่อปริญญา	: รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	: การปกครอง
ปีพุทธศักราช	: 2562
อาจารย์ที่ปรึกษา	: ดร.ฐาณูร หอมกลิ่น

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่มี อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม แตกต่างกัน และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการและพระภิกษุสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 260 รูป เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอ สามพราน สำหรับสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์หาความแปรปรวนแบบทางเดียว และเปรียบเทียบหาค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ่ วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า :

1. บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากด้านที่มากที่สุด คือ ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย และด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่มีอายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุ ระดับการศึกษาโลก และระดับการศึกษาทางธรรม ไม่พบความแตกต่าง

3. เสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครอง พบว่า ควรจัดให้มีการอบรมแก่ภิกษุสามเณรในวัดให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีและมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันนอกจากนี้จัดอบรมให้กับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับกฎ ระเบียบของคณะสงฆ์

4. ผลการสัมภาษณ์ บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ทั้ง 2 ด้าน พบว่า พระสังฆาธิการควรใช้กระบวนการในการปกครองสงฆ์ปราศจากอคติทั้ง 4 ต้องยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองสูงสุดและต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกิจ 6 ด้าน ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อย,

การศึกษาสงเคราะห์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การสาธารณูปการ, การศาสนศึกษาและการ
สาธารณสงเคราะห์

คำสำคัญ : บทบาทการปกครอง, พระสังฆาธิการ, พระธรรมวินัย, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ABSTRACT

Thesis Topic : The Administrative Roles of Buddhist Ecclesiastical Monks in Sam Phran District, Nakhon Pathom Province
Student's Name : Phra Kamalmoni Kowitho (Chakma)
Degree Sought : Master of Political Science
Department : Government
Anno Domini : 2019
Advisor : Dr.Thakul Homklin

This thesis had the following objectives : 1) To study the administrative roles of Sangha administrators in Sam Phran District, Nakhon Pathom Province; 2) To compare the administrative roles of Sangha administrators in Sam Phran District, Nakhon Pathom province, classified with different age, a lent age, level of worldly education and a level of religious education; and 3) To suggest guidelines for the administration of Sangha administrators in Sam Phran District, Nakhon Pathom. The sample groups were 260 Sangha administrators and ordinary monks who lived in Sam Phran district, Nakhon Pathom Province. The instrument was a questionnaire about the administrative roles of Sangha administrators in Sam Phran District. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, One - Way ANOVA test and compared the differences in pairs by the Scheffé method.

The results of the research were found as follows :

1. The administrative role of Sangha administrators in Sam Phran District, Nakhon Pathom, was the overall average at a high level, by sorting from the highest to the lowest aspects as the administration according to the principles of Dhamma and Vinaya, and administration according to the Sangha Act respectively.

2. In comparative study on the administrative roles of Sangha administrators in Sam Phran District Nakhon Pathom province, with different age, lent age, level of worldly and religious education, it was found that the Sangha administrators with different level of worldly education and religious education, had different administrative roles of Sangha administrators in Sam Phran District, Nakhon Pathom province, in the whole view, with significantly statistical difference at the level of 0.05. But for the Sangha administrators with different level of worldly education and the level of religious education, it was found that they had no difference.

3. Guidelines for the administration of Sangha administrators in Sam Phran District, Nakhon Pathom Province, were as follows : In terms of administration, it was found that training for monks, and novices should be arranged to have good behavior as monks and

novices and training in the subject of Dhamma and Vinaya, ethics, etiquette, and practices related to the ceremony and caring for monks within the temple equally. In addition, there should have training for people in the area regarding rules and regulations of the Sangha.

4. In interview results in dealing with administrative roles of Sangha administrators in Sam Phran District, Nakhon Pathom Province, for both aspects, they were found that the Sangha administrators should use the process of monastic rule without having 4 bias; they should adhere to Dhamma and Vinaya as the principle of supreme rule; and they should comply with the provisions of the Sangha Act which involved 6 aspects, namely maintaining peace, education welfare, propagating Buddhism, public facilities, religious education, and public welfare

Key words : Administrative Roles, Sangha Administrators, Dhamma discipline, Sangha Act.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ดีเพราะความอนุเคราะห์ในด้านต่าง ๆ จากบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความมีน้ำใจเอื้ออารีเป็นอย่างยิ่ง ใคร่ขอกราบขอบพระคุณขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ และ ขอเจริญพรขอบคุณคณาจารย์ พระปริยัติธรรมเมธี รักษาการรองอธิการบดี วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์ ผศ. ดร. รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ ดร.ฐาภกร หอมกลิ่น อาจารย์ที่ปรึกษา พระครูสิริธรรมนิเทศ (ผศ. ดร.) พระครูศรีปริยัติวิธาน (ดร.) พระครูประสาทสรธรรม นายมาโนช มาละการ และ อาจารย์เจ้าหน้าที่ทุกท่านที่เมตตาคอยให้คำแนะนำ และให้กำลังใจเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ และ ขอเจริญพรขอบคุณ คณาจารย์ทุก ๆ ท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ โดยเฉพาะ พระมหาวิระชาติ ปิยวณฺโณ, (ดร.) พลเรือตรี รศ.ทองใบ อีรานันท์ ทางกูร ดร. กรุณา มธุลาภรังสรรค์ และ ดร. บานชื่น นักการเรือน ที่ช่วยแก้ไขตรวจสอบปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์

ขอเจริญพรขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. สุกิจ ชัยมุสิก ประธานกรรมการ ดร.พนิต ดั่งตลิวี ดร. สมภพ ระงับทุกข์ และ ผศ. ยุทธนา ปราณีต กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยแนะนำสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ และ ขอเจริญพรขอบคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย พระพิพัฒนศึกษากร เจ้าคณะอำเภอสามพราน พระครูพิพัฒนศีลาจารย์ เจ้าอาวาส วัดสิรินธรเทพรัตนาราม พระมหาวิระชาติ ปิยวณฺโณ, (ดร.) รศ. ดร. มานพ นักการเรือน และ ดร. บานชื่น นักการเรือน ที่เมตตาตรวจแบบสอบถามและคอยให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้สำเร็จด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูจินตาทิศาภิรักษ์ พระครูจาวุฒินคุณ พระครูวรดิธถานุยุต พระมหาสมเกียรติ และ พระปลัดการุณย์ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 5 รูป ที่ช่วยเหลือในการให้สัมภาษณ์จึงทำให้การทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

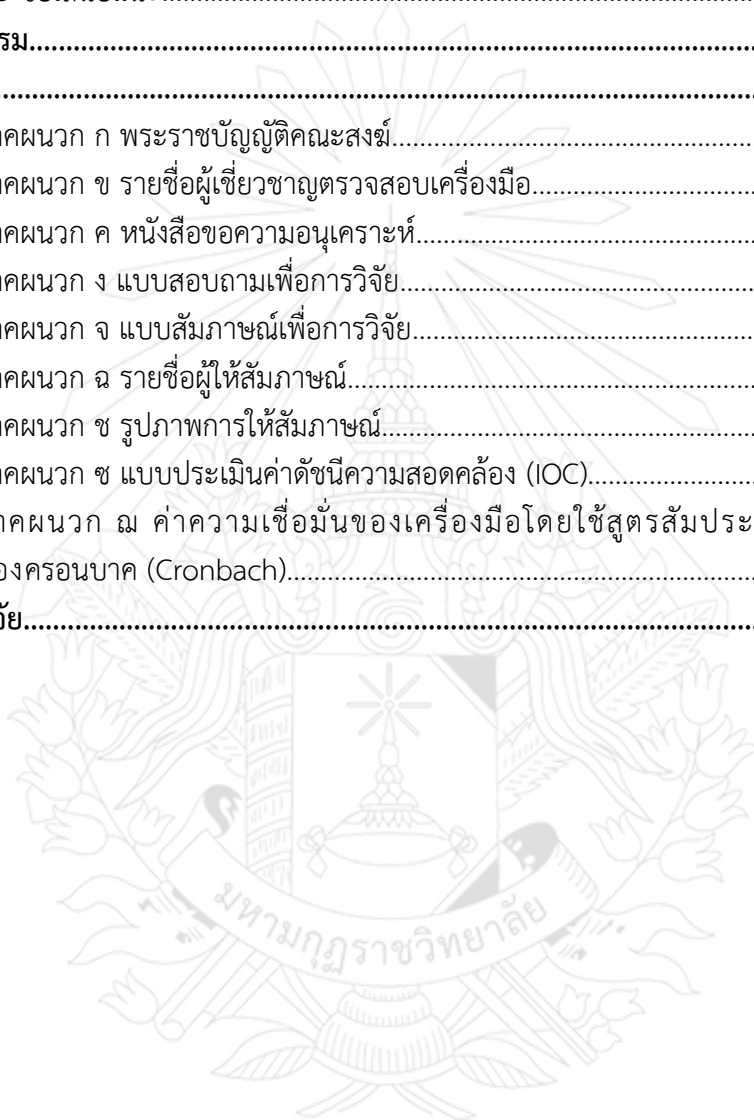
ขอเจริญพรขอบคุณ คณาจารย์ ทุกท่าน และครอบครัวที่คอยผลักดันเป็นกำลังใจ และเป็นแรงบรรดาลใจให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอดและขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวรายนามมา ณ โอกาสนี้

พระคามัลโมณี โกวิท (จักมา)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ฅ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนภูมิ.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท.....	5
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครอง.....	12
2.3 การปกครองคณะสงฆ์.....	20
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ.....	30
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ.....	36
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43
2.7 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	48
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	49
3.1 วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย.....	49
3.2 ระเบียบวิธีการวิจัย.....	50
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	51
3.4 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง.....	51
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	51
3.6 การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ.....	52
3.7 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
3.8 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	54
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57

สารบัญ (ต่อ)		หน้า
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....		57
5 สรุปผลและอภิปรายผล.....		80
5.1 สรุปผลการวิจัย.....		80
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....		82
5.3 ข้อเสนอแนะ.....		85
บรรณานุกรม.....		87
ภาคผนวก.....		92
ภาคผนวก ก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์.....		93
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....		101
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์.....		103
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....		114
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....		120
ภาคผนวก ฉ รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....		123
ภาคผนวก ช รูปภาพการให้สัมภาษณ์.....		125
ภาคผนวก ซ แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC).....		131
ภาคผนวก ฌ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา ของครอนบาค (Cronbach).....		133
ประวัติผู้วิจัย.....		135

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 4.1	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของพระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ.....	57
ตารางที่ 4.2	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของพระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามพรรษา.....	58
ตารางที่ 4.3	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของพระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก.....	58
ตารางที่ 4.4	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของพระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม.....	59
ตารางที่ 4.5	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยรวมทั้ง 2 ด้าน.....	59
ตารางที่ 4.6	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย.....	60
ตารางที่ 4.7	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์.....	61
ตารางที่ 4.8	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามอายุ.....	62
ตารางที่ 4.9	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามอายุ.....	63
ตารางที่ 4.10	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามอายุ.....	63
ตารางที่ 4.11	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามอายุ.....	64
ตารางที่ 4.12	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามอายุ.....	64

ตารางที่ 4.13	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามอายุ.....	65
ตารางที่ 4.14	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม ทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามพรรษา.....	65
ตารางที่ 4.15	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามพรรษา.....	66
ตารางที่ 4.16	แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามพรรษา เป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé).....	66
ตารางที่ 4.17	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามพรรษา.....	67
ตารางที่ 4.18	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามพรรษา.....	67
ตารางที่ 4.19	แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามพรรษา เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé).....	68
ตารางที่ 4.20	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามพรรษา.....	68
ตารางที่ 4.21	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามพรรษา.....	69
ตารางที่ 4.22	แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามพรรษา เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé).....	69
ตารางที่ 4.23	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม ทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก.....	70

ตารางที่ 4.36 แสดงค่าความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน..... 77

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....

48

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมนั้น มีความจำเป็นต้องอาศัยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมนั้น ๆ ยอมรับและเป็นที่ยอมรับกันว่าควรทำสิ่งใดหรือไม่ควรทำสิ่งใดนั้น มีมาตั้งแต่ยุคโบราณมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้สังคมนั้นอยู่อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิต ความรู้ รวมถึงอาชีพการทำงานที่ดี แต่กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้กำหนดขึ้นนั้น จำเป็นที่ต้องมีบุคคลเป็นผู้กำกับดูแลและแก้ไขในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงทำให้สังคมนั้น ๆ มีการปกครองเกิดขึ้น เช่น การปกครองคนในครอบครัว การปกครองประเทศชาติ การปกครองข้าราชการ การปกครองสงฆ์ ฯลฯ การปกครองจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ในสังคม เพื่อคุ้มครอง ป้องกัน มิให้ผู้ใดไปทำความวุ่นวายให้กับสังคมหรือทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น (พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). 2549, หน้า ข) กล่าวว่า การปกครองคณะสงฆ์เป็นหนึ่งในภารกิจของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนา ในการวางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้สมาชิกของสังคมได้อาศัยอยู่ร่วมกันและทำหน้าที่ของตนอย่างปกติสุข โดยอาศัยหลักเกณฑ์ 3 ประการ ดังนี้ 1) พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและบัญญัติไว้ 2) กฎหมายบ้านเมืองที่ตราขึ้นตามกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยและ 3) ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบทอดกันมา การบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ จึงเป็นบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งของพระสังฆาธิการ

บทบาทการปกครองนับได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในการปกครองและมีความสำคัญต่อชุมชนในการอยู่ร่วมกันในสังคมทุกระดับ เพราะทุกคนล้วนจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบตามแต่จะได้รับบทบาทประเภทใด ตั้งแต่บทบาทที่ได้รับจากสังคม บทบาทที่ได้รับการแต่งตั้ง บทบาทที่เป็นหน้าที่ ซึ่งล้วนมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของบทบาทนั้น (สมพงษ์ เกษมสิน. 2526, หน้า 54) กล่าวว่า บทบาทมีความสำคัญในการใช้เป็นแนวทางในการให้สมาชิกของกลุ่มคาดหวังทำที่จากบทบาทของสมาชิกแต่ละคนได้สามารถแยกสมาชิกกลุ่มออกจากผู้ที่มีได้เป็นสมาชิกได้ อีกทั้งอาจทำให้เกิดการบังคับสมาชิกแต่ละคนยอมรับและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของตน เป็นสิ่งที่ผู้ดำรง ตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ที่ได้รับการคาดหวังให้เขาทำหน้าที่กำหนดไว้ ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นครองอยู่และหมายความรวมถึงหน้าที่หรือเงื่อนไขที่บุคคลนั้นครองอยู่ (ภิญโญ สาร. 2533, หน้า 259) ดังนั้น บทบาทของพระสังฆาธิการเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ เป็นลักษณะการปกครองที่มีโครงสร้างตามเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้า เพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะแห่งสงฆ์และดำรงความศรัทธาของเหล่าชนทั้งหลาย

ผู้วิจัยในฐานะพระภิกษุต่างชาติ ที่ต้องเดินทางมาศึกษาและพักอาศัยอยู่วัดในประเทศไทย จังหวัดนครปฐม จึงต้องรับรู้ถึง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ต่าง ๆ ฯลฯ ในการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ การเดินทางมาทำการศึกษาในประเทศไทยนั้น ผู้วิจัยยังได้ใช้โอกาสในการอาศัยอยู่ที่วัดและสถานศึกษามีการพูดคุยทั้งทางด้านหลักธรรมและด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยอยู่เสมอกับพระภิกษุ

รูปอื่น ๆ รวมถึงเจ้าอาวาสและยังได้ถามถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ยังเกิดขึ้น ส่วนมากนั้นเป็นเรื่องของการทำ ผิดพระวินัยที่ไม่ร้ายแรง (พระครูสังฆรักษ์เอนก สุชาโต. 2562, การสื่อสารส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562) เช่น 1) พระภิกษุสงฆ์ในปกครองไม่ลงอุโบสถสังฆกรรมปาติโมกข์ทุกกึ่งเดือนตามหลัก พระวินัย ซึ่งส่วนมากเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุน้อย พระภิกษุที่บวชใหม่ พระภิกษุที่ตั้งใจมาบวชระยะ สั้น ๆ และพระภิกษุที่ชราภาพ และ 2) พระภิกษุสงฆ์ยังไปในที่อโคจร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูเมธีธรรมานุกุต (ถาวร สุธมโม). 2557, หน้า 2) ปัญหาดังกล่าวนี เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นด้านการ ปกครองตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งผู้วิจัยก็เห็นว่าปัญหาดังกล่าวก็เกิดขึ้นในประเทศของผู้วิจัยเช่นกัน จึงเกิดแรงจูงใจที่จะศึกษาเรื่องบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ หากได้มีการศึกษาวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลถึงพฤติกรรม จึงทำให้ บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน้าที่และสถานภาพของบุคคล

ผู้วิจัยในฐานะพระสงฆ์จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการ ใน เขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ บทบาทการปกครองของพระ สังฆาธิการ ในเขตอำเภอสามพราน เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและยังเป็นประโยชน์ อย่างยิ่งต่อตัวผู้วิจัยเพื่อการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและการอยู่ร่วมกันในหมู่สงฆ์ ซึ่งข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ยังสามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัด นครปฐม

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่มี อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม แตกต่างกัน

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัด นครปฐม

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอสามพราน ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการ ปกครองคณะสงฆ์ของสังฆาธิการในอำเภอสามพราน แตกต่างกัน

1.3.2 พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอสามพราน ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการ ปกครองคณะสงฆ์ของสังฆาธิการในอำเภอสามพราน แตกต่างกัน

1.3.3 พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอสามพราน ที่มีระดับการศึกษาทางโลก ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของสังฆาธิการในอำเภอสามพราน แตกต่างกัน

1.3.4 พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอสามพราน ที่มีระดับการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของสังฆาธิการในอำเภอสามพราน แตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มวัดในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 25 วัด โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ พระภิกษุสงฆ์ทั้ง 260 รูป (ที่มา : สำนักเจ้าคณะอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, 2562)

2) กลุ่มผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เลือกจากพระสังฆาธิการผู้ทรงคุณวุฒิในเขตอำเภอสามพรานจำนวน 5 รูป เลือกแบบเจาะจง

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน 2 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย และ 2) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ทำการวิจัย คือ เขตพื้นที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทราบบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

1.5.2 ทราบผลเปรียบเทียบบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมที่มี อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน

1.5.3 ทราบแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

1.5.4 นำผลที่ได้จากการวิจัย ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง แนวทางการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

1.5.5 เป็นแนวทางให้กับพระสังฆาธิการในเขตอื่น ๆ ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแนวทางการปกครองคณะสงฆ์

1.5.6 ใช้เป็นแหล่งข้อมูลให้กับงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

1.6 คำนียามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

บทบาท หมายถึง อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นไปตามตำแหน่งหน้าที่ ของพระสังฆาธิการ ใน 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย และ 2) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง การควบคุม ดูแล สอดส่อง ผู้ใต้ปกครองแต่ละระดับของ พระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลัก พระธรรมวินัยและตามหลักกฎหมายคณะสงฆ์

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระผู้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอ สามพราน จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส

พระภิกษุสงฆ์ หมายถึง พระลูกวัดที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอ สามพราน จังหวัดนครปฐม

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย หมายถึง การปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ที่ไม่ขัดต่อหลักพระทำวินัยอันเป็นธรรมนุญการปกครอง ประกอบด้วย การให้ พระภิกษุในสังกัดวัดลงอุโบสถกรรมฟังพระปาติโมกข์ทุกกึ่งเดือน, การให้ความสะดวกตามสมควรใน การบำเพ็ญกุศล, การให้พระภิกษุสงฆ์ทำวัดสวดมนต์เช้า-เย็นตลอดปี, การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบริษัท, การให้การอบรมแก่พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเป็นประจำ, การให้การสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แก่พระภิกษุในการปกครอง, การให้มีการ จัดทำบัญชี รับ-จ่าย อย่างเป็นระบบและโปร่งใส, การจัดงานภายในวัดให้เป็นไปตามแบบแผน ประเพณีอันงดงาม, การเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการประจำเดือนที่ผู้บัญชาเหนือตนจัดประชุมและ การจัดให้มีการประชุมพระภิกษุ สามเณร เพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย

การปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หมายถึง การปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ โดยอนุโลมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ประกอบด้วย การจัดประชุมพระภิกษุสามเณร เพื่อชี้แจงระเบียบ ตามวาระต่าง ๆ, การออก กฎ ระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ, การระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยปัญหา เพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม, การกำกับดูแลจัดการศาสนสมบัติของวัดให้มีความเป็นระเบียบ เรียบร้อยและมีความมั่นคงแข็งแรง, การควบคุม ดูแล พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย, การจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง, การจัดการอบรมแก่ประชาชนในพื้นที่เป็น ประจำ, การปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ของวัด, การส่งเสริมให้พระภิกษุ บำรุงรักษาวัดและกิจการศาสนสมบัติของวัดและการให้การส่งเสริมการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์

อายุ หมายถึง อายุของพระภิกษุสงฆ์ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 3 ระดับ ดังนี้ 1) 20 - 40 ปี 2) 41 - 60 ปี และ 3) 61 ปีขึ้นไป

พรรษา หมายถึง จำนวนปีที่อุปสมบทแล้วรับผ้ากฐินในปีนั้น ๆ ของพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 3 ระดับ ดังนี้ 1) 1 - 10 พรรษา 2) 11 - 20 พรรษา และ 3) 21 พรรษาขึ้นไป

ระดับการศึกษาทางโลก หมายถึง ระดับการศึกษาสายสามัญ ในขั้นที่สูงสุดของพระภิกษุ สงฆ์วัดผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 3 ระดับ ดังนี้ 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี 2) ปริญญาตรี และ 3) ปริญญา โทขึ้นไป

ระดับการศึกษาทางธรรม หมายถึง ระดับการศึกษาทางสายธรรมของพระภิกษุสงฆ์ ประกอบด้วย 3 ระดับ ดังนี้ 1) นักรธรรมชั้นตรี 2) นักรธรรมชั้นโท และ 3) นักรธรรมชั้นเอก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบการวิจัย ดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครอง
- 2.3 การปกครองคณะสงฆ์
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) เป็นทฤษฎีที่นิยมนำมาใช้ในการวิจัย เพื่ออธิบายแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ที่ทำงานอยู่ร่วมกันในองค์กร ทำให้ผู้คนเหล่านั้นรู้จักหน้าที่และบทบาทของตนในองค์กรนั้น ๆ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทไว้มากมาย ดังนี้

2.1.1 ความหมายของบทบาท

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546, หน้า 602) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การทำท่าตามบทการตามบท โดยปริยาย หมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ เช่น บทบาทของครูในการสอนหนังสือ บทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตร ฯลฯ

สมคิด เพ็งอุดม (2535, หน้า 9) กล่าวว่า สถานภาพเป็นฐานะหรือตำแหน่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนด “บทบาท” ของตำแหน่งบุคคล บทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันซึ่งเปรียบเสมือนเหรียญ คือ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญก็เป็นบทบาท

ลือชา ธรรมวินัยสถิต (2539, หน้า 47) กล่าวว่า ความหมายในแง่ทางโครงสร้างของสังคมว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมรสถานภาพหนึ่ง ๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้น ๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี 2 ด้านเสมอ เมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกันและเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้น บทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคม

ประกอบ มีโคตรทอง (2541, หน้า 1) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง บทบาทหน้าที่ที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และการแสดงของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ จะมีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดนั้นขึ้นกับปัจจัย 3 ประการ ดังนี้

1. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดง หรือปฏิบัติ
2. ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท
3. บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท

สนธยา พลศรี (2545, หน้า 125) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพ หรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนอยู่รวมกัน สามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและต่างกันออกไป เช่น เป็น พ่อ แม่ ลูก ครู ทหาร ตำรวจ นักเรียน ฯลฯ

สุพัตรา สุภาพ (2545, หน้า 30) กล่าวว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น ตำแหน่งคือพ่อ บทบาทคือต้องเลี้ยงลูก ตำแหน่งคือครู บทบาทคือสั่งสอนอบรมนักเรียน ฯลฯ

พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ (2554, หน้า 15 - 16) กล่าวว่า ทฤษฎีบทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติบทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้น ๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ในแต่ละสถานภาพการแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมในสถานภาพหนึ่ง ๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมายเมื่อบุคคลดำรงอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่งแล้ว จะต้องกระทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุดเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเองและสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศตลอดถึงมวลมนุษยชาติให้มากที่สุด โดยที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้างเดือดร้อนจากการกระทำของตนกล่าว คือ กระทำทั้งประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์

พระครูเมธีธรรมานุกุต (ถาวร สุธมโม) (2557, หน้า 15) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลตามสถานภาพที่เป็นอยู่หรือได้รับมอบหมายตำแหน่งหรือเป็นภาระหน้าที่อันมีความสัมพันธ์ควบคู่กับตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติตามสถานภาพที่กำหนดขึ้นและยังสอดคล้องกับพฤติกรรมที่กระทำตามตำแหน่งตามสถานภาพทางสังคมหรือหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งเป็นแนวทางของการแสดงออก หรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามภาวะที่แต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบ ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป ความหมายของบทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลตามสถานภาพที่เป็นอยู่หรือได้รับมอบหมายตำแหน่งหรือภาระหน้าที่ อันมีความสัมพันธ์ควบคู่กับตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติตามสถานภาพที่กำหนดขึ้นและยังสอดคล้องกับพฤติกรรมที่กระทำตามตำแหน่งตามสถานภาพทางสังคมหรือหน่วยงานนั้น ๆ จะเป็นแนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนด

2.1.2 ความสำคัญของบทบาท

บทบาทนับได้ว่าเป็นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการปกครอง และมีความสำคัญต่อชุมชนในการอยู่รวมกันในสังคมทุกระดับ เพราะทุกคนล้วนจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบตามแต่จะได้รับบทบาทประเภทใด ตั้งแต่บทบาทที่ได้รับจากสังคม บทบาทที่ได้รับการแต่งตั้ง บทบาท

ที่เป็นหน้าที่ ซึ่งล้วนมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญ ของบทบาทนั้น ได้มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้สรุปไว้ ดังนี้

สมพงษ์ เกษมสิน (2526, หน้า 54) กล่าวว่า บทบาทมีความสำคัญในการใช้เป็นแนวทาง ในการให้สมาชิกของกลุ่มคาดหวังท่าทีจากบทบาทของสมาชิกแต่ละคนได้สามารถแยกสมาชิกกลุ่ม ออกจากผู้ที่มีได้เป็นสมาชิกได้ อีกทั้งอาจทำให้เกิดการบังคับสมาชิกแต่ละคนยอมรับและปฏิบัติตาม สิทธิหน้าที่ของตน

ภิญโญ สาร (2533, หน้า 259) กล่าวว่า ความสำคัญของบทบาท คือ เป็นสิ่งที่ผู้ดำรง ตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ที่ได้รับการคาดหวังให้เขาทำหน้าที่กำหนดไว้ ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้น ครอบงำและหมายความรวมถึงหน้าที่ หรือเงื่อนไขที่บุคคลนั้นครอบงำ

ภัทรพร สิริกาญจน (2536, หน้า 21 - 29) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า มี ความสำคัญในการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในปัจจุบันพระสงฆ์มี บทบาทที่ชัดเจน ดังนี้

1. ด้านสังคมสงเคราะห์ อันได้แก่การสงเคราะห์ในด้านจิตใจ เช่น การแสดงพระ ธรรมเทศนาให้แก่ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของชีวิตและไม่เดือดร้อน มากนัก เมื่อเผชิญกับอุปสรรคของชีวิต นอกจากนี้พระสงฆ์อาจให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตโดยใช้ หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในบางกรณีบทบาทการสงเคราะห์ประชาชนทางด้านวัตถุด้วย ได้แก่ การ ให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียนต่างถิ่นและผู้มาปฏิบัติธรรมรักษาศีลในวัดและการให้ประชาชนที่ยากจนได้ เข้าที่ดินของวัดในราคาถูก เพื่อปลูกบ้านพักอาศัย ฯลฯ

2. ด้านการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์มีฐานะเป็นผู้นำชุมชนได้ให้วัดเป็นศูนย์กลาง บริการสังคมด้วย เช่น เป็นโรงเรียนสำหรับเด็กวัด เป็นบ้านพักฉุกเฉินสำหรับผู้ขัดสนไร้ที่พึ่ง เป็นหอ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

พระมหาไพสิทธิ สัตยารุธ (2542, หน้า 7) กล่าวว่า บทบาทมีความสำคัญเพราะว่า มนุษย์ทุกคนมีสถานภาพติดตัวที่แตกต่างกันตั้งแต่เกิด ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมตามความแตกต่างของ ครอบครัวยุคที่กำเนิด จากนั้นบุคคลก็อาศัยสถานภาพที่ตนได้รับ ติดต่อกับบุคคลอื่น รวมทั้ง แสวงหาสถานภาพใหม่ให้กับตนเองไปตามบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด สังคมจึงเป็นเสมือนที่รวมของ สถานภาพเสียส่วนใหญ่ เช่น พระภิกษุสงฆ์ออกบิณฑบาตในหมู่บ้านแม้ท่านจะไม่รู้จักรใครสักคน แต่ก็ สามารถรับอาหารบิณฑบาตได้ ทั้งนี้ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปตามสถานภาพที่มีอยู่ในสังคมนั้น ๆ สถานภาพจึงเป็นตัวกำหนดบทบาท (หน้าที่) ของบุคคลว่าจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลอื่นในสังคมอย่างไร มันเป็นเสมือนกุญแจที่จะไขเราให้เข้าใจถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ส่วนบทบาทของบุคคลนั้น จะเป็นตัวสะท้อนให้เราเข้าถึงวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมทั้งสถานภาพและบทบาทจึงเป็น เครื่องมือ ที่สำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลและสามารถจัดระเบียบการ อยู่ร่วมกันในการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้

สรุปได้ว่า ความสำคัญของบทบาทเป็นสิ่งสำคัญที่กำหนดแนวทางในการแสดง ความสัมพันธ์ พฤติกรรมในแต่ละสถานการณ์ให้เป็นไปตามบทบาทกับผู้อื่นในสังคม ไม่ว่าจะพึงพอใจ หรือไม่ก็ตาม เช่น พระสงฆ์ในฐานะผู้ปฏิบัติธรรมมีบทบาทหน้าที่บำเพ็ญตนไปตามพระธรรมวินัยและ เป็นผู้ใกล้ชิดกับชุมชนอาจให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตแก่ชุมชนโดยใช้หลักธรรมเป็นแนวทางและ

ในบางครั้งขึ้นอยู่กับบางสถานการณ์ เช่น บทบาทการสงเคราะห์ประชาชนในด้านวัตถุ ฯลฯ และโดยความเป็นจริงแล้ว การตัดสินใจในเรื่องบทบาทนั้น มักนิยมในการตัดสินใจว่า เขาทำหน้าที่ตามบทบาทนั้น ๆ ได้ดีเพียงพอหรือไม่ หรือการแสดงออกเป็นที่พึงพอใจแก่สังคมหรือไม่

2.1.3 ประเภทของบทบาท

บุคคลต่าง ๆ ในสังคมนั้น ต่างก็มีภาระหน้าที่ที่จะต้องกระทำที่แตกต่างกันออกไป การแสดงบทบาทของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะของบุคคลนั้นได้ จึงมีนักวิชาการหลายท่าน แบ่งลักษณะและประเภทของบทบาทไว้มากมาย ดังนี้

ปราชญา กล้าผจญ (2540, หน้า 125 - 126) กล่าวว่า บทบาทสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. บทบาทที่เป็นทางการ (Formal Role) เป็นบทบาทที่ได้มีการมอบหมายให้อย่างเป็นทางการ กำหนดไว้แน่นอน มีระบบตายตัว เช่น เมื่อปฏิบัติราชการมีตำแหน่งหน้าที่การงานประจำ ได้แก่ เสมียนประจำแผนก หัวหน้าแผนก ผู้อำนวยการ ฯลฯ หรือเมื่อทำงานธุรกิจมีตำแหน่งงานเป็นหัวหน้า ผู้จัดการแผนก ฯลฯ

2. บทบาทที่ไม่เป็นทางการ (Informal Role) ได้แก่ บทบาทที่ไม่ได้รับการแต่งตั้ง มอบหมายให้แก่บุคคลอย่างเป็นทางการ แต่เป็นบทบาทที่ผู้มีบทบาทอย่างเป็นทางการจะต้องปฏิบัติ เพื่อจะรักษาความศักดิ์สิทธิ์แห่งบทบาทที่ตนครองอยู่นั้นเอาไว้ให้ได้ บทบาทที่ไม่เป็นทางการนี้แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 บทบาทในภารกิจ (Task Role) ซึ่งมุ่งไปที่การดูแลให้กลุ่มปฏิบัติงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

2.2 บทบาทในการสร้างกลุ่ม และธำรงรักษา (Group Building and Maintenance) เป็นบทบาทส่วนตัว

2.3 บทบาทของเอกลักษณ์บุคคล (Individual Role) เป็นบทบาทส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่เต็มเต็มความเป็นตัวของตัวเอง ทำให้ตัวเองมีความสุข มีความพึงพอใจกับชีวิต เป็นเรื่องส่วนตัวไม่ใช่เรื่องของกลุ่ม บทบาทส่วนตัวนี้บางทีจะเป็นเรื่องช่วยสนับสนุนสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มและก็อาจจะกลับกลายเป็นสิ่งที่อุปสรรคขัดขวางความผูกพันระหว่างกันและกันเสียก็ได้ หากบุคคลนั้นมีลักษณะอุปนิสัยใจคอเป็นไปในทางที่เป็นลบ เห็นแก่ตัว อิจฉาริษยา ฯลฯ

จ่านง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2540, หน้า 89) กล่าวว่า ประเภทของบทบาทสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมายหรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่ง ๆ ควรกระทำตามหรืออาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ ที่คาดหวังด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทัศนคติ บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่แสดงออกเป็นจริง (Actual or Enacted Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่ง ขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็น

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกีดกันของกลุ่มต่าง ๆ และบทบาทที่ได้กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติที่บุคคลรับรู้กันได้

สงวนศรี วิวัชชัย (2540, หน้า 23-24) กล่าวว่า ลักษณะของบทบาทสรุปได้ 5 ประการ ดังนี้

1. บทบาทตามที่กำหนด (Prescribed Roles) หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์กรนั้น

2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง (Expected Roles) หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น ๆ คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ

3. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง (Subjective Roles) หมายถึงรูปแบบพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ภายใต้ตำแหน่งคิด เชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

4. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Roles) หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหน้าที่แสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง แต่อาจมีกรณีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมคาดหวังผู้อื่นทั้ง ๆ ที่บทบาทนั้นไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดเห็นของตน

5. บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ (Perceived Roles) หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบ เกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งโดยธรรมชาติการรับรู้ของคนเราจะมีการเลือกรับรู้และมีการรับรู้ที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงได้ด้วย อิทธิพลจากประสบการณ์หลายอย่าง ดังนั้น เมื่อผู้อยู่ในตำแหน่ง ปฏิบัติบทบาทโดยแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ผู้ที่ได้พบเห็นอาจรับรู้พฤติกรรมหรือบทบาทนั้นในทางที่แตกต่างกันและอาจแตกต่างกันไปจากบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งด้วย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2540, หน้า 139) กล่าวว่า บทบาทสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. บทบาทตามใบสั่ง บทบาทประเภทนี้มุ่งเฟื่องเลี้ยงที่การปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพตัวตนและทักษะในการแสดงออก บทบาทมีหน้าที่ที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการยอมรับปฏิบัติตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง

2. บทบาทตามใจ บทบาทประเภทนี้เน้นไปยังจุดที่คาดหวังต่าง ๆ ว่าจะต้องผ่านอดีต หรือตัวตนเสียก่อน แล้วจึงมีการปฏิบัติขณะที่ผ่านตัวตนเอง ตัวตนก็จะ กลั่นกรอง พินิจ พิจารณา เลือกรส รส ทอน พลิกแพลง ความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตน จุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

3. บทบาทจริง บทบาทประเภทนี้ คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชน หลังผ่านขั้นตอน 2 ขั้นตอนข้างต้นมาแล้วหากจะดูพฤติกรรมเปิดเผยก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้ามุ่งไปที่บทบาทเปิดเผย จุดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งตัวความคาดหวัง หรือการตีความความคาดหวังตามสถานภาพนั้น

สุตา ภิรมย์แก้ว (2541, หน้า 63) ได้กล่าวว่า บทบาทแบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้น ๆ ควรกระทำ แต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือเรียนรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดคิดด้วยตัวเองว่า ควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ ประสบการณ์ ของแต่ละคน

3. บทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง (Enacted Role) เป็นบทบาทที่บุคคลปฏิบัติจริง ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย จึงทำให้การแสดงบทบาทมีความแตกต่างกันไป

สรุปได้ว่า ประเภทของบทบาทตามที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ นั้น เป็นการแบ่งการแสดงบทบาทของบุคคลออกมาตามพฤติกรรมหรือตามลักษณะที่แสดงออก ผู้วิจัยจึงกำหนดประเภทของบทบาทออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) บทบาทในอุดมคติ 2) บทบาทที่เข้าใจและรับรู้ 3) บทบาทที่แสดงออกจริง

2.1.4 ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อบทบาท

รีดเดอร์ (Reader) อังใน พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โฆสวโร (2554, หน้า 14) กล่าวว่า ตัวแปรต่าง ๆ ที่ได้ถูกนำมาศึกษาเพื่ออธิบายถึงสาเหตุการกระทำหรือการแสดงออกถึงบทบาท ในประเด็นนี้ รีดเดอร์ (Reader) ได้กล่าวถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด (บทบาท) ของมนุษย์ว่า เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นเป้าประสงค์ หรือจุดประสงค์ (Goal) เป็นความมุ่งหมายที่จะให้บรรลุในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ผู้กระทำจะมีการกำหนดเป้าประสงค์ไว้ล่วงหน้าก่อนแล้ว

2. ความเชื่อ (Belief Orientation) เกิดจากความคิด ความรู้ที่ผู้กระทำเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการเลือกกระทำทางสังคม

4. นิสัยและธรรมเนียม (Habit and Customs) เป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้ แล้วสืบต่อกันด้วยประเพณีหากละเมิดก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นชอบด้วย

5. การคาดหวัง (Expectation) เป็นท่าทีของบุคคลอื่นมีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติหรือปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ

6. ข้อผูกพัน (Commitment) คือ สิ่งที่ผู้กระทำเชื่อว่าถูกผูกพันที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ

7. การบังคับ (Force) เป็นตัวที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจกระทำการได้เร็วขึ้น

8. โอกาส (Opportunity) เป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่า การตัดสินใจในกระทำใด ๆ โอกาสจะเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ เช่น การมีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น ฯลฯ

9. ความสามารถ (Ability) เป็นการตระหนักถึงความสามารถที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการกระทำทางสังคม

10. การสนับสนุน (Support) เป็นสิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่าจะได้จากบุคคลอื่น

ปัจจัยทั้ง 10 ประการนี้เป็นปัจจัยที่เป็นกลุ่มเหตุผลของการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของมนุษย์ กล่าวคือ การที่บุคคลหนึ่งกระทำสิ่งใดย่อมมีเหตุผลในการกระทำนั้นแฝงอยู่ด้วยและเหตุผลดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่จะประกอบด้วยกลุ่มเหตุผลหลายประการ ซึ่งอาจเหมือนหรือแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มบุคคลนั้น ๆ

อริสตรอม ดีระดอม (2526, หน้า 54 - 55) ได้อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล คือ ตำแหน่ง สถานภาพทางสังคม ความคาดหวังบทบาทของบุคคลและความรู้สึกที่ได้รับการยอมรับจากสังคม 3 ประการ ดังนี้

1. ตำแหน่งสถานภาพทางสังคม

สังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลต่อกันและกันระหว่างบุคคล โดยมีการจัดระเบียบขึ้น ส่วนสถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลในสังคมในกลุ่มที่มีฐานะเป็นสมาชิกทางสังคม ทำให้บุคคลย่อมมีตำแหน่งต่าง ๆ ฉะนั้น ตำแหน่งทางสังคมมีความแตกต่างจากบทบาทที่ว่า ตำแหน่งเป็นการจำแนกมนุษย์ แต่บทบาทเป็นการจำแนกพฤติกรรม และสามารถอธิบายได้ว่าตำแหน่งทางสังคมยังคงอยู่ ไม่ว่าจะไม่มีใครครองตำแหน่งนั้นหรือไม่ แต่บทบาทอาจมีอยู่หรือไม่ก็ได้ ตำแหน่งทางสังคมมีสถานภาพสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับอำนาจที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกของตำแหน่ง ด้วยเหตุนี้ตำแหน่งกับสถานภาพจึงเป็นมโนทัศน์คู่กัน คือ ตำแหน่งทางสังคมจะบ่งบอกถึงสถานภาพทางสังคมด้วย

ตำแหน่งทางสังคมแต่ละอย่างจะมีการคาดหวังจากคนในสังคมที่ให้ผู้ครองนั้นประพฤติปฏิบัติตาม ระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ ที่เรียกว่า บรรทัดฐานหรือปทัสถานหรืออาจกล่าวได้ว่า บรรทัดฐานทางสังคมหรือปทัสถานเป็นเกณฑ์พฤติกรรมหรือค่านิยมที่สังคมกำหนดไว้ เป็นแนวทางให้บุคคลหรือสมาชิกในสังคมยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องกำหนดว่า บุคคลผู้ครอบครองตำแหน่งต่าง ๆ นั้นควรหรือต้องปฏิบัติอย่างไรในแต่ละสถานการณ์ การที่เราจะปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมก็เพราะทราบว่าตัวเองได้รับการคาดหวังจากบุคคลที่เราติดต่อสัมผัสและจากสังคมส่วนรวมให้ปฏิบัติเช่นนั้น การปฏิบัติดังกล่าวก็คือ การแสดงบทบาททางสังคม

บรรทัดฐานทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยวิธีการอบรมปลูกฝังบุคคลให้เกิดจิตสำนึกในการควบคุมตนเองหรือวิธีการขัดเกลาทางสังคมนั่นเอง บรรทัดฐานทางสังคม อาทิ ธรรมเนียม ได้แก่ แบบแผนปฏิบัติ มารยาทสังคม ฯลฯ ส่วนกฎศีลธรรม ได้แก่ ประเพณี จารีต ข้อห้ามต่าง ๆ ฯลฯ และกฎหมาย ได้แก่ บทบัญญัติ ข้อบังคับ ฯลฯ บรรทัดฐานดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากค่านิยมทางสังคม หากคนในสังคมมีค่านิยมอย่างไร จะส่งผลให้เกิดการกำหนดบรรทัดฐานตามตำแหน่งของบุคคลนั้น ซึ่งสามารถให้สอดคล้องกับค่านิยมดังกล่าว นอกจากนี้ยังบังเกิดผลให้คนในสังคมมีแบบแผนในการปฏิบัติต่อกัน มีการแสดงพฤติกรรมบทบาทของแต่ละคนด้วย

2. ความสัมพันธ์ระหว่าง บทบาท ตำแหน่ง สถานภาพ กับบรรทัดฐาน

บทบาทประกอบด้วยบรรทัดฐานต่าง ๆ และเมื่อผนวกบทบาทหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกันจะเกิดเป็นตำแหน่งสถานภาพขึ้นมาหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ตำแหน่งสถานภาพประกอบด้วยบทบาทและบทบาทประกอบด้วย บรรทัดฐานและบทบาท เป็นการกระทำที่แสดงออกถึงการตัดสินใจของพฤติกรรมให้ปรากฏกล่าวคือการกระทำที่แสดงออกถึงพฤติกรรมที่คาดหวังเป็นเพียงบรรทัดฐาน

และบทบาทตามอุดมคติ แต่ถ้า เป็นการกระทำที่แสดงออกถึงการตัดสินใจของพฤติกรรมเป็นบรรทัดฐานหรือบทบาทความเป็นจริง การที่บรรทัดฐานและบทบาทเกี่ยวข้องกับการกระทำที่แสดงออกของพฤติกรรมบุคคลนั้น ๆ จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์กับตำแหน่งสถานภาพของบุคคลด้วย ด้วยเหตุที่การกระทำที่แสดงออกของพฤติกรรมบุคคลย่อมขึ้นกับตำแหน่งสถานภาพที่บุคคลนั้นครองอยู่ในตำแหน่งสถานภาพหนึ่ง ๆ จะประกอบไปด้วยบรรทัดฐานและบทบาทต่าง ๆ ซึ่งบรรทัดฐานและบทบาทดังกล่าวนี้มักแสดงออกในรูปของสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้ครองตำแหน่งสถานภาพนั่นเอง

บรรทัดฐานมีความสัมพันธ์กับระบบสังคม ในทำนองเดียวกันอะตอมมีความสัมพันธ์กับระบบมวลสารและเซลล์มีความสัมพันธ์กับระบบอินทรีย์กล่าวคือ บรรทัดฐานเป็นส่วนประกอบบทบาทและบทบาทเป็นส่วนประกอบของตำแหน่งสถานภาพ โดยที่บุคคลอาจมีตำแหน่งสถานภาพหลายอย่างภายในองค์กรเชิงซ้อนที่ประกอบด้วยกลุ่มมารวมกัน ตำแหน่งสถานภาพหลายอย่างรวมกันเรียกว่า “พหุสถานภาพ” และอาจมีหลายพหุสถานภาพในชุมชนและสังคมอันประกอบไปด้วยองค์กรเชิงซ้อนหลาย ๆ องค์กรมารวมกันอีกด้วยพหุสถานภาพหลายอย่างนี้รวมเรียกว่า “พหุคุณสถานภาพ”

3. ความคาดหวังบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งสถานภาพ

เมื่อบุคคลได้เรียนรู้ความคาดหวังจากสังคมเกี่ยวกับบทบาทตำแหน่งสถานภาพที่ครองแล้ว จะส่งผลเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความคิดเห็นหรือทัศนคติ เรียกว่า “จิต” หมายถึง การทางจิตที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดการปฏิรังสรรค์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม

สรุปได้ว่า บทบาทของบุคคลย่อมมีความสัมพันธ์กับตำแหน่งสถานภาพที่ตนครองอยู่ และตำแหน่งสถานภาพที่ตนครองอยู่ทำให้เกิดความคาดหวังต่อบทบาทจากคนในสังคมนั้นที่ให้ผู้ครองนั้นประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ ที่เรียกว่า บรรทัดฐานหรือปทัสถานหรืออาจกล่าวได้ว่า บรรทัดฐานทางสังคมหรือปทัสถานเป็นเกณฑ์พฤติกรรมหรือค่านิยมที่สังคมกำหนดไว้ ซึ่งเกิดจากปฏิกริยาที่บุคคลมีต่อสังคมเมื่อบุคคลมีปฏิรังสรรค์ในสังคมดังก่านี้จะมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลนั้น อย่างไรก็ตามยังมีเหตุปัจจัยที่เป็นกลุ่มเป้าประสงค์ของการกระทำของบุคคลที่แฝงในการแสดงบทบาทอีกด้วย

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครอง

การปกครองได้มีมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มอยู่รวมกันจากครอบครัวไปจนถึงกลุ่ม ชุมชน ไปจนถึงการปกครองแบบนครรัฐ เพื่อให้การอยู่รวมกันของคนเกิดความเป็นระเบียบ เรียบร้อย มีความสุข มีความเสมอภาค การปกครองจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สังคมคาดหวังให้มีขึ้นตามพฤติกรรม ทัศนคติ ประเพณี ซึ่งเน้นไปที่เชื้อชาติของประชากรในสังคมนั้น ๆ ทำให้เกิดรูปแบบในการปกครองที่แตกต่างกัน จึงมีนักวิชาการให้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองไว้ ดังนี้

2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครอง

แนวคิดและทฤษฎีการปกครองกำเนิดขึ้นในยุครัฐชาติ ซึ่งเป็นยุคสมัยที่รัฐมีการปกครองเป็นปึกแผ่นมีอาณาเขตที่แน่นอนมี ภาษา เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี แบบเดียวกัน จึงทำให้เกิดระบบการปกครอง แต่การปกครองของแต่ละ ภาษา เชื้อชาติ ฯลฯ ย่อมต้องมีความแตกต่างกันออกไป จึงทำให้เกิดแนวคิดและทฤษฎีในการปกครองที่หลากหลาย ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีกาเนตรัฐ

นงเยาว์ พิระตานนท์ (2541, หน้า 11) กล่าวว่า รัฐ ประกอบด้วย ประชากร คือ พลเมืองของรัฐ ดินแดน คือ อาณาเขตของรัฐที่ประกอบด้วยพื้นดิน พื้นน้ำและท้องฟ้า ที่อยู่เหนือเขตพื้นดินและพื้นน้ำ รวมทั้งทะเลอันเป็นอาณาเขตเศรษฐกิจจำเพาะ รัฐบาล คือ คณะบุคคลที่ใช้อำนาจในการบริหารปกครองประเทศและอำนาจอธิปไตย คือ อำนาจสูงสุดของรัฐที่ใช้บังคับบัญชาภายในรัฐที่จะทำให้รัฐดำเนินกิจการต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ถ้าขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไป จะทำให้ขาดสภาพของความเป็นรัฐที่สมบูรณ์ แนวคิดและทฤษฎีกาเนตรัฐประกอบด้วยทฤษฎีย่อย 3 ทฤษฎี ดังนี้

1.1 ทฤษฎีเทวสิทธิ์ (Divine Right Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างรัฐ สร้างมนุษย์ อำนาจในการปกครองเป็นของพระเจ้า กษัตริย์มีพันธะกับพระเจ้าและการปกครองรัฐ ในนามของพระเจ้า การกระทำใด ๆ ของกษัตริย์จึงไม่ถือเป็นความผิด เป็นที่มาของหลักการที่ว่ากษัตริย์ทำอะไรไม่ผิด (The king can do no wrong) นำไปสู่ระบบการปกครอง ที่เรียกว่า สมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy)

1.2 ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า รัฐเกิดขึ้นโดยมนุษย์เป็นผู้สร้างและเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เพราะมนุษย์มีสิทธิตามธรรมชาติมาตั้งแต่เกิด คนทุกคนจึงมีสิทธิปกครองตนเอง แต่เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อเกิดความขัดแย้งกันขึ้น มนุษย์จึงมอบหมายให้บุคคลเป็นผู้ให้อำนาจแทนตน ทฤษฎีนี้จึงมีส่วนสนับสนุนทั้งรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการสมบูรณาญาสิทธิราชย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1.3 ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Social Contract) ทฤษฎีนี้ใช้เหตุผลและความจริงที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์การเมืองและสัตว์สังคม มนุษย์กับการเมืองจึงแยกกันไม่ออกและทุกอย่างอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลง มีวิวัฒนาการการเมืองก็เช่นเดียวกัน องค์การทางการเมืองในอดีตมีวิวัฒนาการจากเผ่าชนนครรัฐจักรวรรดิ จนถึงรัฐประชาชาติในปัจจุบัน

2. ทฤษฎีอำนาจอธิปไตยของประชาชน

ทฤษฎีว่าด้วย อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ถือว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและประชาชนทุกคนใช้อำนาจอธิปไตยเองในกิจการทั้งปวงโดยตรงหรืออาจจัดการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยโดยอ้อม คือ ให้ประชาชนเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นทำการแทนตน ซึ่งทฤษฎีนี้เกิดจากข้อเสนอของรูสโซ่ เจ้าของแนวคิดในหนังสือสัญญาประชาคม (Social Contract) ที่มองเห็นว่า สังคมเกิดจากการยินยอมพร้อมใจกันของมนุษย์ การที่มนุษย์ทุกคนยินยอมมารวมกันเป็นสังคมนั้นก่อให้เกิดสัญญาประชาคมขึ้น ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะทำสัญญากับคนอื่น ๆ หรือทุกคนที่ว่าเราทุกคนจะมอบร่างกายและอำนาจทุกอย่างที่มีอยู่ร่วมกัน ภายใต้อำนาจสูงสุดของเจตนารมณ์ร่วมกันของสังคมและเราก็จะได้รับส่วนในฐานะที่เป็นสมาชิกที่แยกจากกันมิได้ของส่วนรวม ผู้เข้าร่วมแต่ละคนรวมกับทุกคนไม่ใช่กับใครคนใดคนหนึ่ง โดยนัยนี้ เขาผู้นั้นไม่คิดเชื่อฟังใครนอกจากตัวเองและยังคงมีเสรีภาพเหมือนเมื่อก่อน ซึ่งการถือทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน จะมีผลตามมาดังนี้ (มานิต จุมปา. 2543, หน้า 17)

2.1 การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นสิทธิซึ่งเราจะใช้สิทธิดังกล่าวหรือไม่ก็ย่อมได้

2.2 สมาชิกผู้แทนราษฎร เป็นผู้แทนของประชาชนประชาชนสามารถควบคุมผู้แทนฯ ได้ เมื่อประชาชนไม่พอใจผู้แทนฯ ก็ถอดถอนออกจากตำแหน่งได้ (Recall)

2.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในทางกฎหมายมาก เช่น มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย มีสิทธิออกเสียงแสดงประชามติในเรื่องสำคัญ ๆ ฯลฯ

3. ทฤษฎีอำนาจอธิปไตยของชาติ

ทฤษฎีอำนาจอธิปไตยของชาติ หมายถึง อำนาจอธิปไตยไม่ใช่ของประชาชน แต่เป็นของชาติ ซึ่งชาติเป็นสิ่งที่สมมุติขึ้นมา ชาติเกิดจากการรวมกันของพลเมืองทุกคน ซึ่งถ้าแยกเป็น คนละคนแล้วจะไม่มีชาติเกิดขึ้นเลย แต่ถ้ารวมกันทุกครั้งแล้วย่อมเป็นชาติ ซึ่งเป็นทุกสิ่งทุกอย่างโดยมี ซีเอเยส ชาวฝรั่งเศส ผู้เสนอทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติที่เห็นว่าเจตนารมณ์ของชาติ จะแสดงออกได้ก็แต่โดยชาติ โดยผ่านผู้แทนของชาติและผู้แทนที่ได้รับเลือกโดยประชาชนนั้นเมื่อได้รับเลือกแล้ว ไม่ใช่ผู้แทนราษฎรที่เลือกแต่เป็นผู้แทนของชาติ จึงเป็นอิสระไม่ถูกผูกมัดโดยสัญญาใด ๆ กับประชาชนผู้เลือกและมีอิสระที่จะทำแทนชาติได้เต็มที่และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจนี้ แต่อยู่ในฐานะเป็นสมาชิกของชาติเท่านั้นและการถือทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติจะมีผลตามมา กล่าวคือ เมื่ออำนาจอธิปไตยเป็นของชาติหากชาติได้มอบหมายให้ผู้ใช้อำนาจแทน เช่น มอบให้ประธานาธิบดี ชาติย่อมเรียกอำนาจอธิปไตยกลับคืนได้หรือการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเป็นหน้าที่ ซึ่งเราจะต้องทำไม่ใช่สิทธิหรือประชาชนไม่มีส่วนร่วมในทางกฎหมายกับการเมือง ฯลฯ อนึ่ง ในหลายประเทศได้เกิดปัญหาขึ้นว่า จะใช้ทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนหรือเป็นของชาติ จึงมีการผสมผสานทั้งสองทฤษฎีเข้าด้วยกันโดยปรากฏในลักษณะ เช่น การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญในการให้ประชาชนได้แสดงสิทธิของความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยหรือการออกเสียงเลือกตั้งทุกระดับทุกตำแหน่งเป็นสิทธิของประชาชนไม่ใช่หน้าที่

จากทฤษฎีที่กล่าวไว้ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความเป็นอำนาจอธิปไตยแบบสมบูรณ์มีลักษณะที่สำคัญ (พฤทธิสาณ ชุมพลและคณะ. 2546, หน้า 13) ได้อธิบายว่า อธิปไตยสมบูรณ์แบบมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความสมบูรณ์เด็ดขาด คือ ต้องไม่ถูกจำกัดจากสิ่งใด ๆ ถือเป็นอำนาจที่เด็ดขาดและบริบูรณ์ในตัวเอง โดยไม่มีอำนาจใดมาลบล้างได้

2. ความครอบคลุมทั่วไปรอบด้าน คือ การแผ่ขยายไปยังทุกคน ทุกกลุ่มคน ภายใต้อำนาจ

3. ความยืนยงถาวร คือ จะต้องอยู่ตลอดไปคู่กับรัฐเสมอ โดยไม่สูญสลายตราบเท่าที่ยังมีความเป็นรัฐอยู่

4. ความไม่อาจถูกแบ่งแยกได้ เนื่องจากเป็นอำนาจสูงสุดเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งเป็นอำนาจทางนามธรรม แต่สามารถแบ่งแยกตามหน้าที่ (Separation of Power) ซึ่งประเทศไทยได้จัดรูปแบบการใช้อำนาจอธิปไตยตามระบบรัฐสภา โดยแยกองค์กรเป็น 3 องค์กร คือ องค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหารและองค์กรตุลาการ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันหรือที่เรียกว่าระบบรัฐสภา

สรุปได้ว่า การปกครอง ถือกำเนิดมาจากการที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นชุมชนและใหญ่ขึ้น ทำให้เริ่มมีการปกครองแบบนครรัฐและต่อมาชุมชนเริ่มขยายตัวใหญ่ขึ้นมาเป็นสังคมใหญ่จนเป็นอาณาจักร อำนาจของผู้ปกครองเปรียบเสมือนอำนาจจากเทพเจ้าและต่อมาประชาชนจึงนิยมการ

ปกครองที่ให้ความสำคัญของการเป็นรัฐ โดยเน้นเชื้อชาติของประชากร มีอาณาเขตที่แน่นอน มีรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจ รูปแบบการปกครองจึงมีหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ รูปแบบประชาธิปไตย รูปแบบเผด็จการ รูปแบบสังคมนิยม ฯลฯ ซึ่งยังคงสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

2.2.2 ความหมายของการปกครอง

การปกครองนั้นเป็นการวางระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกของสังคมได้อยู่ร่วมกันทำหน้าทีอย่างปกติสุข รวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการบริการแก่ประชาชน ให้เกิดการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติตามแนวนโยบายของรัฐอย่างถูกต้อง ตลอดถึงการพหุนามสร้างรูปแบบการปกครองที่จะกำจัดคนเลว โดยพยายามให้เกิดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยไม่มีการใช้อำนาจหรือการลงโทษมาบังคับให้ทำหรือปฏิบัติตาม (คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2551, หน้า 6)

จิรัช วิระสยและคณะ (2540, หน้า 4) กล่าวว่า รากศัพท์ของคำว่า การปกครอง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Governance มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า Kybernetes ซึ่งแปลว่า ผู้ถือหางเสือเรือ อันทำให้เกิดการเปรียบเทียบการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะรัฐบาลเป็นเสมือนหางเสือเรือ ซึ่งมีวลีที่ว่า “รัฐนาวา” ตามมาให้เห็นอยู่เสมอ

ราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 646) กล่าวว่า การปกครอง หมายถึง ดูแล ค้ำครอง ระวังรักษา

สุขุม นวลสกุล (2542, หน้า 1) กล่าวว่า การปกครอง (Governance) มีความหมายเกี่ยวกับการบริหาร การวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับสังคม เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข

เดโช สนวนานนท์ (2545, หน้า 27 - 28) กล่าวว่า การปกครอง หมายถึง การดูแล การให้ความคุ้มครอง หรือการบริหาร เป็นคำที่ใช้ในการบริหารบ้านเมืองในลักษณะที่มีผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองสูงสุดเรียกกันว่า “พ่อเมือง”

สุรพล สุษะพรหม (2547, หน้า 3 - 4) กล่าวว่า การปกครอง (Governance) แปลตรง ๆ ได้ว่าการดูแล การให้ความคุ้มครองหรือการบริหารนั่นเอง คำว่า การปกครอง เป็นคำที่ใช้ในการบริหารบ้านเมืองในลักษณะที่มีผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองสูงสุดจะเรียกกันว่า พ่อเมือง กรมที่มีหน้าที่ดูแลในเรื่องการปกครองบ้านเมืองให้มีความสุขและมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชนเป็นสำคัญก็ยังคงเรียกว่า กรมการปกครองและเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ซึ่ง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการบริหารราชการแผ่นดินจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น คณะราษฎรผู้ยึดอำนาจการปกครองได้ตราพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวขึ้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นธรรมนูญการปกครองฉบับแรกของไทยราชอาณาจักรไทยด้วย

แสวง อุตมศรี (2549, หน้า 2) กล่าวว่า การปกครอง หมายถึง การจัดทำกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตัดสินกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความหมายและการใช้กฎหมาย ซึ่งทุกคนในสังคมจะต้องยอมรับและปฏิบัติตามหากมีใครขัดขืนไม่ยอมรับหรือทำการบางอย่างในลักษณะที่จะนำความเดือดร้อนมาสู่คนอื่น ย่อมจะได้รับโทษทัณฑ์บางประการตามควรแก่กรณี ทั้งนี้เพื่อการปกป้องมิให้มีใครมาทำความเดือดร้อนวุ่นวายให้เกิดขึ้นแก่สังคมและเพื่อให้เป็นการคุ้มครองคนที่ยอมรับปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือกฎหมายให้ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550, หน้า 55 - 56) กล่าวว่า การปกครองในนิยามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า เป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบที่เกิดจากการปกครองนั้นมีไม่ใช่ว่าเป็นจุดหมายในตัวแต่เป็นเพียงปัจจัย คือ สภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันแห่งการศึกษาจึงถือเป็นคนดีไว้ว่า การปกครองที่มีขึ้นเป็นเรื่องของการศึกษาทั้งสิ้น คือ ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกลงในเชิงปฏิบัติในเชิงขัดแย้งก็เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจทำให้ยังต้องใช้อำนาจใช้อำนาจและเน้นการลงโทษมากขึ้นเป็นลำดับไม่ใช่เป็นการปกครองแบบสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง

สรุปได้ว่า การปกครอง หมายถึง แบบแผนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ที่ก่อให้เกิดข้อตกลงใจ รวมทั้งมีอำนาจบังคับสมาชิกในสังคมให้ต้องปฏิบัติตามการปกครองจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหาร การวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับสังคมเพื่อให้สังคมมีความสุขหรือเพื่อให้เกิดการบำบัดทุกข์ ดังกล่าวนี้หมายรวมถึงการจัดทำกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและการตัดสินกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความหมายการใช้กฎหมายซึ่งทุกคนในสังคมจะต้องยอมรับปฏิบัติตาม

2.2.3 รูปแบบของการปกครอง

ในคัมภีร์พุทธศาสนากล่าวถึงรูปแบบของการปกครองที่เรียกว่า “อธิปไตย” ซึ่งหมายถึงความเป็นใหญ่ ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ (Dominant Influence; Supremacy) มี 3 ประการประกอบด้วย อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนาเป็นประมาณ (Supremacy of Self), โลกอธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ กระทำด้วยปรารถนานิยมของโลกเป็นประมาณ (Supremacy of the World or Public Opinion), และธรรมอธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กระทำด้วยความปรารถนาถูกต้อง เป็นจริงสมควรตามธรรม เป็นประมาณ (Supremacy of the Dharma or Righteousness) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2548, หน้า 128) มีรายละเอียด ดังนี้

1. อัตตอธิปไตย (Supremacy of Self)

อัตตอธิปไตย ได้แก่ การให้อำนาจไว้กับคน ๆ เดียว เช่น มอบให้แก่พระราชอาหรือผู้ยิ่งใหญ่คนใดคนหนึ่ง (สุรพล สุยะพรหม. 2547, หน้า 253) คำว่า อัตตอธิปไตย หมายถึง ความมีตนเป็นใหญ่ หรือการปรารถนาตนเองเป็นใหญ่ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ทรรศนะ ดังนี้

1.1 ในแง่ของการประพฤติธรรม คำว่า อัตตอธิปไตย นั้นเป็นการปรารถนาตนเองเป็นใหญ่ โดยปรารถนาว่าตนจะต้องมีความวิริยะอุตสาหะเป็นอย่างมากในการประพฤติปฏิบัติธรรม ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน อธิปไตยสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย อัตตอธิปไตย เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่ป่าบ้าง อยู่ตามโคนต้นไม้บ้าง อยู่ในเรือนว่างบ้าง ย่อมเห็นประจักษ์ว่า เราจักออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตไม่ใช่เพราะเหตุแห่งจิวร บินชบาต เสนาสนะ เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตไม่ใช่เพราะเหตุแห่งความมีหรือความไม่มี เช่นนั้น อนึ่งเราถูกชาติ ชรา มรณะ โสกะ บริเวชะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาสครอบงำ เชื่อว่าทุกข์ครอบงำ มีทุกข์อยู่ตรงหน้า ทำอย่างไร การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้จะพึงปรากฏ การที่เราละกามเช่นใดแล้วจึงออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เราพึงแสวงหากามเช่นนั้น หรือกามที่เลวกว่านั้น นั้นไม่สมควรแก่เราเลย ภิกษุนั้นเห็นประจักษ์ว่า ความเพียรที่เริ่มไว้แล้วจักไม่ยอมหย่อน สติที่ตั้งมั่นแล้วจักไม่เลาะเลือน กายที่สงบแล้วจักไม่กระสับกระส่าย

จิตที่ตั้งมั่นแล้วจักมีอารมณ์ที่แน่วแน่ เธอทำตนเท่านั้นให้เป็นใหญ่ ละอกุลล บำเพ็ญกุลล ละกรรมที่มีโทษ บำเพ็ญกรรมที่ไม่มีโทษ รักษาตนให้บริสุทธิ์ ฝึกหัดทั้งหลายนี้เรียกว่า อตฺตาทิปไตย”

1.2 ในแง่ของปรัชญาการปกครอง อัตตาทิปไตย ถ้ามองในแง่ของการบริหารการปกครองก็จะหมายถึง การปกครองที่ใช้อำนาจของตนเองเป็นเครื่องตัดสิน กล่าวคือ อำนาจการปกครองทั้งหมด อันได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ (Legislative Power) อำนาจบริหาร (Executive Power) และอำนาจตุลาการ (Judicial Power) ขึ้นอยู่กับบุคคลคนเดียว ส่วนบุคคลอื่นเป็นเพียงผู้รับคำสั่งหรือรับนโยบายไปปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเจ้าของอำนาจนั้น ดังเช่นในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าก็เคยปกครองในระบอบนี้เหมือนกัน ในขณะที่เริ่มประกาศพระศาสนาใหม่ ๆ เพราะอะไร ก็ขึ้นอยู่กับพระองค์เพียงผู้เดียว เช่น การอุปสมบทแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา แต่พระองค์ก็ทรงใช้ระบบนี้ได้ไม่นาน จากนั้นจึงมอบอำนาจให้สาวกปฏิบัติแทน (จางง ทงประเสริฐ. 2539, หน้า 135 - 137) และในประเทศไทยสมัยก่อนนั้น การปกครองก็ใช้ระบบนี้ซึ่งเป็นแบบระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ระบบเผด็จการ (Dictatorship) การปกครองระบอบนี้พระราชามีอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองแผ่นดิน เช่น ในระบบกษัตริย์แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ องค์พระมหากษัตริย์จะทรงเป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครอง ฯลฯ ระบอบปกครองนี้มีผลนำไปในทางที่ดีและไม่เช่นเดียวกัน ซึ่งแยกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) นำความผาสุกมาสู่ชุมชนหากพระราชผู้ปกครองใช้อำนาจที่เป็นธรรมในการปกครอง เมื่อจะสั่งการอันใดด้วยความเด็ดขาดและเป็นธรรม ผู้รับบัญชาการนั้นก็จะต้องปฏิบัติเร็ว ผลที่จะตามมาก็จะเป็นผลดี นำความผาสุกมเย็นมาสู่ประชาชนภายใต้การปกครองของพระองค์ และก็เป็นกรง่ายอีกเหมือนกันที่การปกครองระบอบนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชนเป็นอย่างมากทีเดียว เพราะสามารถสั่งการได้โดยไม่ฟังเสียงค้านจากมหาชนหรือคนใกล้ชิดแต่ประการใด แม้ว่าคนเหล่านั้นจะเสียผลประโยชน์ของเขาไปก็ตามที แต่เพื่อประโยชน์สุขของคนหมู่มากแล้ว ผู้ปกครองก็ไม่เห็นแก่กลุ่มชนเหล่านั้น ฉะนั้นเมื่อจะสั่งการก็สามารถทำได้โดยลำพังตนเองทันที ผลที่จะตามมาก็คือประโยชน์สุขของมหาชน

2) นำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชน เพราะหากพระราชผู้ปกครองใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมหรือปกครองโดยธรรม ก็จะทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชนไม่ได้รับความผาสุกจากการปกครองในระบอบนี้และก็เป็นกรง่ายที่ผู้ปกครองจะแสวงหาหรือกอบโกยผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือบริวารญาติพี่น้องของตนได้ (ปริชา ช่างขวัญยืน. 2540, หน้า 145)

2. โลกาทิปไตย (Supremacy of the World)

โลกาทิปไตย หมายถึง ความมีโลกเป็นใหญ่ หรือปรรภโลก (คนหมู่มาก) เป็นใหญ่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). 2548, หน้า 128) คำว่า โลกาทิปไตย มาจากศัพท์ว่า โลก สนธิกับ อติปไตย โลก ฌ. ที่นี้หมายถึงราษฎรหรือสังคมในอินเดีย โลกสภา หมายถึง สภาประชาชน คือสภาล่าง โลกาทิปไตยจึงถือได้ว่าเป็นการปกครองที่ใกล้เคียงกับลัทธิประชาธิปไตย เพราะมีความหมายว่ายกพลให้พลเมืองเป็นส่วนใหญ่ (สุรพล สุยะพรหม. 2547, หน้า 254) ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ทรศนะ ดังนี้

2.1 ในแง่ของการประพฤติธรรม โลกาทิปไตย เป็นการปรรภโลกหรือ คนส่วนมากเป็นใหญ่ ก็เพื่อจุดมุ่งหมายในการที่จะบรรลุดุธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป เมื่อเห็นคนอื่นเขามีความ

กระตือรือร้นชวนขวยในการประพาศธรรม ก็อยากเป็นเช่นนั้นบ้าง ดังที่ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน อาธิปไตยสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย โลกาธิปไตย เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่ในป่า อยู่ตาม โคนต้นไม้บ้าง อยู่ในเรือนว่างบ้าง ย่อมเห็นประจักษ์ว่า เราจักออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตไม่ใช่ เพราะเหตุแห่งจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่ง ความมีหรือความไม่มี เช่นนั้น อนึ่ง เราถูกชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ครอบงำ เชื่อว่าทุกข์ครอบงำ มีทุกข์อยู่ตรงหน้า ทำอย่างไร การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้จะพึง ปรากฏก็บวชแล้วอย่างนี้พึงคิดเรื่องกาม เรื่องปองร้าย เรื่องเบียดเบียน โลกสันนิวาส (การอยู่ร่วมกัน ของสัตว์โลก) นี้ใหญ่ ก็ในโลกล้านนิวาสใหญ่ มีสมณพราหมณ์ ผู้มีฤทธิ์ มีตาทิพย์ รู้จิตของบุคคลอื่น สมณพราหมณ์เหล่านั้นมองเห็นได้แม้จากที่ไกล แม้อยู่ใกล้ก็ไม่ปรากฏรู้จิต (ของบุคคลอื่น) แม้วด้วยจิต (ของตน) สมณพราหมณ์เหล่านั้นพึงรู้จักเราอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลายโปรดดูกุลบุตรนี้ เพราะ มีศรัทธา เขาจึงออกเรือนบวชเป็นบรรพชิต เมไปด้วยบาปอกุศลธรรมอยู่ แม้เทวดาผู้มีฤทธิ์ มีตาทิพย์ รู้จิตของบุคคลอื่นก็มีอยู่เทวดาเหล่านั้นย่อมปรากฏจากที่ไกลบ้าง เข้ามาใกล้แล้วกลับมองไม่เห็นบ้าง ย่อมรู้ตัวจิตบ้าง เทวดาเหล่านั้นพึงรู้จักเราอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลายโปรดดูกุลบุตรนี้ เพราะมี ศรัทธาเขาจึงออกบวชจากเรือน บวชเป็นบรรพชิต เต็มไปด้วยบาปอกุศลมูลอยู่ ภิกษุนั้นเห็นประจักษ์ ว่า ความเพียรที่เราเริ่มไว้แล้วจักไม่ย่อหย่อน สติที่ตั้งมั่นแล้วจักไม่เลอะเลือน กานที่สงบแล้วจักไม่ กระสับกระส่าย จิตที่ตั้งมั่นแล้วจักมีอารมณ์แน่วแน่ เธอทำโลกเท่านั้นให้เป็นใหญ่ ละอกุศล บำเพ็ญ กุศล ละกรรมที่มีโทษ ยำเพ็ญกรรมที่ไม่มีโทษ รักษาตนให้บริสุทธิ์ ภิกษุทั้งหลายนี้เรียกว่า โลกาธิปไตย”

2.2 ในแง่ของปรัชญาการปกครอง โลกาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ใช้ อำนาจสูงสุดขึ้นอยู่กับความเห็นของคนส่วนใหญ่ ซึ่งหมายความว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็น อย่างไรก็ถืออย่างนั้น โลกาธิปไตยในแง่ปัจจุบันใช้ในประเทศที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย ถ้า เป็นประเภทประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ก็จะทำให้ประชาชนทั้งประเทศมาประชุม บริกษาหรือเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง ประชาธิปไตยโดยตรงสามารถใช้ได้เฉพาะในประเทศเล็ก ๆ เช่น นครรัฐต่าง ๆ ของกรีกโบราณ ฯลฯ และประเภทประชาธิปไตยโดยอ้อม (Indirect Democracy) ซึ่งเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน กล่าวคือ เมื่อไม่สามารถนำประชาชนมาประชุมแสดง ความเห็นพร้อม ๆ กันได้ทั้งประเทศ (Vote) หรือแสดงความคิดเห็นอย่างไร (Opinion) ก็ถือว่า เป็น ความคิดเห็นของบุคคลที่เลือกตนมา แต่โลกาธิปไตยอาจรวมถึงลัทธิการปกครองโดยคณาธิปไตย (Oligarchy) หรือระบบขุนนาง (Aristocracy) ก็ได้ ทำนองระบบสามัคคีธรรมโบราณ เพราะถือว่าชน ชั้นปกครองเหล่านี้เป็นตัวแทนที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาเป็นตัวแทนของคนส่วนใหญ่หรือแม้ลัทธิ คอมมิวนิสต์ หรือสังคมนิยมก็ถือว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรงเหมือนกัน เพราะต่อต้านระบบนายทุน เพื่อให้กลายเป็นระบบของคนหมู่มากในสังคม แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันเรียดประชาธิปไตยแบบ เสรีนิยม (Liberal Democracy) ที่ถือว่าปัจเจกชนสำคัญกว่าสังคมคนแต่ละคนเท่าเทียมกันและมี สิทธิอันละเมิดไม่ได้ เช่น สิทธิในอิสรภาพ ฯลฯ (ปรีชา ช่างขวัญยืน. 2534, หน้า 124)

3. ธรรมาธิปไตย (Supremacy of the Dharma) ธรรมาธิปไตย หมายถึง ธรรมะเป็นใหญ่ ปราภวธรรมเป็นใหญ่ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 ในแง่ของพฤติกรรม ธรรมาธิปไตย เป็นการปราภวพระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ใน อาธิปัตตยสูตร “ภิกษุทั้งหลาย โลกาธิปไตย เป็นอย่างไร คือภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่า อยู่ตามโคนต้นไม้บ้าง อยู่ในเรือนว่างบ้าง ย่อมเห็นประจักษ์ว่า เราจักออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตไม่ใช่เพราะเหตุแห่งจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งความมีหรือความไม่มี เช่นนั้น อนึ่งเราถูกชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสครอบงำ เชื่อว่าทุกข์ครอบงำ มีทุกข์อยู่ตรงหน้า ทำอย่างไร การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ ทั้งสิ้นนี้จะพึงปรากฏพระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาลควรเรียกมาควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ก็เพื่อพรหมจรรย์ผู้รู้เห็นอยู่ มีอยู่ การที่เราบวชในธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว อย่างนี้พึงเกียจคร้าน ประมาทอยู่นั้นไม่สมควรแก่เราเลย ภิกษุนั้นย่อมเห็นประจักษ์ว่า ความเพียรที่เราเริ่มไว้แล้วจักไม่ย่อหย่อน สติตั้งมั่นแล้วจะไม่เลอะเลือน กานที่สงบแล้วจักไม่กระสับกระส่าย จิตที่ตั้งมั่นแล้วจักมีอารมณ์แน่วแน่ เหยยกรรมเท่านั้นให้เป็นใหญ่ ละอกุศล บำเพ็ญกุศล ละกรรมที่มีโทษ บำเพ็ญกรรมที่ไม่มีโทษ รักษาตนให้บริสุทธิ์ ภิกษุทั้งหลายนี้เรียกว่า ธรรมาธิปไตย”

3.2 ในแง่ของปรัชญาการปกครอง ธรรมาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ยึดถือ ธรรมหรือความถูกต้องเป็นใหญ่ การตัดสินใจทุกอย่างขึ้นอยู่กับความถูกต้องเท่านั้น ไม่ได้อิงอาศัย อามิสสินจ้างหรือเกียรติยศ รวมถึงพรรคพวก ญาติพี่น้อง แต่อย่างไรไม่ การปกครองในลักษณะนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะนำมาใช้กับทุกยุคสมัย เพราะไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นอมตะเหมือนพระธรรม ดังที่กล่าวไว้ว่า ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย แม้จะกล่าวถึงสักกี่ครั้ง ก็ยุคสมัยก็คงเป็นอยู่อย่างนั้น อำนาจสูงสุดขึ้นอยู่กับธรรมะ คือ ความถูกต้องโดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นความเห็นของคนส่วนใหญ่หรือคนส่วนน้อย ก็ตามแม้จะเป็นความเห็นของบุคคลคนเดียวว่าเป็นความเห็นที่ชอบธรรมหรือเป็นความเห็นที่ถูกต้อง ก็ถือเอาตามนั้น การปกครองที่ดีเลิศตามนัยแห่งพุทธศาสนา คือ ธรรมาธิปไตย ได้แก่ การยกย่อง ธรรมะให้เป็นใหญ่ทั้งในหมู่ผู้นำและประชาชนทั่วไปมีการเทิดทูลผู้มีคุณธรรมให้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน การปกครองสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชหลังจากที่ทรงยอมรับนับถือพุทธศาสนาแล้วถือว่าเป็นแบบ ธรรมาธิปไตย ธรรมาธิปไตยยกย่องผู้มีธรรมะและเป็นการปกครองที่มีอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมและ จริยธรรมและมุ่งให้ราษฎรยึดธรรมะเป็นเกณฑ์ (สุรพล สุขะพรหม. 2547. หน้า 254)

สรุปได้ว่า รูปแบบการปกครองในทัศนะของพระพุทธศาสนามี 3 รูปแบบ ได้แก่ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตยและธรรมาธิปไตย พระพุทธเจ้าทรงยกย่องธรรมาธิปไตยว่าประเสริฐที่สุด โลกาธิปไตยก็ยิ่งดีกว่า อัตตาธิปไตย ถึงอย่างไรพระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ตำหนิระบบเผด็จการใช้ อัตตาธิปไตย ถ้าเผด็จการนั้นยึดมั่นในธรรมในความถูกต้อง เป็นธรรม ชอบธรรม มีความรัก ความเมตตา ปราภวนาติ ต่อผู้ใต้ปกครองและมีได้ยกย่องว่าระบบประชาธิปไตยหรือโลกาธิปไตยนั้น ประเสริฐที่สุด แม้นักปรัชญาเมธีทางการปกครองในยุคปัจจุบันก็เห็นด้วยกับพระพุทธเจ้าในประเด็นว่า ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่เลวน้อยที่สุด

2.3 การปกครองคณะสงฆ์

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2539, หน้า 78) ได้กล่าวถึงการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารคณะสงฆ์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในทางพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมิใช่เป็นจุดหมายในตัวแต่เป็นปัจจัย คือ สภาพเอื้อเอื้อเพื่อช่วยให้บุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่ขัดแย้งกันด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจใช้อำนาจจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้น ตามลำดับไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบการกำจัดคนเลวนั่นเองการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ไทยอยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2505

2.3.1 การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล

การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น ยังไม่เป็นรูปแบบในลักษณะที่เป็นองค์การตามลักษณะองค์การบริหารทั่ว ๆ ไปเหมือนในปัจจุบัน แต่เป็นการทำหน้าที่ของพระภิกษุทุกรูปที่อยู่รวมกันในการช่วยเหลือนำหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพระภิกษุแต่ละรูป เป็นไปตามหลักธรรมวินัยให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติเรียกว่าเป็นการปกครองโดยธรรมวินัย โดยภาพรวมแล้วสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงดำเนินการปกครองด้วยวิธีการคัดเลือก กลั่นกรองบุคคลากรมาบวชในพระพุทธศาสนา มีพระธรรมวินัยเป็นฐานรองรับ เพื่อนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นเอง (พระมหาธรรมรัต อริยธมโม. 2543, หน้า 57)

แสวง อุดมศรี (2549, หน้า 15) กล่าวว่า การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะใหญ่เป็นสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมบรรพชนหรือยุคสมัย ถ้าไม่สามารถฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้หลุดพ้นหรืองดเว้นจากความโลภ โกรธ หลง ได้อย่างเด็ดขาดแล้ว ย่อมจะเกิดความขัดแย้งในหมู่คณะนั้น ๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันรับผิดชอบและเข้มงวดกับการคัดเลือกสมาชิกที่เข้ามาในสังคมสงฆ์ด้วยกฎหมายหรือแบบแผนจารีตประเพณี กฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นเครื่องรองรับสถานภาพแห่งการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ กฎหมายและแบบแผนที่คนส่วนใหญ่ของสังคมให้ความเห็นชอบร่วมกันว่า สามารถใช้เป็นมาตรฐานแนวทางการควบคุมความประพฤติปฏิบัติแต่ละบุคคลให้อยู่ในกรอบเขตอาณัติที่ถูกต้องและดีงามตามประเพณี ทั้งนี้ก็เพื่อให้สังคมสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุขและไม่ก่อให้เกิดจลาจลกระทำการอันไม่ควรที่เรียกว่าภินทนาการในภายใน จะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ทรงแผ่ข่ายคือพระญาณอันยาวไกลทรงทราบถึงอนาคต

การบริหารปกครองพุทธบริษัทสี่ในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ทรงมีความระมัดระวังและพิถีพิถันเป็นอย่างยิ่ง ในการรับสมัครเข้าสู่มหุคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในยุคแรก ๆ พระองค์ทรงคัดเลือกสมาชิกที่เข้ามาใหม่ด้วยพระองค์เอง คือ ทรงประทานการอุปสมบทแก่พระปัญจวัคคีย์ มีพระอัญญาโกณฑัญญะ ฯลฯ จากนั้นก็ทรงมอบอำนาจแก่คณะสงฆ์ในการคัดเลือก คัดสรรสมาชิกที่มาจากใหม่ด้วย “ญัตติจตุตถกรรม” แต่ถึงอย่างนั้นก็มีมาตรการที่รัดกุมมาก เช่น ผู้ที่จะอุปสมบทต้องเป็นผู้ชาย มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและเป็นคนที่มิอวยวะสมบูรณ์ ไม่พิกลพิการไม่เป็นโรคที่สังคมรังเกียจ (พระไตรปิฎก, วิ.ม. 4/119/184) ด้วยการที่ผู้บวชใหม่ยังไม่รู้หลักการและ

แนวทางในการศึกษาปฏิบัติที่ถูกต้องควรแนะนำให้ความรู้พื้นฐานเบื้องต้น ยิ่งเมื่อมาอยู่รวมตัวกันมาก ๆ ขึ้นก็มีปัญหาว่าผู้เข้ามาใหม่นั้นบางคนเข้ามาแล้ว อาจจะมีความรู้สึกเคืองกว้างไม่ได้รับคำแนะนำให้ฝึกฝน ศึกษา เรียนรู้ ทำให้ไม่ได้รับประโยชน์จากสงฆ์เท่าที่ควร เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติให้มีอุปชฌาย์ขึ้นมา (พระพรหมคุณาภรณ์. 2548, หน้า 54)

ครั้งต่อมาเมื่อมีจำนวนพระภิกษุเพิ่มมากขึ้นการอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะใหญ่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นสังคมาคคหัทสัธหรือบรพชิตกัตตีซึ่งมีพื้นฐานแตกต่างกัน ถ้าไม่ได้ฝึกฝนตนเองให้อยู่ในประเพณีวัฒนธรรมที่สังคมนั้น ๆ กำหนดไว้ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งได้ เพราะต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องมีการระเบียบกฎเกณฑ์ กติกาที่คนส่วนใหญ่ยอมรับมาใช้เป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งสามารถควบคุมความประพฤติของสมาชิกในหมู่คณะให้เป็นไปในทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในสังคมนั้น ๆ ดังที่ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2517, หน้า 9 - 10) ทรงให้เหตุผลในการบัญญัติสิกขาบทของพระพุทธเจ้า ดังนี้

1. เมื่อใดความเสียหายเกิดขึ้นเมื่อนั้นพระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามประพฤติเช่นนั้นเป็นอย่าง ๆ ไป

2. ตั้งแล้วไม่เลิกถอน แต่จะเพิ่มหรือแก้ไขให้เหมาะสมที่จะประพฤติได้ ถ้ายังหลวมอยู่ไม่พอจะห้ามความเสียหายนั้นเด็ดขาดทรงบัญญัติรัดซ้ำเข้าไปอีก ถ้าตึงนักก็แก้ไขให้หย่อนลงมา

3. ตั้งแล้วไม่เลิกถอน แต่เพิ่มอนุบัญญัติ พระบัญญัติที่ตั้งไว้ครั้งแรก เรียกว่า มูลบัญญัติ ข้อที่ทรงบัญญัติเพิ่มเติมทีหลัง เรียกว่า อนุบัญญัติ

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) (2532, หน้า 11) กล่าวว่า วินัย คือ ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์แบบต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนนั้น ๆ และเพื่อทำให้หลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นั้นให้เกิดผลเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาและแก้กฏการนำไปสู่จุดหมายของพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) (2534, หน้า 32) กล่าวว่า การปกครองคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุขและทรงให้ความสำคัญเสมอภาคในการบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสงฆ์ สังฆกรรมต่าง ๆ ที่กระทำต้องได้รับเสียงเอกฉันท์จากคณะสงฆ์จึงสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัย ซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาท หรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์ สังคมชาวโลกในปัจจุบัน และอนาคตอีกด้วย

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ามีบทบาทสำคัญในการวางกรอบพระธรรมวินัย เพื่อเป็นแบบแผนข้อวัตรปฏิบัติในการอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ และทรงป้องกันอันตรายจากอสังฆธรรมที่จักเกิดขึ้นกับพุทธศาสนา พระธรรมวินัยเป็นกรอบ และแนวการปฏิบัติดำรงตน ให้อยู่ในขอบเขตอันเหมาะสมในสมณภาวะ เพื่อความผาสุก และความเรียบร้อยในหมู่คณะ อันเป็นประโยชน์แก่อกุศลทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และบรพชิต ซึ่งหลักพระธรรมวินัยที่ทรงบัญญัติไว้ตั้งแต่สมัยพุทธกาลนี้ ยังเป็นข้อวัตรปฏิบัติหลักของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจวบจนปัจจุบัน ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ นั่นเอง

2.3.2 การปกครองคณะสงฆ์สมัยหลังพุทธกาล

ภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ทำให้เหล่าพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นพระเสขบุคคลต่างก็พากันเตร้าโคก ถึงพระพุทธเจ้า และในช่วงที่ประชุมเพลิงพระพุทธรูปนั้น ได้มีพระภิกษุผู้เฒ่ารูปหนึ่งชื่อ สุภัททะ ได้กล่าวจาบจ้วงว่าไม่ควรเตร้าโคกแต่ควรจะทำที่พระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานเสียได้ เพราะทรงพระชนม์อยู่ ก็จะคอยตติงติเตียนอยู่เสมอ จะทำอะไรจะพูดจะคิดอะไรก็ไม่ได้เป็นอิสระ เมื่อพระมหากัสสปะได้ยินถ้อยคำอย่างนั้น มีความรู้สึกต่อภัยพระพุทธศาสนายิ่งนัก จึงปรารภขอมติต่อที่ท่ามกลางสงฆ์ว่า ควรทำสังคายนาพระธรรมวินัยภายหน้าสภาวะมิใช่ธรรมจะรุ่งเรือง ธรรมจะเสื่อมถอย สภาวะมิใช่วินัยจะรุ่งเรือง วินัยจะเสื่อมถอย ภายหน้าอธรรมวาทีบุคคลจะมีกำลัง ธรรมวาทีบุคคลจะเสื่อมกำลัง อวินยวาทีบุคคลจะมีกำลัง วินยวาทีบุคคลจะเสื่อมกำลังลง (วิ. จู. 7/477/336) เป็นสังคายนาครั้งแรกในประวัติพระพุทธศาสนา

สิริวิวัฒน์ คำวันสา (2542, หน้า 10) กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชมพูทวีปใช้รูปแบบดั้งเดิมที่ได้เคยกระทำอยู่ คือ อาศัยพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรมะ ต่อมาก็ได้มีการทำสังคายนาครั้งที่ 2 ขึ้นภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงปรินิพพานล่วงมาแล้ว 100 ปีครั้งนั้นเป็นยุคพระพุทธศาสนาได้แยกออกเป็นหลายนิกาย โดยเฉพาะที่เด่นชัดที่สุด 2 นิกายใหญ่ ๆ คือ เถรวาทและอจารยวาท

ต่อมาในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ). 2542, หน้า 155 - 156) กล่าวว่า พระองค์ทรงหันมานับถือพระพุทธศาสนาจนสามารถนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารประเทศและเปลี่ยนการขยายอำนาจด้วยศาสตราวุธมาเป็น ธรรมอาวุธ ในประเด็นนี้ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ) ได้อธิบายว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงอาศัยพระราชอำนาจของพระองค์ในการใช้นโยบายหลักธรรมวินัยในการปกครองประเทศนั้น มีดังนี้

1. ทรงปกครองบ้านเมืองโดยธรรมาธิปไตย คือ การใช้หลักธรรมบริหารบ้านเมือง
2. ทรงอุทิศพระองค์เป็นธรรมทาส ซึ่งทรงหวังผลทั้งในภพนี้และภพหน้า โดยนำประชาชนในห้วงวันจากมิถิลลาชีพ ดำรงชีวิตโดยหลักสัมมาอาชีวะ
3. เสด็จประพาสเพื่อธรรม คือ เทียบนมัสการปูชนียสถานในพระพุทธศาสนาและแนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้และปฏิบัติธรรม
4. ทรงปฏิวัติสังคมโดยธรรม คือ ยกเลิกพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีการเบียดเบียนทำลายล้างห้ามการฆ่าสัตว์บูชายัญด้วยกฎหมายมาต คือ ห้ามฆ่า แม้ในพระราชวังเองก็ห้ามฆ่าสัตว์
5. ทรงใช้ระบบรัฐสวัสดิการด้วยการสร้างโรงพยาบาลขึ้นรักษาประชาชนและโรงพยาบาลรักษาสัตว์ ปลุคสมุนไพรวัวในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ขุดบ่อน้ำ สระน้ำ สร้างถนน คูคลอง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
6. ให้เลิกพิธีกรรมทุกชนิดที่ไม่เป็นธรรมและได้นำเอาหลักธรรมของมงคลสูตร สิ่งกาลสูตร ให้คนปฏิบัติต่อกันตามสมควรแก่ฐานะหน้าที่ เน้นให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของธรรมทาน เห็นคุณค่าของการแนะนำการรับคำแนะนำสั่งสอนกันด้วยเมตตา กรุณา
7. ทรงตั้งข้าหลวงแทนพระองค์ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม โดยให้ข้าหลวงสร้างความรู้สึกต่อประชาชนว่า เป็นเหมือนลูกหลานของตนให้พยายามสอดส่องดูแลสุขทุกข์ของเขาดุจบิดา เอาใจใส่ดูแลบุตรธิดาของตน การกระทำทุกอย่างทรงเน้นหนักไปที่ผลประโยชน์อันผู้กระทำถึงได้ในภพนี้และภพหน้า

การทำสังคายนาครั้งที่ 3 เกิดขึ้นโดยพระโมคคัลลีบุตร ซึ่งมีพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นองค์อุปถัมภ์และภายหลังเสร็จสิ้นการทำสังคายนา พระเจ้าอโศกมหาราชทรงพิจารณาเห็นว่า พระพุทธศาสนาอาจจะดำรงอยู่ไม่ยั่งยืนในประเทศอินเดีย จึงสมควรส่งสมณทูตออกประกาศเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในนานาประเทศ เพื่อว่าเมื่อเสื่อมสูญจากประเทศอินเดียแล้ว พระพุทธศาสนาอันเป็น ประโยชน์แก่มนุษย์ ก็ยังมีปรากฏอยู่ในประเทศอื่น ๆ ดังที่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (กรมพระยาดำรง ราชานุภาพ. 2545, หน้า 50) กล่าวว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงจัดส่งสมณทูตออกเป็น 9 สาย ดังนี้

1. พระมหาเทวเถร ไปยังมณฑลคช คือ แคว้นแคว้นข้างใต้ลำน้ำโคทาวารี อันเป็น ประเทศไมสอร์บัดนี้ แห่ง 1

2. พระรักขิตเถร ไปยังวันวาสีประเทศ คือ กะนะระเหนือ อันเป็นเขตเหนือเมือง บอมเบย์บัดนี้ แห่ง 1

3. พระธรรมรักขิตเถร ไปยังปรันตปะประเทศ คือ แคว้นแคว้นตอนชายทะเลข้าง เหนือเมืองบอมเบย์บัดนี้ แห่ง 1

4. พระมหาธรรมรักขิตเถร ไปยังมหารัฐประเทศ คือ แคว้นแคว้นข้างยอดลำน้ำโคทา วารี แห่ง 1

5. พระมัชฌันติกเถร ไปยังกษมิระและคันธาระประเทศ คือ ประเทศแคชเมียร์และ อาฟกานิสถานบัดนี้ แห่ง 1

6. พระมัชฌันเถร ไปยังหิมวันตประเทศ คือ มณฑลที่ตั้งอยู่เชิงเขาหิมาลัย เช่น เนปาล ฯลฯ บัดนี้ แห่ง 1

7. พระมหารักขิตเถร ไปยังโยนโลกประเทศ คือ เหล่าเมืองที่พวกโยนกได้มาเป็น ใหญ่ อยู่ในแดนประเทศเปอร์เซียบัดนี้ แห่ง 1

8. พระมหินทรเถร อันเป็นราชบุตรของพระเจ้าอโศกไปยังลังกาทวีปบัดนี้ แห่ง 1

9. พระโสณะเถรกับพระอุตรเถรไปยังสุวรรณภูมิประเทศบัดนี้ แห่ง 1

การที่สมณทูต คือ พระโสณะเถรกับพระอุตรเถรนำพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศ ไทยนั้น ตามเส้นทางของชาวอินเดียซึ่งเข้ามาสู่สุวรรณภูมิมีหลายทางด้วยกัน ทางใดทางหนึ่ง ดังที่ กรมการศาสนา (กรมการศาสนา. 2525, หน้า 203) ได้อธิบายไว้มี 3 เส้นทาง ดังนี้

1. มาทางบก โดยผ่านเบงกอล ข้ามเทือกเขาปาดไก่อ่เข้าสู่พม่าตอนบน

2. ลงเรือ ข้ามอ่าวเบงกอลขึ้นที่อ่าวมะละเกาะหรือมาขึ้นฝั่งที่ มะริด ทวาย ตะนาว ศรี แล้วเดินบกเข้าสู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยผ่านจังหวัดกาญจนบุรี

3. ลงเรือ ข้ามมหาสมุทร เข้าช่องแคบมะละกา มาขึ้นบกบนแหลมมาลายูหรืออาจจะ อ้อมไปเลยเข้าอ่าวญวนไปกัมพูชาและจามปา

ดังนั้นเมื่อพระโสณะเถรและพระอุตรเถรซึ่งนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่เป็นคณะ แรก อาจเป็นทางเรือหรือไม่ก็ทางบก โดยผ่านเบงกอลข้ามเทือกเขาปาดไก่อ่เข้าสู่พม่าตอนบน แล้วผ่าน เข้ามาทางจังหวัดกาญจนบุรี มาสู่นครปฐมอันเป็นเมืองหลวง ซึ่งมีชื่อในสมัยนั้นว่า ทวาราวดี พระโสณะเถรและพระอุตรเถรจึงได้แสดงธรรมเทศนาแก่ชาวสุวรรณภูมิ เพราะอย่างน้อยก็มีชาว อินเดียที่อาศัยอยู่ในถิ่นนี้รู้เรื่องแล้ว จึงช่วยกันเผยแผ่ออกไปถึงชาวพื้นเมือง นั่นก็คือพวกคนมอญ

โบราณและละว้าซึ่งเป็นพวกแรกในสุวรรณภูมิที่นับถือพุทธศาสนาในยุคนั้น ดังนั้น ชาวไทยจึงได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของตนและนับถือตลอดมาจนกระทั่งบัดนี้

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยหลังพุทธกาล ยังคงยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักสำคัญเช่นเดียวกับในสมัยพุทธกาล หากแต่บทบาทของพุทธบริษัทในการสนับสนุนงานคณะสงฆ์เด่นชัดขึ้น ดังในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งพระองค์อุปถัมภ์การทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 และเป็นผู้สนับสนุนการส่งสมณทูตและคณะทั้ง 9 สายได้รับมอบหมายให้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นพื้นที่ของประเทศไทยในปัจจุบัน

2.3.3 การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงสุโขทัย

พระพุทธศาสนาในสมัยกรุงสุโขทัยนี้ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). 2539, หน้า 6) กล่าวว่า ในสมัยนี้มีทั้งลัทธิหรือนิกายเถรวาทและมหายานตั้งแต่สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ต้นราชวงศ์พระร่วง ที่ทรงนับถือพระพุทธศาสนาและได้รับอิทธิพลจากคณะสงฆ์ลังกาวงศ์ที่ได้มาประกาศที่เมืองนครศรีธรรมราชประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง สร้างศรัทธาความเลื่อมใสให้กับประชาชนจนเป็นที่รู้จักในนามพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ เจริญรุ่งเรืองอย่างมากจนถึงสมัย พ่อขุนรามคำแหงมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 1822 พระองค์ทรงสดับกิตติศัพท์ของคณะสงฆ์ลังกาวงศ์จากเมืองนครศรีธรรมราช จึงโปรดให้อาราธนาพระสังฆราชแห่งคณะสงฆ์ลังกาวงศ์จากเมืองนครศรีธรรมราชมาประดิษฐานพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ในเมืองสุโขทัย ดังที่ปรากฏข้อความตอนหนึ่งในศิลาจารึกหลักที่ 1 ความว่า เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยมีอรัญญิก พ่อขุนรามคำแหงทรงทำโอยทานแด่พระมหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวก (รู้หลัก) กว่าปู่ครูในเมืองทุกคนลูก (จาก) แต่เมืองนครศรีธรรมราช

ตามศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งจารึกไว้ประมาณ พ.ศ. 1835 ว่านครสุโขทัยมีปู่ครูมีพระมหาเถระและพระเถระสมเด็จเจ้าบรมวงศ์เธอ (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2551, หน้า 7) ได้ทรงให้ทศนะว่าสังฆราชเห็นจะเป็นตำแหน่งสงฆนายกชั้นสูงสุด ตำแหน่งปู่ครูตรงกับที่เราเรียกพระครูทุกวันนี้เป็นตำแหน่งของพระสังฆราช แต่พระมหาเถระที่กล่าวนั้น เห็นว่าเป็นพระที่มีอายุพรรษามากและทรงคุณธรรมด้านศาสนาเท่านั้น มิใช่สมณศักดิ์ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงตั้ง

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539, หน้า 8) กล่าวว่า สมัยกรุงสุโขทัยระยะเริ่มต้น คงมีพระสงฆ์ 2 คณะ คือ คณะสงฆ์ฝ่ายหินยาน ซึ่งมีอยู่เดิมตั้งแต่สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ กับคณะสงฆ์ฝ่ายหินยานแบบลังกาวงศ์ ที่จาริกมาจากเมืองนครศรีธรรมราช ได้รวบรวมยุบนิกายเป็นคณะเดียวกันเมื่อคราวเป็นคณะสงฆ์ลังกาวงศ์และไม่ปรากฏว่ามีการจัดองค์กรการปกครองคณะสงฆ์การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ปรากฏเป็นแบบแผนชัดเจนในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท เพราะพระองค์ทรงอาราธนาพระมหาสวามีจากเมืองนครพนั ชาวศรีลังกามาเป็นพระสังฆราชทำให้บทบาทของพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์มั่นคงขึ้น ที่เห็นได้ชัด คือ กลุ่มพระสงฆ์ผู้จำวัดอยู่ในป่าหรือวัดป่า (สายวิปัสสนา) ส่วนพระสงฆ์นิกายเดิมที่ขบอบอยู่บ้านหรืออยู่วัดบ้านที่เรียกว่า คณะคามวาสี หมายถึง ที่พักอยู่ในบ้านหรือวัดที่อยู่ใกล้ตัวเมืองส่วนมากจะเป็นพระสายกลุ่มศึกษา เล่าเรียนพระปริยัติธรรม คณะสงฆ์ในสมัยกรุงสุโขทัยจะมี 2 คณะ คือ คณะคามวาสี คือ คณะฝ่ายฆราวาสและอรัญวาสี คือ คณะฝ่ายช้าย ทั้งสองฝ่ายปกครองแยกออกจากกัน คือ เป็นเหมือนองค์กรที่ปกครองโดยอิสระจากกัน แต่ละคณะมีเจ้าคณะผู้ปกครองบังคับบัญชาสูงสุดที่เป็นของตนเอง เรียกว่า พระสังฆราช มีหน้าที่

รับผิดชอบดูแลฝ่ายของตน ดังนั้นกรุงสุโขทัยจึงมีพระสังฆนายกหรือประมุขสงฆ์ 2 รูป คือ พระสังฆราชคณะคามวาสีและพระสังฆราชคณะอรัญวาสี

แสวง อุดมศรี (2549, หน้า 68) กล่าวว่า เมื่ออาณาจักรกรุงสุโขทัยสิ้นสุดลง พ.ศ. 1920 โดยถูกผนวกเข้าเป็นดินแดนส่วนหน้าของอาณาจักรศรีอยุธยา ในส่วนการปกครองคณะสงฆ์ก็เปลี่ยนแปลงสภาพเช่นเดียวกันกับอาณาจักร นอกจากคณะสงฆ์จะประพฤติปฏิบัติโดยเคร่งครัดตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว จะต้องประพฤติปฏิบัติตนมิให้ขัดต่อจารีตประเพณีอันดีงามของสังคมและกฎหมายของบ้านเมืองซึ่งเป็นของอาณาจักรศรีอยุธยาด้วย

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยกรุงสุโขทัยยังคงยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งมีอยู่ 2 คณะ ได้แก่ คณะสงฆ์คามวาสีและคณะสงฆ์อรัญวาสีในสมัยนี้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจในการแต่งตั้งพระสังฆนายก ปกครองทั้งสองฝ่ายแยกจากกัน มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลฝ่ายของตนและในหัวเมืองต่าง ๆ และยังแต่งตั้งพระสังฆราชแต่ละหัวเมืองด้วย

2.3.4 การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงศรีอยุธยา

เมื่อกรุงสุโขทัยหมดอำนาจลง พระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1893 ซึ่งถือว่าเป็นราชอาณาจักรที่ 2 ของไทยและมีองค์พระมหากษัตริย์เสด็จขึ้นครองราชย์ติดต่อกันถึง 33 พระองค์ ด้านพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่สืบเนื่องจากกรุงสุโขทัย การปกครองคณะสงฆ์คงเป็นไปตามแบบอย่างการปกครองคณะสงฆ์ในยุคสุโขทัย คือ เป็นคณะสงฆ์คามวาสีและคณะสงฆ์อรัญวาสี แต่ว่าความเลื่อมใสในพระสงฆ์ลังกาวงศ์ยังมีความเจริญแพร่หลายมาตามลำดับคณะของพระภิกษุสงฆ์คณะเดิมเริ่มมีน้อยลงเพราะพากันไปบวชอยู่ในคณะสงฆ์ลังกาวงศ์ ดังที่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2551, หน้า 16) กล่าวว่า ตามหลักฐานพงศาวดารหนังสือตำนานโยนก ได้ระบุไว้ว่า เมื่อ พ.ศ. 1965 ซึ่งตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ 6 ครองราชย์ มีคณะพระภิกษุจำนวน 10 รูป โดยแยกจากสายได้ ดังนี้

1. สายพระมหาเถระ จากเชียงใหม่ 7 รูป คือ
 - พระธรรมคัมภีร์
 - พระเมธีจักร
 - พระญาณมงคล
 - พระศีลวงค์
 - พระสารีบุตร
 - พระธรรมรัตนกร
 - พระพุทธสาคร
2. สายพระมหาเถระ จากกรุงศรีอยุธยา 2 รูป คือ
 - พระพรหมมุนี
 - พระโสมเถระ
3. สายพระมหาเถระ จากประเทศกัมพูชา 1 รูป คือ
 - พระญาณสิทธิ

ทั้ง 10 รูป ได้พาพระภิกษุอีกจำนวนมากไปประเทศศรีลังกาและได้อุปสมบทแปลงนิกายใหม่เป็นสิ่งหลนิกาย ณ. อุทกกุยกเขปสีมาแม่น้ำกัลยาณี โดยมีพระวันรัตมหาเถระเป็นพระอุปัชฌาย์ ใน พ.ศ. 1967 ทั้งคณะได้ศึกษาพระธรรมวินัยในประเทศศรีลังกาหลายปี เมื่อจะเดินทางกลับประเทศไทย จึงได้อาราธนาพระชาวลังกา 2 รูป คือ พระมหาวิกรมพาหุและพระอุดมปัญญา ให้มาร่วมกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยขึ้นมาที่กรุงศรีอยุธยา ก่อนแล้วค่อยแยกย้ายกันไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนมีผู้เลื่อมใสศรัทธาขออุปสมบทเป็นภิกษุ เกิดเป็นคณะใหม่ที่เรียกว่า คณะคามวาสีฝ่ายขวาหรือคณะป่าแก้ว ที่ชื่อว่าคณะป่าแก้ว เพราะมีอุปัชฌาย์รูปเดียวกันที่ชื่อว่า วันรัตน์ ซึ่งแปลว่า ป่าแก้ว ดังนั้น วัดวาอารามที่มีคณะสงฆ์นี้พำนักอยู่ วัดจะมีชื่อว่าคณะป่าแก้ว

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2539, หน้า 12) กล่าวว่า การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี คณะสงฆ์แบ่งออกเป็น 3 คณะ ดังนี้

1. คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย คือ คณะสงฆ์นิคายเดิมที่มีมาตั้งแต่แรกสถาปนากรุงสุโขทัย มีพระพุทโธชาจารย์ เป็นเจ้าคณะฝ่ายซ้าย
2. คณะคามวาสีฝ่ายขวา คือ คณะสงฆ์นิคายเดิมที่ไปศรีลังกาแล้วอุปสมบทใหม่แล้วกลับมาตั้งคณะใหม่ ในนามที่รู้จัก คือ คณะป่าแก้ว มีพระวันรัตน์ เป็นเจ้าคณะคามวาสีฝ่ายขวา
3. คณะอรัญวาสี คือ คณะที่สืบต่อประเพณีพระสงฆ์ลังกาวงศ์ในกรุงสุโขทัยมีพระพุทโธชาจารย์ เป็นเจ้าคณะ

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงศรีอยุธยานั้นแบ่งการปกครองออกเป็น 3 คณะ ดังนี้ คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย คณะคามวาสีฝ่ายขวาและคณะอรัญวาสี โดยมีเจ้าคณะปกครองของตน

2.3.5 การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงธนบุรี

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2551, หน้า 28) กล่าวว่า กรุงธนบุรีจัดได้ว่าเป็นราชอาณาจักรที่ 3 ของประเทศไทย โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยสืบเนื่องจากกรุงศรีอยุธยาแตกแพ้กองทัพพม่า ในปี พ.ศ. 2310 ช่วงนี้ทำให้คณะสงฆ์แตกกระจาย พากันหนีอย่างระส่ำระสาย จนสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชได้ ตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ทรงได้สืบเสาะหาพระมหาเถระผู้ใหญ่ในเมืองกรุงศรีอยุธยา ผลปรากฏว่าพระผู้ใหญ่ในกรุงศรีอยุธยาไม่มี จึงมีพระราชประสงค์แต่งตั้งพระอาจารย์ดี ซึ่งเป็นพระธรรมดาไม่มีสมณศักดิ์อะไรมาก่อนเลยจากวัดประดู่ อยุธยา เป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปแรกและทรงสถาปนาแต่งตั้งอาจารย์สี วัดพนัญเชิง อยุธยา เป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปที่ 2 ในสมัยกรุงธนบุรีนี้ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงมีความวิริยะอุตสาหะที่จะฟื้นฟูทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง เมื่อคณะสงฆ์รวมตัวกันเป็นกลุ่มและทำให้การปกครองเหมือนยุคกรุงศรีอยุธยาได้แล้ว ก็ทรงให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้น แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็มีการเปลี่ยนแปลง ทрудและเสื่อมอีกครั้งเป็นเพราะพระองค์ทรงวิปลาสนัญญา ทรงสั่งปลดสมเด็จพระสังฆราช (สี) ออกจากตำแหน่ง แล้วตั้งพระธรรมธีรราชมุณี (ชื่น) วัดหงส์รัตนาราม ให้เป็นสมเด็จพระสังฆราชแทน นับเป็นสมเด็จพระสังฆราชองค์สุดท้ายในสมัยกรุงธนบุรี ส่วนตำแหน่งการปกครองและการแต่งตั้งสมณศักดิ์สันนิษฐานว่า ไม่แตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่สมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานีมีระยะเวลาแค่ 14 - 15 ปี เท่านั้น

สรุปได้ว่า การปกครองของคณะสงฆ์สมัยธนบุรี มีการปกครองไม่แตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยา การฟื้นฟูทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังยังไม่เป็นผลมากนัก เนื่องจากกรุงธนบุรีเป็นราชธานีได้แค่ 14 - 15 ปี เท่านั้น

2.3.6 การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัชกาลที่ 1 โครงสร้างรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ยังเป็นแบบกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงตรากฎหมายสงฆ์ออกมารวม 10 ฉบับ ดังนี้ แสง อุดมศรี (2549, หน้า 72-73)

- ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2325
- ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2326
- ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2326
- ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2326
- ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2326
- ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2326
- ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2326
- ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2332
- ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2337
- ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2344

เข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 2 สมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นับเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ กล่าวคือ 15 ปี ที่ทรงครองราชย์ แต่ทรงโปรดเกล้าฯ สถาปนาสมเด็จพระสังฆราชขึ้นถึง 3 พระองค์คือ สมเด็จพระสังฆราช (สุก) วัดมหาธาตุ, สมเด็จพระสังฆราช (มี) วัดราชบูรณะและสมเด็จพระสังฆราช (ต่อน) วัดมหาธาตุ ทั้ง 3 พระองค์อยู่วัดมหาธาตุฯ จนยุคนั้นกล่าวได้ว่าใครที่เป็นสมเด็จพระสังฆราชต้องอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ และในรัชกาลนี้ได้ส่งพระสงฆ์ไทยไปดูกิจการงานพระศาสนา ณ ประเทศศรีลังกาและในสมัยสมเด็จพระสังฆราช (มี) โปรดให้มีการบำเพ็ญกุศลวันมาฆบูชาอย่างเป็นทางการจะลักษณะ

เข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 2367 พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ทรงมีความเคารพในองค์พระภิกษุสามเณรอย่างยิ่ง แม้พระภิกษุจะประพฤติชั่วอย่างไรไม่ค่อยสนพระทัยนักจนเป็นที่มาของคำว่า ชั่วชางชี ดีชางสงฆ์ ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ทรงโปรดให้สร้างวัดวาอารามหลวงและวัดราษฎร์ในกรุงเทพมหานครเข้าด้วยกัน ในประเด็นนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้อธิบายว่า รัชกาลที่ 3 ทรงจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์เพิ่มอีก 1 คณะ จากรูปแบบเดิม ดังนี้

1. คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย ปกครองคณะสงฆ์หัวเมืองภาคเหนือ
2. คณะอรัญวาสี ปกครองพระนักปฏิบัติทั่วราชอาณาจักร
3. คณะคามวาสีฝ่ายขวา ปกครองคณะสงฆ์หัวเมืองภาคใต้
4. คณะกลาง ปกครองพระอารามหลวง กับวัดราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร

สรุปได้ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคนี้บริหารตามภาค กล่าวคือ

1. คณะกลาง กรุงเทพมหานคร
2. คณะเหนือ ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. คณะใต้ ภาคใต้
4. คณะอรัญวาสี วัดป่าทั้งหมด

การบริหาร 4 คณะอย่างว่านี้ มีเจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชาดูแลกิจการคณะสงฆ์ ในเขตปกครองของตน แต่ว่าเจ้าคณะใหญ่ทั้ง 4 ต้องขึ้นอยู่กับสมเด็จพระสังฆราช (พระครูวิลาศกาญจนธรรม. 2554, หน้า 24 - 25)

ในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 3 ตำแหน่งสังฆปริณายกว่างลง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ได้ทรงสถาปนาตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช แต่ทรงดำริแต่งตั้งพระพิมลธรรม (อยู่) วัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นสมเด็จพระสังฆราช แต่ยังมีได้ทรงแต่งตั้งตามพระราชประสงค์ พระองค์ก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน จึงเป็นเหตุให้ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลงอีก จนถึงในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้ตั้งพระราชพิธีมหาสมณุตมาภิเษกสถาปนาพระเกียรติยศกรมหมื่นปรมาณูชิตชิโนรสขึ้นเป็นสมเด็จพระปรมาณูชิตชิโนรส เป็นประธานปกครองสังฆมณฑลทั่วราชอาณาจักร ใน พ.ศ. 2394 และทรงตั้งพระพิมลธรรม (อยู่) วัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ ตามประสงค์สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แต่ไม่ได้ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช เพียงดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะใหญ่เหนือเท่านั้น ทรงแต่งตั้งพระธรรมอุดม (เซ่ง) วัดอรุณราชวราราม เป็นสมเด็จพระวันรัตน์ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่หนใต้ พระพุทธาจารย์ (สน) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) วัดโมลีโลกยาราม เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่หนกลางและต่อมาทรงสถาปนาพระองค์เจ้าฤกษ์ ขึ้นเป็นกรมหมื่นบวรรังษีสूरียพันธ์ เป็นเจ้าคณะธรรมยุติกาย ปกครองดูแลสังฆมณฑลแห่งธรรมยุติกายทั่วประเทศ ดังนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 4 โครงสร้างโดยรวมทั่วไปเหมือนสมัยรัชกาลที่ 3 ที่แตกต่างกัน คือ ทรงแบ่งออกเป็นการบริหาร 5 คณะ โดยได้เพิ่มคณะธรรมยุติกายขึ้นมาอีก 1 คณะ

ในสมัยรัชกาลที่ 5 สมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ขึ้นบังคับใช้ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การปกครองคณะสงฆ์ที่มีกฎหมายกำหนดบังคับ มีลักษณะเป็นธรรมนุญ เพราะมีการจัดการปกครองไว้เป็นหมวดหมู่ ที่น่าสังเกตคือคณะรัฐบาลต้องอาศัยคณะสงฆ์ในต่างจังหวัดช่วยจัดการศึกษาของชาติตามโครงการปฏิรูปการศึกษาให้ทันสมัย ดังนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในสมัยนั้น จึงสอดคล้องและสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ฝ่ายพุทธจักรจึงมีการปกครองคู่กันกับฝ่ายอาณาจักร เหตุผลข้อนี้ปรากฏอยู่ในประกาศ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ว่า ด้วยเมื่อรัตนโกสินทร์ศก 117 ได้โปรดให้พระราชคณะหลายรูปออกไปจัดการศึกษาตามอารามในหัวเมือง และได้อาราธนาพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นวิชรญาณวโรรส ที่สมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะหนใหญ่ให้ทรงรับภาระดำเนินการนั้นในฝ่ายสมณะ และได้โปรดให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงนับหน้าที่อุดหนุนนั้นในส่วนเจ้าหน้าที่พนักงานฝ่ายฆราวาส ความแจ้งอยู่ในประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง ซึ่งได้ออก ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน ร.ศ. 117 นั้นแล้ว พระสงฆ์เถรานุเถระและเจ้าพนักงานในฝ่ายฆราวาสได้ช่วยกันจัดและอำนวยความสะดวกตามพระราชดำริ ด้วยความสามารถและอุสาหะอันเป็นที่พอพระราชหฤทัย ได้เห็นผล

ความเจริญในการเล่าเรียนตลอดจนความเรียบร้อยในการปกครองสังคมทลขึ้น โดยลำดับมา บัดนี้ เห็นว่าถึงเวลาอันสมควรจะตั้งเป็นแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ให้มั่นคงเรียบร้อยแล้ว จึงได้ตรา พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ขึ้น เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน ร.ศ. 122

เข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 6 สมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้ ตั้งพระราชพิธีมหาสมณุตมาภิเษก ทรงเลื่อนพระอิสริยยศกรมหลวงวิจิตรวาทาจารย์ ขึ้นเป็นกรมพระ ยาวชิรญาณวโรรส ตำแหน่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า เป็นมหาสังฆปริณายกทั่วพระราชอาณาจักร และเป็นเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตินิกายด้วย การปกครองคณะสงฆ์คงใช้พระราชบัญญัติปกครอง คณะสงฆ์ ร.ศ.121 แต่เป็นอันงดใช้อำนาจจากมหาเถรสมาคม รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์มีเจ้า คณะมณฑล เจ้าคณะเมือง หรือจังหวัด เจ้าคณะแขวง และเจ้าอาวาสปกครองกันตามลำดับชั้นและ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในสมัยรัชกาลที่ 7 สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2484 ขึ้น แต่การปกครองคณะสงฆ์ในยุคนี้ไม่มีอะไรที่เปลี่ยนมากไปจากในสมัยรัชกาลที่ 6 คือ มีสมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาคณะสงฆ์โดยลำพังพระองค์เองและมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้ให้ คำปรึกษา จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2484 ในสมัยรัชกาลที่ 8 (พระ เมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). 2539, หน้า 34 - 35)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 มีโครงสร้างที่มี สมเด็จพระสังฆราชทรงเป็น ประมุขของพระสงฆ์ โดยที่พระองค์ไม่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหาร เพราะพระองค์ทรงบัญญัติ สังฆานัติ โดยผ่านสังฆมนตรีและพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ผ่านคณะวินัยธร ดังที่ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). 2539, หน้า 44) อธิบายไว้ว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2484 มีโครงสร้าง ดังนี้

1. สังฆสภา เทียบได้กับรัฐสภาของฝ่ายบ้านเมือง มีอำนาจหน้าที่ในการบัญญัติ สังฆานัติหรือระเบียบสำหรับใช้ในการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วยสมาชิก 45 รูป เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมขึ้นไป เป็นพระคณาจารย์เอกและเป็นพระเปรียญเอกด้วย

2. สังฆมนตรี มีอำนาจที่ดุจเช่นคณะรัฐมนตรีของฝ่ายอาณาจักร คือ ทำหน้าที่เป็นคณะ รัฐบาลบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีสังฆนายก 1 รูป และสังฆมนตรี 9 รูป งานภายในมีหน้าที่รับผิดชอบงาน เฉพาะหน้าที่เหมือนกันกับแต่กระทรวง คือ

- องค์การปกครอง
- องค์การศึกษา
- องค์การเผยแผ่
- องค์การสาธารณูปการ

นอกจากนี้ยังมีเจ้าคณะตรวจการในภาคต่าง ๆ ที่กำหนดในสังฆานัติ คือ

- เจ้าคณะตรวจการภาค
- เจ้าคณะจังหวัด
- เจ้าคณะอำเภอ
- เจ้าคณะตำบล
- เจ้าอาวาส

3. คณะวินัยธร คือ ศาลของคณะสงฆ์ มีอำนาจและหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัย อธิกรณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการคณะสงฆ์ คณะวินัยธรแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา มีอำนาจหน้าที่เหมือนฝ่ายนิติบัญญัติของอาณาจักรนั่นเอง

พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2539, หน้า 51) กล่าวว่า เข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 9 สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ใน พ.ศ. 2505 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีมีเจตนาปรารถนาให้การปกครองคณะสงฆ์สอดคล้องกับนโยบายการปกครองของรัฐบาล ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญ และให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2505 นี้ว่า การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการแบ่งแยกอำนาจการดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อการล่วงละเมิดอำนาจ เช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบันและโดยระบบ เช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สอดคล้องพระสังฆราช องค์สกลมหาสังฆปริณายกทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

กนก แสนประเสริฐ (2549, หน้า 6) กล่าวว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีผลใช้บังคับมาเป็นเวลานาน 30 ปี ต่อมาจึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2535 แต่ก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก เพราะโครงสร้างการบริหารและการปกครองยังอยู่เหมือนเดิม ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นผลมาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่มีผลใช้บังคับมาอย่างยาวนาน ทำให้บทบัญญัติบางมาตราต้องมีการปรับปรุง เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลง เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเป็นการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จำนวน 16 มาตราและเติมอีกจำนวน 9 มาตรา สำหรับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 16 วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2535 และบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่าการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ ยังปฏิบัติตามรูปแบบการปกครองของพระพุทธองค์ คือ ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญหลัก แต่ด้วยคณะสงฆ์มีความสัมพันธ์กับประชาชนและราชอาณาจักร จึงมีการพึ่งอำนาจรัฐ เพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระธรรมวินัย และความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนา จึงมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 และได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และใช้มาตามกาลเวลาจวบจนปัจจุบัน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการมาจากคำว่า สังฆและอธิการรวมกันแล้วเป็น “สังฆาธิการ” มีความหมายตามรูปศัพท์ว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์หรือพระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มตามหน้าที่ (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ. 2547, หน้า 8) และยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่าพระสังฆาธิการไว้ ดังนี้

2.4.1 ความหมายของพระสังฆาธิการ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2545, หน้า 2) กล่าวว่า ความหมายของพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 ความว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ดังต่อไปนี้

1. เจ้าคณะใหญ่
2. เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
3. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
4. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
5. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
6. เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

กนก แสนประเสริฐ (2549, หน้า 6) กล่าวว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส

พระครูเมธีธรรมานุกต (ถาวร สุธมโม) (2557, หน้า 59) กล่าวว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส ดังกล่าวนี้นี้ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสังฆาธิการ ลำดับที่ 9 ถือได้ว่าเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอันยิ่งใหญ่ เพราะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองวัดและเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนที่สุด

สำนักงานเจ้าคณะภาค 16 (2547, หน้า 46) กล่าวว่า พระสังฆาธิการเป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาให้ปฏิบัติถูกต้อง เป็นประโยชน์ทั้งงานการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะตำบล รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสังฆาธิการลำดับที่ 9 ถือได้ว่าเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอันยิ่งใหญ่ เพราะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองวัดและเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนที่สุด

2.4.2 บทบาทของพระสังฆาธิการ

การจัดโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาล ที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ไทย ดังนั้น จึงแยกอำนาจบังคับบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น 3 ทาง คือ สังฆสภา คณะสังฆมนตรีและคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นในปี พ.ศ. 2503 เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ ภาครัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้

พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ “โดยที่การจัดดำเนินการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการ ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกทรงบัญชาการคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญแห่งพุทธศาสนา”

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2550, หน้า 8 - 9) กล่าวว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบันว่า ประกอบด้วย องค์กรปกครองคณะสงฆ์ ดังนี้

1. ผู้บัญชาการ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เป็นองค์ประมุข
2. องค์กรปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางแยกออกเป็น 2 องค์กรคือ มหาเถรสมาคมและองค์กรย่อยในส่วนกลาง

3. องค์กรปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค แยกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

- 3.1 ภาค
- 3.2 จังหวัด
- 3.3 อำเภอ
- 3.4 ตำบล

4. วัดเป็นองค์กรต่ำสุด เป็นองค์กรหลัก เป็นฐานรองรับกิจการคณะสงฆ์

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2445, หน้า 15) กล่าวว่า โดยพระสังฆาธิการในทุกะดับมีบทบาทหน้าที่สำคัญในงานสงฆ์ 6 ด้าน คือ การปกครอง, การศาสนา, การศึกษาสงเคราะห์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ดังที่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้อธิบายไว้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์ และการพระศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนามี 6 ฝ่าย คือ

1. การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม
2. การศาสนาศึกษา
3. การศึกษาสงเคราะห์
4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. การสาธารณูปการ
6. การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานทั้ง 6 ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคมแต่บางการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2545, หน้า 9) กล่าวว่า กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ และการพระศาสนามี 6 ฝ่ายคือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม, การศาสนาศึกษา, การศึกษาสงเคราะห์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การสาธารณูปการ, การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งมีผู้กล่าวเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการในแนวเดียวกันนี้ ได้แก่ (พระธรรมวรนายก (โอกาส นิลุตเมธี). 2546, หน้า 59), (ข้าเรื่อง วุฒิจันทร์. 2526, หน้า 3 - 4)

นอกจากนี้ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). 2545, หน้า 33 - 44) ยังกล่าวว่า บทบาทของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ไว้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระทำวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ คือ การบริหารและปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี 6 ภารกิจ ดังนี้ การเพื่อความเรียบร้อย ดึงงาม การศาสนาศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทหลักของพระสังฆาธิการโดยฐานะพระสงฆ์ที่แท้จริงแล้ว ถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก

2.4.3 คุณสมบัติผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ

ตำแหน่งพระสังฆาธิการนั้น มีความสำคัญเนื่องจากมีพระภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมาก พบเห็นได้ทั่ว ๆ ไป ซึ่งการอยู่รวมตัวกันเป็นจำนวนมากจำเป็นต้องอาศัย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ในหมู่คณะสงฆ์ เพื่อให้คณะสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยและตามกฎหมาย เพื่อความเจริญแห่งพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ จึงต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ ในหลาย ๆ ด้านทั้งทางธรรมและทางโลก ขึ้นตามสถานการณ์ในแต่ละยุค

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24, (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการไว้ 7 ข้อ ดังนี้

1. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
2. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
3. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
4. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
5. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อรัง หรือเป็นวิกลจริตในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
6. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอิทธิกรณที่พึงรังเกียจมาก่อน
7. ไม่เคยถูกถอดถอน หรือถูกปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน

พระศรีศาสนวงศ์ (มีชัย วีรปญโญ) (2551, หน้า 62) ได้อธิบายว่า ในการกำหนดคุณสมบัตินี้ เป็นคุณสมบัติหลัก ผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการไม่ว่าจะเป็นชั้นใดก็ตาม ให้ถือเอาคุณสมบัติตามนี้เป็นหลักพิจารณาเป็นเบื้องต้นและต้องพิจารณาทุกข้อ ตั้งแต่ข้อ 1 - 7 ซึ่งอธิบายเป็นข้อ ๆ ดังนี้

ในข้อที่ 1) เป็นข้อที่กำหนดไว้ตายตัว ในแต่ละชั้นของพระสังฆาธิการชั้นนั้น ๆ ว่า ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นต้องมีพรรษาเท่าไร เช่นผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต้องมีพรรษาพ้น 5 พรรษา จะต่ำกว่านั้นมิได้และในชั้นอื่น ๆ ก็กำหนดไว้ชัดเจนเช่นเดียวกัน

ในข้อที่ 2) เป็นข้อที่กำหนดถึงความรู้ของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งดังกล่าวแล้ว แต่ในที่นี้ ทั้งนี้เพื่อให้มีผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งได้พิจารณาเอาตามความเหมาะสมซึ่งในเรื่องของความรู้ที่กำหนดเป็นมาตรฐานทางการศึกษาขณะสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นความรู้ในส่วนนักธรรมและความรู้ในส่วนของการศึกษาภาษาบาลี เช่น ป.ธ.3, ป.ธ. 9 ฯลฯ จึงได้ถูกจัดเป็นสมณศักดิ์อย่างหนึ่งด้วย นอกจากนี้ยังมีความรู้ซึ่งจัดเป็นระดับ อุดมศึกษาของสงฆ์ เช่น มหาวิทยาลัยสงฆ์ ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันมีถึงระดับปริญญาเอก

ในข้อที่ 3) เป็นการกำหนดความประพฤติ โดยยกพระธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการว่า เป็นภิกษุผู้ที่มีความประพฤติเรียบร้อยตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งในทางปฏิบัติย่อมต้องหมายถึงผู้มีอำนาจในการแต่งตั้ง จะใช้วิธีในการสอดส่องดูแลความประพฤติของพระภิกษุผู้อยู่ในการปกครองว่าเป็นอย่างไรนั่นเอง ควรแห่งการแต่งตั้งในตำแหน่งนั้น ๆ หรือไม่

ในข้อที่ 4) เป็นการกำหนดถึงความสามารถในการปกครอง เป็นการกำหนดไว้กว้าง ๆ ซึ่งเป็นดุลยพินิจของท่านผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งที่จะพิจารณา

ในข้อที่ 5) เป็นการกำหนดถึงความเป็นปกติของร่างกายเป็นหลัก โดยกำหนดไว้ชัดเจนว่า ต้องไม่เป็นผู้ที่มีร่างกายทุพพลภาพ ไร้ความสามารถ คือต้องยังคงเป็นผู้มีความสามารถในการบริหาร มิใช่เป็นผู้เจ็บป่วยหรืออ่อนแอไม่มีกำลัง อันหมายถึงความไม่เป็นปกติและต้องไม่มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ต้องไม่เป็นโรคเรื้อน ฯลฯ

ในข้อที่ 6) เป็นการกำหนดหมายเอาประวัติแห่งการดำรงเพศพระภิกษุว่า ต้องไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน อธิกรณ์ในที่นี้ หมายถึง เรื่องราวที่เสียหายถึงตัวภิกษุเองที่เป็นไปในทางเสียหาย เมื่อมีคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์นั้นแล้ว อย่างนี้ถือว่า ขาดคุณสมบัติ

ในข้อที่ 7) เป็นการกำหนดเอาประวัติแห่งการดำรงตำแหน่งในชั้นต้น ๆ มาก่อนแล้ว โดยกำหนดว่า ต้องไม่เคยถูกถอดถอน หรือถูกปลดจากตำแหน่งใด ๆ เพราะความผิดมาก่อน

สรุปได้ว่า คุณสมบัติของพระผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการในทุก ๆ ระดับต้องมีคุณสมบัติพื้นฐาน 7 ประการ ดังนี้ มีพรราชาสมควรแก่ตำแหน่ง, มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง, มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย, เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์, ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อนหรือเป็นวิณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ, ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน, ไม่เคยถูกถอดถอน หรือถูกปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน

2.4.4 การแต่งตั้ง - ถอดถอนพระสังฆาธิการ

กนก แสนประเสริฐ (2549, หน้า 85 - 92) ได้อธิบายว่า ในการแต่งตั้งพระสังฆาธิการตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ในส่วนที่ว่าด้วยการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการให้ถือปฏิบัติ ดังนี้

1. การแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้องมีการพิจารณา 30 และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพรราชาคณะ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุที่มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

2. การแต่งตั้งเจ้าคณะภาค จะต้องมีความสมบูรณ์ทั่วไปแล้ว จะต้องมีความพร้อม 20 พรรษาและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปีหรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปีหรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นเทพหรือเป็นพระราชคณะ ซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอกหรือเปรียญ 9 ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีความสมบูรณ์ เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปีและอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้

3. การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัด จะต้องมีความสมบูรณ์ทั่วไปแล้ว จะต้องมีความพร้อม 10 พรรษาก็มีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้นและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปีหรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปีหรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นสามัญหรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไปหรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า 6 ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีความสมบูรณ์ตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

4. การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอจะต้องมีความสมบูรณ์ทั่วไปแล้ว จะต้องมีความพร้อม 10 พรรษาก็มีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้นและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปีหรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปีหรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้น สัญญาบัตรหรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า 4 ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีความสมบูรณ์ตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะภาคเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง โดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

5. การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบล จะต้องมีความสมบูรณ์ทั่วไปแล้ว จะต้องมีความพร้อม 5 พรรษาก็มีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้นและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปีหรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปีหรือเป็นพระภิกษุผู้มีสมณศักดิ์หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม หรือเป็นนักรธรรมเอก การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีความสมบูรณ์ดังกล่าว เสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้งเมื่อแต่งตั้งแล้วให้แจ้งกรมการศาสนาและรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

6. การแต่งตั้งเจ้าอาวาสที่เป็นอารามราษฎร์ จะต้องมีความสมบูรณ์ทั่วไปแล้วจะต้องมีความพร้อม 5 พรรษาและเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังฆัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า 3 รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีความสมบูรณ์ดังกล่าวแล้ว ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสนั้น ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้ง ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีความสมบูรณ์และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือต้องมีพรรษาพัน 10 พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก

ส่วนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะ ส่วนหนึ่งดังนี้ มีพรรษาพัน 10 พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโทหรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี การแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณี เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อมหาเถรสมาคมพิจารณา ถ้าพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุหน้าที่ที่มอบหมายให้ปฏิบัติแล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตามมติมหาเถรสมาคม

สำหรับการถอดถอนพระสังฆาธิการให้พ้นจากตำแหน่ง มีระบุไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ความว่า พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ ในกรณีมรณภาพ พ้นจากความเป็นภิกษุ ลาออก ย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ ให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอนจากตำแหน่งหน้าที่

สรุปได้ว่า การแต่งตั้งพระสังฆาธิการแต่ละระดับมีเกณฑ์คุณสมบัติและกำหนดผู้มีอำนาจแต่งตั้ง แตกต่างกันไปในแต่ละระดับ เช่น การแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ สมเด็จพระสังฆราชเป็นผู้แต่งตั้ง โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการถอดถอนพระสังฆาธิการ มีระบุไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) มีการกำหนดเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณี มรณภาพ พ้นจากความเป็นภิกษุ ลาออก ย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ และถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันนั้น เป็นการปกครองโดยพระสังฆาธิการ โดยยึดตามหลักพระธรรมวินัยและหลักกฎหมายคณะสงฆ์ เพื่อเป็นการจัดระเบียบ กฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันด้วยดี การปกครองคณะสงฆ์จึงประกอบด้วย การปกครองตามหลักพระธรรมวินัย และการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์

2.5.1 การปกครองตามหลักพระธรรมวินัย

สุนทร ฤกษ์ (2530, หน้า 35) ตั้งแต่สมัยพุทธกาล สังคมสงฆ์มีการบัญญัติพระวินัย เพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัย เพื่อให้พระสงฆ์อยู่รวมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่าง ๆ ทำให้คนเกิดความเลื่อมใส และเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังที่ (พระราชาวรมณี (ประยุทธ์ปยุตโต). 2520, หน้า 208 - 209) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติพระวินัยเป็นบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกันของสังคัมภีร์ ก็ด้วยการเล็งเห็นประโยชน์ ดังนี้

1. ว่าด้วยประโยชน์แก่สงฆ์หรือส่วนรวม

1.1 สงฆ์สุญญตตาย เพื่อความเรียบร้อยดีแห่งสงฆ์ คือ เพื่อความเรียบร้อยดีงามแห่งสงฆ์ พระองค์ทรงชี้แจงให้มองเห็นคุณโทษแห่งการประพฤตินั้น ๆ ชัดเจนแล้วจึงทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้น โดยความเห็นชอบร่วมกัน

1.2 สงฆ์ผาสุตตาย เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์หรือเพื่อความสำราญแห่งหมู่

2. ว่าด้วยประโยชน์

2.1 ทูมมุงฺกนํ ปุคฺคถานํ นิคฺคหยา เพื่อข่มหรือเพื่อกำจัดบุคคลผู้เก้อยาก คือเพื่อกำราบคนผู้มีความเกียจคร้านมีความประพฤติดุรา

2.2 เปสฺลานํ ภิกฺขุณฺโณ ผาสฺวิหาราย เพื่อความเป็นผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลดีงามเป็นที่รัก

3. ว่าด้วยประโยชน์แห่งความบริสุทธิ์หรือแก่ชีวิต ทั้งทางกาย วาจา ใจ

3.1 ทิฏฐิมมิกานํ อาสวานํ สํวราย เพื่อปิดกั้นและเพื่อกำจัดอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน คือ เพื่อระวัง ปิดกั้นทางอันเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อน ที่จะมาภายในหน้า หรือภายนอกหน้า

3.2 สมฺปรากยิกานํ อาสวานํ ปฏฺิฆาตตาย เพื่อบำบัดและเพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต คือ เพื่อแก้ไขมิให้เกิดความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อน ที่จะมาภายในหน้าหรือภายนอกหน้า

4. ว่าด้วยประโยชน์แก่ประชาชน

4.1 อปฺปสนฺนํ ปสฺสทาย เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่ได้เลื่อมใส

4.2 ปสนฺนํ ภิกฺขุณฺโณ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว

5. ว่าด้วยประโยชน์แก่พระศาสนา

5.1 สหฺตมมฺภุตฺติยา เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม

5.2 วินยฺนุคฺคหยา เพื่ออนุเคราะห์วินัย คือ ทำให้มีบทบาทสำหรับใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการจัดระเบียบของหมู่สงฆ์ เพื่อความสนับสนุนความมีวินัยให้หนักแน่นมั่นคงยิ่งขึ้น

ไชย ฤกษ์ พล (2537, หน้า 172 - 173) กล่าวว่า โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลว่า ลักษณะการใช้อำนาจการปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัยนี้ พระพุทธเจ้าทรงวางกรอบ เพื่อประโยชน์แก่การปกครอง ซึ่งทรงบัญญัติไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. เพื่อความเรียบร้อยดีแห่งสงฆ์

2. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์
3. เพื่อข่มบุคคลเพื่อเกื้อยาก
4. เพื่อการสำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
5. เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดจากปัจจุบัน
6. เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต
7. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
8. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
9. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
10. เพื่อถือตามพระวินัย

เสนาะ ผดุงฉัตร (2532, หน้า 21 - 22) อธิบายความหมายของคำว่า วินัย มีรูปวิเคราะห์ว่า วิวิธวิเสสณยตฺตา วินยฺนโต เจว กายวานานํ วินยตฺถวิหฺหิตึ อโย วินโยติ อุกฺขาโต แปลว่า วินัยนี้อันท่านผู้รู้หรือรรถแห่งวินัยทั้งหลายเรียกว่า วินัย เพราะมีนัยต่าง ๆ มีนัยวิเสสและเพราะกำจัดกายวาจา

วิ วิเศษ คนมีวินัยเป็นคนวิเศษกว่าคนอื่น ๆ ดีกว่าคนอื่น ๆ

วิ แจ่ม คนมีวินัยย่อมแจ่มแจ้งในที่ทุกสถานด้วยมารยาท

วิ ต่าง คนมีวินัยย่อมต่างจากคนไม่มีวินัย

วิวิธนย มีวินัยต่าง ๆ คือ มีหลายระดับหลายอย่าง แยกเป็น อาคาริยวินัยและ อนาคาริยวินัย

วิเสสณย คือ มีคำอธิบายรัดกุมกว่าพระสูตร เพราะเป็นกฎหมาย พระต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง ถ้าทำเล่น ๆ อาจจะมีโทษ

วินยฺน คือ มีการฝึกหัด กาย วาจา ใจ ให้มีจรรยาว่าที่เป็นอยู่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546, หน้า 404 - 408) ได้กล่าวว่า วินัย คือ การจัดตั้งระบบและระเบียบแบบแผนกับทั้งบทกฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกา ที่เป็นข้อกำหนดในการจัดตั้ง รวมทั้งการจัดการให้คนประพฤติปฏิบัติหรือให้กิจการดำเนินไปตามตัวบทกฎหมาย เมื่อคนตั้งอยู่ในวินัยโดยปฏิบัติตามสิกขาบท ก็เป็นผู้มีศีล ศีลจึงเป็นคุณสมบัติของคน เป็นสภาพการฝึกฝนพัฒนาที่อยู่ในตัวคน โดยปกติพระภิกษุสงฆ์ผู้ละเมิดพระวินัยจะพึงมีโทษจากการล่วงละเมิดสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้อยู่แล้ว ที่เรียกว่า อาบัติ แปลว่า ความต้อง โดยทรงปรับโทษไว้หนักและเบา ตามสมควรแก่ความผิด อาบัติมีโทษ 2 ทาง ดังนี้

1. โลกวัชชะ คือ อาบัติที่มีโทษทางโลก หมายถึง สิกขาบทบางข้อ ภิกษุต้องเข้าแล้วมีโทษทางพระบัญญัติด้วย และผิดกฎหมายบ้านเมืองด้วย เช่น ฆ่าคนตาย ฯลฯ หรือไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง แต่เมื่อภิกษุทำแล้วถูกชาวบ้านติเตียน เช่น ต้มสุรา ฯลฯ

2. ปณณัตตวัชชะ คือ อาบัติที่มีโทษทางพระบัญญัติอย่างเดียว ภิกษุทำแล้วไม่ผิดกฎหมายบ้านเมืองและไม่ถูกติเตียน เช่น ห่มจีวรที่ไม่พินทุ ฯลฯ

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2532, หน้า 455 - 456) กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้พระธรรมวินัยเป็นธรรมนุญสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์นั้นเองและแม้ในปัจจุบันนี้รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์จะคล้ายคลึงกับการปกครองของทางฝ่ายราชอาณาจักร คือ มีการใช้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายบังคับใช้และวางระเบียบแบบแผนในการปกครองคณะสงฆ์ แต่กฎหมายเหล่านี้ต้องบัญญัติขึ้นโดยเอื้อเพื่อต่อพระธรรมวินัย กล่าวคือ ไม่ขัดหรือแย้งกับพระธรรมวินัย และหากมีกฎหมายคณะสงฆ์หรือพระราชบัญญัติใดที่ออกมาบังคับใช้โดยขัดกับพระธรรมวินัยซึ่งเป็นธรรมนุญสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ กฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะถือเป็นโมฆะ

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย เป็นลักษณะการปกครองที่มีโครงสร้างตามเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้า เพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะแห่งสงฆ์ และดำรงความศรัทธาของเหล่าชนทั้งหลาย ส่วนพระภิกษุที่ละเมิดสิกขาบทหรือพระวินัยก็จะพึงมีโทษจากการล่วงละเมิดเรียกว่า อาบัติ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงวางโทษไว้หนักและเบาตามสมควรแก่ความผิดนั้น

2.5.2 การปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยพระสงฆ์จัดการระบบการปกครอง (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ). 2545, หน้า 1) กล่าวว่า ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 จัดระบบการปกครองใหม่ ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองแบบราชอาณาจักรและเมื่อเข้าสู่สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เพื่อจัดการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และถัดมาในปี พ.ศ. 2535 ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งได้ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ) (2545, หน้า 2) ได้อธิบายว่า ระเบียบการปฏิบัติปกครองคณะสงฆ์ กำหนดให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ โดยมีแบบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

การปกครองคณะสงฆ์ในส่วนกลางคณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2551, หน้า 184) กล่าวว่า การปกครองสงฆ์ในส่วนกลาง ได้แก่ เจ้าคณะหนใหญ่ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการในส่วนกลางเป็นผู้ประสานงานกับสมเด็จพระสังฆราชมีมหาเถรสมาคมเป็นหน่วยงานในส่วนกลางและประสานงานกับเจ้าคณะในส่วนภูมิภาค ปฏิบัติหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองของตน เรียกว่า “หน” มีเจ้าคณะหนใหญ่ 5 หน คือ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะใหญ่ใต้ เจ้าคณะใหญ่หนธรรมยุตและการปกครองสงฆ์ในส่วนภูมิภาคได้จัดเขตการปกครองออกเป็นภาค จังหวัด อำเภอ ตำบลและเขตการปกครองให้เป็นไปตามกำหนดในกฎหมายเถรสมาคมและกำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับชั้น คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะชั้นนั้น ๆ ด้วยก็ได้

กนก แสนประเสริฐ (2549, หน้า 75 - 80) ได้อธิบายว่า ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วย ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ได้ระบุให้เจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ผู้ปกครองใน 5 เขตการปกครอง ดังนี้

1. เจ้าคณะใหญ่หรือหนกกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1, ภาค 2, ภาค 3, ภาค 13, ภาค 14, และภาค 15
2. เจ้าคณะใหญ่หรือหนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4, ภาค 5, ภาค 6, ภาค 7
3. เจ้าคณะใหญ่หรือหนตะวันออก ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8, ภาค 9, ภาค 10, ภาค 11, ภาค 12
4. เจ้าคณะใหญ่หรือหนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 16, ภาค 17, ภาค 18
5. เจ้าคณะใหญ่ธรรมยุตหรือหนมหานิกาย ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ทุกภาค

พระครูวิลาศกาญจนธรรม, (2554, หน้า 77) กล่าวว่า อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ที่ระบุไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วย ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ดังนี้

- เจ้าคณะใหญ่หรือหนมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตของตน ดังนี้
 1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระราชบัญญัติพระสังฆราช
 2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี
 3. วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาคหรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม
 4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ
 5. ควบคุม บังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย
 6. ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน
- เจ้าคณะภาค มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้
 1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญญัติพระสังฆราช
 2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี
 3. วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด
 4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

6. ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

เจ้าคณะจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้

1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

3. วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

6. ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

พระครูเมธีธรรมานุกต (ถาวร สุธมโม) (2557, หน้า 74) กล่าวว่า ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วย ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ได้ระบุไว้ ดังนี้

เจ้าคณะอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้

1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

3. วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล

4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

6. ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

เจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้

1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

3. ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าอาวาส

4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

6. ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

กนก แสนประเสริฐ (2549, หน้า 9) กล่าวว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ดังระบุไว้ใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตราที่ 37 และมาตราที่ 38 ตามลำดับ ดังนี้

มาตราที่ 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตราที่ 38 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

1. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
2. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
3. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือขอมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิด คำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

สรุปได้ว่า การปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ เป็นลักษณะของการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ซึ่งมีรูปแบบการปกครองที่ให้พระภิกษุสงฆ์ต้องเอื้อเฟื้อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระราชบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยเคร่งครัด นอกเหนือจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่เป็นหลักการสูงสุด กล่าวได้ว่า การปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ เป็นการบูรณาการใช้อำนาจของฝ่ายอาณาจักรสร้างเครื่องมือแก่อุปสรรคพระธรรมวินัย เพื่อให้ลักษณะของการปกครองคณะสงฆ์มีโครงสร้างที่สอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติบุตร) (2553, หน้า 74 - 80) ศึกษาเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า

1. การปกครองคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลหลักที่ใช้คือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัยเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธรศาสนา ปัจจุบันการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่องการ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์ และการพระศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการศาสนามี 6 ฝ่าย ดังนี้ 1) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์

2. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

3. ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ และผู้ปกครองขาดการเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางกฎระเบียบและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการปกครอง แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ครอบบรมพระภิกษุ สามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธี หรือแบบอย่างที่ดีและมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม รวมทั้งมีการยกย่องและชมเชยพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบกิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ

พระครูสังฆารุณวิตร (สำรวย ส่วโร) (2554, หน้า 124 - 130) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.60 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

1) ด้านการออกนโยบาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.60 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงที่สุด ได้แก่ มีหลักการและแนวนโยบายในการปกครองชัดเจน

2) ด้านการวางรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงที่สุด ได้แก่ มีการวางรูปแบบการจัดประชุมพระภิกษุสามเณร เพื่อชี้แจง กฎ ระเบียบตามวาระต่างๆ

3) ด้านการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูง ได้แก่ มีการดูแลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความมั่นคงแข็งแรง

4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลภายในคณะสงฆ์เพื่อจัดทำรายงานประจำปี

2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลีและวุฒิการศึกษาทางสามัญ มีผลให้ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยทุกข้อที่ตั้งไว้

3. ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการแก้ปัญหาบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า ขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามนโยบายและขาดพระที่มีความรู้ ความสามารถในการให้ความรู้ ความสามารถในการให้ความรู้ในการปกครอง แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ควบคุมดูแลพระสงฆ์ให้ทั่วถึงและเสมอภาคทั้งต้องสนับสนุนให้การศึกษากับพระภิกษุสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี เพื่อจะได้มีพระภิกษุสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

อูตร ปาณะศรี (2554, หน้า 67 - 68) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปัตตานี” ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของพระสังฆาธิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและด้านสาธารณสุขสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. พระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหาการแสดงบทบาทของพระสังฆาธิการ ได้แก่ บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ เช่น การจัดห้องสมุดชุมชนมีหนังสือน้อย ไม่หลากหลาย ไม่มีงบประมาณในการจัดอบรมได้อย่างเพียงพอ บางกิจกรรมมีคนเข้าร่วมกิจกรรมน้อย ทำให้กิจกรรมไม่ประสบผลสำเร็จ

พระใบฎีกาสมชาย ธมฺมโร (สีหบุตร) (2556, หน้า 4) ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาละเอียดแต่ละด้าน พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครองของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมากทุกลำดับ คือ ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ ด้านการปกครองภายในวัด

2. การเปรียบเทียบคุณภาพความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม ไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาบาลี ต่างกัน มีความเห็นต่างกัน

3. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทการบริหารคณะสงฆ์ ด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี มีดังนี้

1. ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามพระธรรมวินัย
2. การออก กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของพระวินัย พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ไม่ค่อยตั้งใจเท่าที่ควร
3. ชาวบ้านบางคนยังไม่เข้าใจ กฎ ระเบียบ พระธรรมวินัยในวัด
4. การขัดแย้งกันและไม่เข้ากัน ในเรื่องพระธรรมวินัยขาดความเด็ดขาดในการดูแลเคร่งครัด ตามกฎหมายคณะสงฆ์ การไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้บังคับบัญชาในข้อกฎหมายคณะสงฆ์ การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน เชื่องช้าต่อการทำงานของคณะสงฆ์ ขาดความกระตือรือร้นในการทำงานตามกฎหมายคณะสงฆ์ การไม่ให้ความเคารพกันของผู้บวชก่อนหลัง พระภิกษุ สามเณร มีมากจึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ใต้บังคับบัญชา พระเถระผู้ใหญ่ไม่ค่อยใกล้ชิดกับพระภิกษุ สามเณรเท่าที่ควร

พระครูเมธีธรรมานุกุต (ถาวร สุธมโม) (2557, หน้า 84 - 90) ศึกษาเรื่อง “บทบาทการปกครองพระสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

1. พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองพระสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดราชบุรี โดยรวม ทั้ง 2 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์

2. ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่าง ที่มีอายุและพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน จังหวัดราชบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่าง ที่มีระดับการศึกษา ตำแหน่งและระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดราชบุรี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. แนวทางพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดราชบุรี มีดังนี้ 1) ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย ได้แก่ ควรมีการตักเตือน ทำทัณฑ์บน และลงโทษผู้กระทำความผิดพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด ควรใช้ช่วงเวลาหลังจากการลงอุโบสถกรรม ฟังพระปาติโมกข์ทุกกึ่งเดือน ในการอบรมสั่งสอนการประพฤติตนตามหลักพระธรรมวินัย แก่ภิกษุในปกครอง และควรส่งเสริมภิกษุผู้มีความรู้ ความสามารถ และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ได้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการในโอกาสสมควรและ 2) การปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ ได้แก่ ควรเผยแพร่เนื้อหาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับและกฎหมายเถรสมาคมให้ภิกษุและสามเณรในปกครองได้รับทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บรรพชา/อุปสมบทใหม่ ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุในปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบและข้อปฏิบัติในการร่วมกันของหมู่คณะและควรสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างพระสังฆาธิการกับภิกษุสามเณรในปกครอง โดยเน้นใช้การปกครองในลักษณะบิดาปกครองบุตร มิใช่การปกครองในลักษณะผู้มีอำนาจปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา

พระอดุลย์ กุศลจิตโต (ภักดีกุล) (2561, หน้า 134 - 140) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ ในเขตการปกครอง จังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย บทบาทพระสังฆาธิการอยู่ในระดับสูงสุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการต่อการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต

โดยรวมจำแนกตาม อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางโลกและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พระครูโกศลศาสนวงศ์ (เลื่อน มนตรีวงษ์) (2560, หน้า 104 - 119) ศึกษาเรื่อง “บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ในการศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามพระธรรมวินัย การออกกฎข้อบังคับแต่ละครั้งไม่คำนึงถึงผู้ปฏิบัติตาม ควรมีการจัดประชุมและอบรมผู้บริหารเพื่อให้สมบูรณ์ตามพระธรรมวินัย โดยมีการออกกฎข้อบังคับให้สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติตามกำหนด ให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ กฎระเบียบ ข้อบังคับการปกครองคณะสงฆ์ ทุกระดับชั้นจะต้องประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประพฤติปฏิบัติอยู่ภายใต้กฎของมหาเถรสมาคม ที่ได้วาง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เป็นการช่วยในด้านการปกครองของคณะสงฆ์ในระดับชั้นต่าง ๆ ให้เกิดความผาสุกแห่งหมู่คณะสงฆ์และความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาต่อไป

สายหยุด มีฤกษ์ (2559, หน้า 129 - 135) ศึกษาเรื่อง “การศึกษามหาวิทยาลัยพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

2. บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยรวม พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับพระสังฆาธิการที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

3. ปัญหาส่วนใหญ่ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ คือ การกระจายอำนาจหน้าที่ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดสมุทรปราการ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

พระครูสังฆรักษ์พัศวีร์ ธีรปัญญา (ภวานันท์) (2551, หน้า ข) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา

สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวน พรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกัน มีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

ประกิต บุญมี (2561, หน้า 117 - 123) ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร” ผลการวิจัยพบว่า

1. พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากทุกข้อ

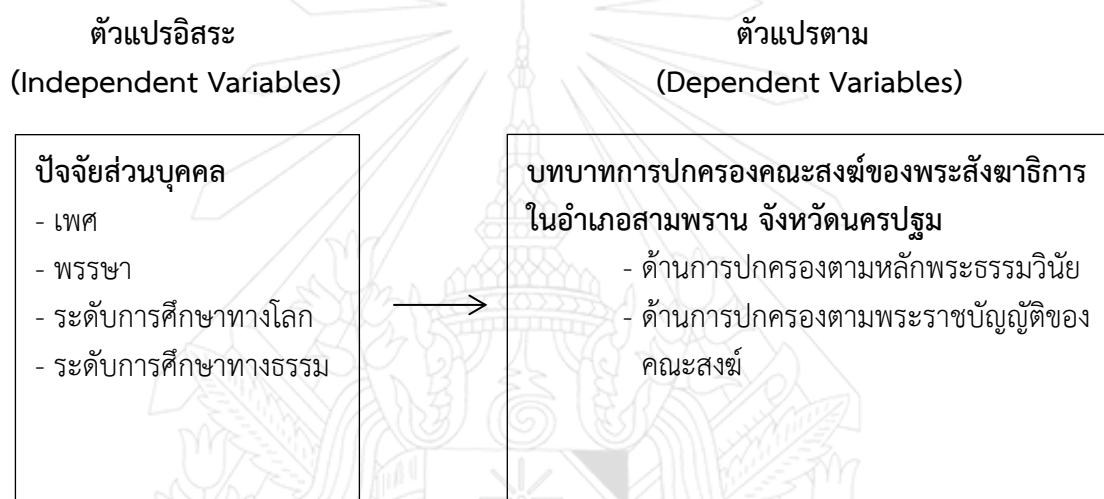
2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ทุกข้อ

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพระภิกษุมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมในการพัฒนาวัด เพื่อให้เกิดประโยชน์และเป็นผู้สืบทอดศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม โดยเห็นได้จากบทบาทและงานของพระสงฆ์ที่ส่วนหนึ่ง ได้ส่งผลเป็นความเจริญงอกงามและความอยู่รอดของสังคม ในการศึกษาบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม นั้นทำให้เราทราบถึงบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการปกครองของสงฆ์ ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยและด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติของคณะสงฆ์ ด้วยเหตุนี้ พระสังฆาธิการจึงมี บทบาทสำคัญในการปกครองพระสงฆ์ และสามารถที่จะเอื้อประโยชน์ต่าง ๆ ภายในวัดให้ประสบความสำเร็จ

2.7 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยได้นำเอาบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี ของอุดร ปาณะศรี ซึ่งมีการรวบรวมบทบาทของของพระสังฆาธิการไว้ 6 บทบาทของพระสังฆาธิการ ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกด้านที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และประชากรที่ทำการวิจัย รวมทั้งเหมาะสมกับสภาพบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ มาเป็นกรอบในการวิจัยบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ใน 2 ด้าน ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้ (อุดร ปาณะศรี. 2554 หน้า 47)

ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

- 3.1 วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย
- 3.2 ระเบียบวิธีการวิจัย
- 3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.4 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.6 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.8 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

3.1 วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและดำเนินงานไปเป็นไปอย่างมีระบบ ระเบียบและประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงกำหนดรายละเอียดการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงสร้างงานวิจัย โดยเริ่มจากการตั้งชื่อเรื่องการศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวัตถุประสงค์ของการวิจัยสมมติฐานของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ นิยามศัพท์เพื่อการวิจัยและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำโครงสร้างงานวิจัยและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอคำปรึกษาคำแนะนำและความเห็นชอบในการจัดทำโครงสร้างการวิจัยพร้อมรับข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้งานสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นดำเนินการเสนอโครงสร้างการวิจัยเพื่อขออนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงานวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้การวิจัย โดยเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่า IOC เพื่อทำการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วได้นำไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นแล้วนำเครื่องมือที่สร้างไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ จากนั้น นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้องและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยรวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูลการอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ จัดทำรายงานการวิจัยเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องตามที่คณะกรรมการควบคุม

วิทยานิพนธ์ เสนอแนะ แล้วจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขออนุมัติเป็นส่วนหนึ่งการศึกษาตามหลักสูตร

3.2 ระเบียบวิธีการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ประกอบด้วย การออกแบบการวิจัยและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 การออกแบบการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าหลักการ แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างเป็นเครื่องมือภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 2 นำผลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าว มาสร้างแบบสอบถามบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องและนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ถ้อยคำ (Wording) ของข้อความแต่ละข้อว่าตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่ (ดูรายนามผู้เชี่ยวชาญในภาคผนวก ข) จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ ด้วยการหาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence : IOC) คัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ดัชนีความสอดคล้องได้ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป (ธานินทร์ ศิลป์จารุ. 2557, หน้า 95) ปรับแก้ภาษาและข้อความตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ ให้มีความชัดเจนในการสื่อความหมายมากยิ่งขึ้น (ดูค่า IOC ในภาคผนวก. 0.90)

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ในวัดสิรินธรเทพรัตนาราม ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 รูป

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยภาพรวม และรายด้าน ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ. 2557, หน้า 419) โดยใช้เกณฑ์ที่ยอมรับมากกว่า 0.75 ขึ้นไป ได้ค่าความเชื่อมั่นบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เท่ากับ 0.90 (รายละเอียดการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในภาคผนวก.ณ)

ขั้นตอนที่ 5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.2.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ (Independent Variable) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการมี 2 ด้าน คือ 1. ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย และ 2. ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวนรวม 746 รูป โดยแยกเป็นสังกัดมหานิกาย จำนวน 642 รูปและสังกัดธรรมยุต จำนวน 104 รูป (ที่มา : สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครปฐม)

3.3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวนรวม 260 รูป โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ซึ่งมีสูตรคำนวณดังนี้ (ยุทธพงษ์ กัยวรรณ, 2543, หน้า 79) กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้คือร้อยละ 5 ตามสูตร ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N = จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย
 e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างซึ่งใช้ในการรายงานการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 หรือ 0.05

$$\text{แทนค่า} \quad n = \frac{746}{1+746(0.05)^2}$$

$$N = 260$$

3.3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 5 รูป ประกอบด้วย สัมภาษณ์ เจ้าคณะอำเภอสามพรานและเจ้าคณะตำบล

3.4 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างอาศัยความน่าจะเป็นโดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากโดยการเขียนหมายเลขตามกลุ่มตัวอย่างลงในฉลาก ม้วนใส่ภาชนะคละกั้นให้ทั่วถึงแล้วหยิบขึ้นมาได้หมายเลขใดขึ้นมาแล้วใส่ฉลากที่จับได้กลับลงไปใ้ในภาชนะอีก ทำดังนี้ทุกครั้งจนกระทั่งได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป ให้ครบจำนวน 260 คน

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม (Questionnaires) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามจากเนื้อหาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

รวมทั้งนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมตรงสิ่งที่ต้องการวัดมาเป็นแนวพื้นฐานโดยมีรายละเอียดแบ่งได้เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกและระดับการศึกษาทางธรรม ลักษณะคำถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close-ended questionnaire) ให้เลือกตอบใน 2 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำนวน 10 ข้อ
- 2) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำนวน 10 ข้อ

แบบสอบถามเป็นแบบใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของ ลิเคิร์ท (Likert) (สงศรี ชมพวงศ์, 2554, หน้า 175) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมายในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นต่อข้อความนั้น ๆ

ในระดับใด โดยกำหนดระดับคะแนนตามระดับ บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยแต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้

เกณฑ์การประเมินค่า

5	หมายถึง	มากที่สุด
4	หมายถึง	มาก
3	หมายถึง	ปานกลาง
2	หมายถึง	น้อย
1	หมายถึง	น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด เกี่ยวกับแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ใน 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย และ 2) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Question) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) จำนวน 5 รูป

3.6 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและมีการตรวจสอบเครื่องมือโดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.6.1. ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี บทความ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการ

3.6.2. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยใช้คำถาม 2 ประเภท คือ แบบปลายปิด (Close ended Question) และแบบปลายเปิด (Open ended Question)

3.6.3. นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องและชัดเจนเหมาะสมทั้งเนื้อหาสาระและการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาแล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม

3.6.4. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (รายละเอียดแนบในภาคผนวก) เพื่อตรวจสอบหรือปรับปรุงแก้ไขความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความตรงตามเนื้อหา นำแบบสอบถามหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Index of item objective congruence หรือ IOC) ตามสูตรดังนี้ (ธีระศักดิ์อ่อนอารมณเลิศ, 2549, หน้า 65)

$$\text{สูตร} \quad \text{IOC} = \frac{\sum}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

IOC คือ ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามวัตถุประสงค์ หรือเนื้อหา

IOC : Index of item objective congruence เกณฑ์การให้คะแนน

คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

คะแนน 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

คะแนน -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

โดยเลือกข้อที่มีค่าตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป จากคำถามทั้งหมด 10 ข้อ ใช้ได้จำนวน 10 ข้อ ซึ่งข้อ

คำถามที่ใช้ได้มีค่า (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00

3.6.5. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง

3.6.6. นำแบบสอบถามที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะคล้ายกันกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือพระสงฆ์ในวัดสิรินธรเทพรัตนาราม ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จากนั้นนำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีสูตร (สงศรี ชมภูวงศ์, 2554) ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad \alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ α = ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n = จำนวนข้อข้อความ

$\sum S_i^2$ = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.90 ซึ่งมีความเชื่อมั่นสูงสามารถนำไปใช้ในการศึกษา ครั้งนี้ได้ (รายละเอียดแนบในภาคผนวก)

3.6.7. นำแบบสอบถามที่ได้จากการทำการทดลองใช้ (Try out) แล้วมาจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดการวัดค่าตัวแปรซึ่งเป็นการแปลผลค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคำตอบแต่ละด้านและแต่ละข้อแปลผลตามเกณฑ์แนวคิดของเบสต์ (Best W. John, 1997, p. 190) มีรายละเอียดดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลผล
4.50 - 5.00	มากที่สุด
3.50 - 4.49	มาก
2.50 - 3.49	ปานกลาง
1.50 - 2.49	น้อย
1.00 - 1.49	น้อยที่สุด

3.7 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.7.1. ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถึงเจ้าคณะอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสังฆาธิการในพื้นที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

3.7.2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างวัดในเขตพื้นที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

3.7.3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคืน

3.7.4. นำแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว จำนวน 260 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ตรวจสอบ ข้อมูลความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามต้องการและนำมาจัดลำดับข้อมูล

3.7.5. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

3.8 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสม คือ วิเคราะห์เชิงปริมาณและวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ดังนี้

3.8.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ

ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคทางสถิติประกอบการวิเคราะห์ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลแล้วนำข้อมูลวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.), F - Test โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติ (Level of Significance) ในการวิเคราะห์ไว้ที่ระดับ 0.05

สูตรการหาค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1) การแจกแจงความถี่ (Frequency)

2) การหาค่าร้อยละ (Percentage) (นิภา เมธาวีชัย, 2543, หน้า 128)

$$\text{สูตร} \quad P = \frac{X \times 100}{N}$$

เมื่อ P = ค่าร้อยละ

X = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

N = จำนวนประชากร

3) การหาค่าเฉลี่ย (Mean) (สงศรี ชมพูนงค์, 2554, หน้า 218)

$$\text{สูตร} \quad \bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

เมื่อ \bar{X} = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

$\sum x$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม

N = จำนวนข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

4) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (ล้วน สายยศ และอังคนา สายยศ, 2540, หน้า 53)

$$\text{สูตร} \quad \text{S.D.} = \sqrt{\frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X = ข้อมูล (ตัวที่ 1,2,3...n)

\bar{X} = ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

n = จำนวนข้อมูลทั้งหมด

5) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ONE WAY ANOVA) หรือ (F-test) (นิภา เมธาวีชัย, 2543, หน้า 110)

$$\text{สูตร} \quad F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ F = อัตราส่วนของความแปรปรวน

MS_b = ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม

MS_w = ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยภายในกลุ่ม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ (Research Objectives) ไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่มี อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม แตกต่างกัน
3. เพื่อเสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 260 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำแบบสอบถามมาดำเนินการวิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อคำนวณหาค่าสถิติ สำหรับตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล จึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ F (F - distribution)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมกำลังสอง (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)
Sig.	แทน	นัยสำคัญทางสถิติ (Significance)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 2 บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย ใช้การวิเคราะห์หาความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA) และเปรียบเทียบหาค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ถึงบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยเรื่องนี้ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีคุณลักษณะปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของพระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
20 - 40 ปี	190	73.1
41 - 60 ปี	58	22.3
61 ปีขึ้นไป	12	4.6
รวม	260	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นมีอายุระหว่าง 20 - 40 ปี จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 รองลงมา มีอายุระหว่าง 41 - 60 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 22.3 และมีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คนคิดเป็นร้อยละ 4.6

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของ พระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	จำนวน	ร้อยละ
1 - 10 พรรษา	142	54.6
11 - 20 พรรษา	61	23.5
21 พรรษาขึ้นไป	57	21.9
รวม	260	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นมีพรรษาระหว่าง 1 - 10 ปี จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 54.6 รองลงมา มีพรรษาระหว่าง 11 - 20 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 23.5 และมีอายุตั้งแต่ 21 พรรษาขึ้นไป จำนวน 57 คนคิดเป็นร้อยละ 21.9

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของ พระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก

ระดับการศึกษาทางโลก	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	153	58.8
ปริญญาตรี	81	31.2
ปริญญาโทขึ้นไป	26	10.0
รวม	260	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นมีการศึกษาทางโลกในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 58.8 รองลงมา การศึกษาทางโลกระดับปริญญาตรี จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 31.2 และการศึกษาทางโลกระดับปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 26 คนคิดเป็นร้อยละ 10.0

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของ พระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษา ทางธรรม

ระดับการศึกษาทางธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี	92	35.4
นักธรรมชั้นโท	32	12.3
นักธรรมชั้นเอก	136	52.3
รวม	260	100.00

จากตารางที่ 4.4 พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นมีการศึกษาทางธรรมในระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน 136 คนคิดเป็นร้อยละ 52.3 รองลงมาได้มีการศึกษาทางธรรมในระดับนักธรรมชั้นตรี จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 35.4 และมีการศึกษาทางธรรมในระดับนักธรรมชั้นโท จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3

ตอนที่ 2 บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

การศึกษาวิเคราะห์บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยรวมทั้ง 2 ด้าน

บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการ	ระดับบทบาทการปกครอง		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย	4.00	.60	มาก
2. ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์	3.94	.68	มาก
รวม	3.97	.61	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยรวมทั้ง 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ข้อที่ 1 ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย ($\bar{x} = 4.00$) และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ($\bar{x} = 3.94$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย

ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย	ระดับการปกครอง		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. พระสังฆาธิการจัดให้พระภิกษุในสังกัดวัดลงอุโบสถกรรมฟังพระปาติโมกข์ทุกเดือน	4.47	.84	มาก
2. พระสังฆาธิการจัดให้พระภิกษุทำวัดสวดมนต์ เช้า-เย็น ตลอดทั้งปี	4.24	.81	มาก
3. พระสังฆาธิการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล	4.00	.73	มาก
4. พระสังฆาธิการให้การอบรมแก่ภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเป็นประจำ	3.75	.94	มาก
5. พระสังฆาธิการให้สนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนธรรมแก่พระภิกษุที่อยู่ในการปกครอง	4.00	.90	มาก
6. พระสังฆาธิการให้การช่วยเหลือแก้กฏการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท	3.77	.94	มาก
7. พระสังฆาธิการให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	3.84	.89	มาก
8. พระสังฆาธิการเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการประจำเดือนที่ผู้บัญชาเหนือตนจัดประชุม	3.97	.91	มาก
9. พระสังฆาธิการให้ดูแลการจัดงานภายในวัดให้เป็นไปตามแบบแผนประเพณีอันดีงาม	4.02	.86	มาก
10. พระสังฆาธิการจัดให้มีการทำบัญชีรับ-จ่าย อย่างเป็นระบบโปร่งใส	4.02	.90	มาก
รวม	4.00	.60	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1. พระสังฆาธิการจัดให้พระภิกษุในสังกัดวัดลงอุโบสถกรรมฟังพระปาติโมกข์ทุกเดือน ($\bar{x} = 4.47$) รองลงมาคือ ข้อ 2. พระสังฆาธิการจัดให้พระภิกษุทำวัดสวดมนต์ เช้า-เย็น ตลอดทั้งปี ($\bar{x} = 4.24$) และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 4. พระสังฆาธิการให้การอบรมแก่ภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเป็นประจำ ($\bar{x} = 3.75$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์	ระดับการปกครอง		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. พระสังฆาธิการออก กฎ ระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ	4.06	.81	มาก
2. พระสังฆาธิการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่อชี้แจงระเบียบตามวาระต่าง ๆ	3.90	.84	มาก
3. พระสังฆาธิการควบคุม ดูแลพระภิกษุให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย	3.98	.88	มาก
4. พระสังฆาธิการระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยปัญหา เพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม	3.61	1.02	มาก
5. พระสังฆาธิการจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง	4.02	.83	มาก
6. พระสังฆาธิการกำกับดูแล จัดการศาสนสมบัติของวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความมั่นคงแข็งแรง	4.07	.83	มาก
7. พระสังฆาธิการจัดให้มีการอบรมแก่ประชาชนในพื้นที่เป็นประจำ	3.68	.98	มาก
8. พระสังฆาธิการจัดให้มี การส่งเสริม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแพร่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์	3.96	.87	มาก
9. พระสังฆาธิการส่งเสริมให้พระภิกษุบำรุงรักษา และจัดกิจการศาสนสมบัติของวัด	4.07	.87	มาก
10. มีการปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด	4.08	.87	มาก
รวม	3.94	.68	มาก

จากตารางที่ 4.7พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 10. มีการปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด ($\bar{x} = 4.08$) รองลงมาคือ 9. พระสังฆาธิการส่งเสริมให้พระภิกษุบำรุงรักษาและจัดกิจการศาสนสมบัติของวัด ($\bar{x} = 4.07$) และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้อ 4. พระสังฆาธิการระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยปัญหา เพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม ($\bar{x} = 3.61$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยใช้สถิติ F - test (One Way ANOVA) ในการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ในเรื่อง อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จะเปรียบเทียบโดยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé)

สมมติฐานที่ 1 พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

การวิเคราะห์สมมติฐานที่ 1 ใช้สถิติ F - test (One way ANOVA) ในการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95 % ดังนั้น ถ้าเป็นไปตามสมมติฐานต่อเมื่อค่า Sig น้อยกว่า 0.05 ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จะเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของ เชฟเฟ้ (Scheffé) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
20 - 40 ปี	190	3.99	.62	มาก
41 - 60 ปี	58	3.92	.61	มาก
61 ปีขึ้นไป	12	3.91	.54	มาก
รวม	260	3.97	.61	มาก

จากตารางที่ 4.8พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุโดยรวมทั้ง 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามอายุโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงสุด มีอายุระหว่าง 20 - 40 ปี ($\bar{x} = 3.99$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีอายุ 61 ปีขึ้นไป ($\bar{x} = 3.91$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขต
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.25	2	.129	.33	.71
ภายในกลุ่ม	98.25	257	.382		
รวม	98.51	259			

จากตารางที่ 4.9 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุโดยรวมทั้ง 2 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการ
ปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการ
ปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
20 - 40 ปี	190	3.99	.62	มาก
41 - 60 ปี	58	3.92	.61	มาก
61 ปีขึ้นไป	12	3.91	.54	มาก
รวม	260	4.97	.61	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามอายุโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามอายุโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีอายุระหว่าง 20 - 40 ปี ($\bar{x} = 3.99$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีอายุ 61 ปีขึ้นไป ($\bar{x} = 3.91$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการ
ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย
จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.25	2	.129	.33	.71
ภายในกลุ่ม	98.25	257	.382		
รวม	98.51	259			

จากตารางที่ 4.11 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ บทบาทการปกครองของพระ
สังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนก
ตามอายุโดยรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการ
ปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการ
ปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
20 - 40 ปี	190	3.91	.63	มาก
41 - 60 ปี	58	3.85	.55	มาก
61 ปีขึ้นไป	12	3.70	.43	มาก
รวม	260	3.93	.60	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ บทบาทการปกครองของพระ
สังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
จำแนกตามอายุโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามอายุโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไป
หาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีอายุระหว่าง 20 - 40 ปี ($\bar{x} = 3.91$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีอายุ
41 - 60 ปี ($\bar{x} = 3.85$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.89	2	.44	.96	.38
ภายในกลุ่ม	119.34	257	.64		
รวม	120.23	259			

จากตารางที่ 4.13 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามอายุโดยรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1 - 10 พรรษา	142	3.89	.65	มาก
11 - 20 พรรษา	61	4.18	.57	มาก
21 พรรษาขึ้นไป	57	3.95	.49	มาก
รวม	260	3.97	.62	มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามพรรษาทั้ง 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามพรรษาโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุดมีพรรษา ระหว่าง 11 - 20 ปี ($\bar{x} = 4.18$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีอายุ 1 - 10 ปี ($\bar{x} = 3.89$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการ
ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	3.78	2	1.89	5.13	.00*
ภายในกลุ่ม	94.72	257	.36		
รวม	98.51	259			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.15 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามพรรษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ดังตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการ
ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามพรรษา
เป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

พรรษา	1 - 10 พรรษา ($\bar{x} = 3.89$)	11 - 20 พรรษา ($\bar{x} = 4.18$)	21 พรรษาขึ้นไป ($\bar{x} = 3.95$)
1 - 10 พรรษา ($\bar{x} = 3.89$)	-	-.29*	-.05
11 - 20 พรรษา ($\bar{x} = 4.18$)		-	.23*
21 พรรษาขึ้นไป ($\bar{x} = 3.95$)			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.16 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามพรรษา 2 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาระหว่าง 11 - 20 พรรษา แตกต่างกับ พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาระหว่าง 1 - 10 พรรษา และพระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาระหว่าง 11 - 20 พรรษา แตกต่างกับ พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษา 21 พรรษาขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1 - 10 พรรษา	142	3.89	.65	มาก
11 - 20 พรรษา	61	4.18	.57	มาก
21 พรรษาขึ้นไป	57	3.95	.49	มาก
รวม	260	3.97	.61	มาก

จากตารางที่ 4.17 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามพรรษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามพรรษาโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงสุด มีพรรษาระหว่าง 11 - 20 ปี ($\bar{x} = 3.89$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีอายุพรรษา 1 - 10 ปี ($\bar{x} = 3.95$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.18 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	3.78	2	1.89	5.13	.00*
ภายในกลุ่ม	94.72	257	.36		
รวม	98.51	259			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.18 พบว่าพระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามพรรษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé) ดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามพรรษา เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

พรรษา	1 - 0 พรรษา ($\bar{X} = 3.93$)	11 - 20 พรรษา ($\bar{X} = 4.22$)	21 พรรษาขึ้นไป ($\bar{X} = 3.94$)
1 - 10 พรรษา ($\bar{X} = 3.93$)	-	.29*	.03
11 - 20 พรรษา ($\bar{X} = 4.22$)		-	.26*
21 พรรษาขึ้นไป ($\bar{X} = 3.95$)			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.19 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามพรรษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาระหว่าง 11 - 20 พรรษา แตกต่างกับพระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาระหว่าง 1 - 10 พรรษา และพระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาระหว่าง 11 - 20 พรรษา แตกต่างกับพระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษา 21 พรรษาขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.20 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1 - 10 พรรษา	142	3.85	.70	มาก
11 - 20 พรรษา	61	4.15	.69	มาก
21 พรรษาขึ้นไป	57	3.94	.55	มาก
รวม	260	3.94	.68	มาก

จากตารางที่ 4.20 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามพรรษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามพรรษาโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด มีพรรษาระหว่าง 11 - 20 ปี ($\bar{X} = 4.15$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีอายุพรรษา 1 - 10 ปี ($\bar{X} = 3.85$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.21 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการ
ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะ
สงฆ์ จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	3.86	2	1.93	4.27	.01*
ภายในกลุ่ม	116.36	257	.45		
รวม	120.35	259			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.21 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามพรรษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé) ดังตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการ
ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์ จำแนกตามพรรษา เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

พรรษา	1 - 10 พรรษา ($\bar{x} = 3.85$)	11 - 20 พรรษา ($\bar{x} = 4.15$)	21 พรรษาขึ้นไป ($\bar{x} = 3.94$)
1 - 10 พรรษา ($\bar{x} = 3.85$)	-	-.30*	.09
11 - 20 พรรษา ($\bar{x} = 4.15$)		-	.21
21 พรรษาขึ้นไป ($\bar{x} = 3.94$)			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.22 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามพรรษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 คู่ ได้แก่ พระสังฆาธิการที่มีพรรษา ระหว่าง 11 - 20 พรรษา แตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีพรรษา ระหว่าง 1 - 10 พรรษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.23 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม ทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก

ระดับการศึกษา	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	153	3.96	.65	มาก
ปริญญาตรี	81	3.98	.61	มาก
ปริญญาโทขึ้นไป	26	3.99	.39	มาก
รวม	260	3.97	.61	มาก

จากตารางที่ 4.23 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม 2 ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลกโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษาทางโลกโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีปริญญาโทขึ้นไป ($\bar{x} = 3.99$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 3.96$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.24 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.026	2	.013	.034	.96
ภายในกลุ่ม	98.48	257	.383		
รวม	98.51	259			

จากตารางที่ 4.24 พบว่าพระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก โดยภาพรวมใน 2 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.25 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก

ระดับการศึกษาทางโลก	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	153	3.96	.65	มาก
ปริญญาตรี	81	3.98	.60	มาก
ปริญญาโทขึ้นไป	26	3.99	.39	มาก
รวม	260	3.97	.61	มาก

จากตารางที่ 4.25 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษาทางโลกโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีระดับการศึกษาปริญญาโทขึ้นไป ($\bar{x} = 3.99$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ปริญญาตรี ($\bar{x} = 3.98$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.26 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.016	2	.008	.021	.97
ภายในกลุ่ม	95.34	257	.371		
รวม	95.35	259			

จากตารางที่ 4.26 พบว่าพระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.27 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก

ระดับการศึกษาทางโลก	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	153	3.92	.73	มาก
ปริญญาตรี	81	3.97	.66	มาก
ปริญญาโทขึ้นไป	26	3.96	.45	มาก
รวม	260	3.94	.68	มาก

จากตารางที่ 4.27 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษาทางโลกโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงสุด มีปริญญาตรี ($\bar{x} = 3.97$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 3.92$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.28 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.157	2	.097	.168	.84
ภายในกลุ่ม	120.07	257	.467		
รวม	120.23	259			

จากตารางที่ 4.28 พบว่าพระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.29 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม ทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม

ระดับการศึกษาทางธรรม	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
นักธรรมชั้นตรี	92	4.02	.69	มาก
นักธรรมชั้นโท	32	3.96	.57	มาก
นักธรรมชั้นเอก	136	3.94	.58	มาก
รวม	260	3.97	.61	มาก

จากตารางที่ 4.29 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ใน 2 ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษาทางโลกโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีระดับการศึกษานักธรรมชั้นตรี ($\bar{x} = 4.02$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักธรรมชั้นเอก ($\bar{x} = 3.94$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.30 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.35	2	.18	.46	.63
ภายในกลุ่ม	98.16	257	.38		
รวม	98.51	259			

จากตารางที่ 4.30 พบว่าพระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม โดยรวมใน 2 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.31 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม

ระดับการศึกษาทางธรรม	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
นักธรรมชั้นตรี	92	4.03	.69	มาก
นักธรรมชั้นโท	32	3.94	.56	มาก
นักธรรมชั้นเอก	136	4.01	.55	มาก
รวม	260	4.01	.61	มาก

จากตารางที่ 4.31 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษาทางโลกโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการศึกษานักธรรมชั้นตรี ($\bar{x} = 4.03$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการศึกษานักธรรมชั้นโท ($\bar{x} = 3.94$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.32 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.162	2	.08	.21	.80
ภายในกลุ่ม	95.19	257	.37		
รวม	95.35	259			

จากตารางที่ 4.32 พบว่าพระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.33 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม

ระดับการศึกษาทางธรรม	n	\bar{x}	S.D.	แปลผล
นักธรรมชั้นตรี	92	4.02	.72	มาก
นักธรรมชั้นโท	32	3.97	.64	มาก
นักธรรมชั้นเอก	136	3.88	.65	มาก
รวม	260	3.94	.68	มาก

จากตารางที่ 4.33 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษาทางโลกโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการศึกษานักธรรมชั้นตรี ($\bar{x} = 4.02$) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการศึกษานักธรรมชั้นเอก ($\bar{x} = 3.88$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.34 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนการมีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	1.12	2	.56	1.21	.30
ภายในกลุ่ม	119.11	257	.46		
รวม	120.23	259			

จากตารางที่ 4.34 พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.35 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขต
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

สมมติฐาน	สถิติ	โดยรวม	ด้านพระธรรมวินัย	ด้านพ.ร.บ.คณะ สงฆ์
1. อายุ	F - test	0.71	0.98	0.38
2. พรรษา	F - test	0.00*	0.00*	0.01*
3. ระดับการศึกษาทางโลก	F - test	0.96	0.97	0.84
4. ระดับการศึกษาทางธรรม	F - test	0.63	0.80	0.30

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.35 สรุปได้ว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยรวม 2 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ เมื่อพิจารณาในแต่ละรายด้าน พบว่า

ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตอนที่ 4 เสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้เสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม และใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.36 แสดงค่าความถี่ (Frequency) เสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน

ข้อเสนอแนวทาง	ความถี่
- ควรจัดอบรมประชุมพระสังฆาธิการให้ทั่วถึง	6
- ควรมีการอบรมพระนวกะเป็นประจำทุกวันพระหรือหลังปาติโมกข์	13
- ควรกวาดชั้นพระภิกษุสงฆ์สามเณรปฏิบัติให้ถูกต้อง และให้ความสำคัญการลงโทษ กับพระที่ทำผิดพระธรรมวินัย อย่างเคร่งครัด	14
- ควรอบรมพระสงฆ์ให้มีความเคารพในการปฏิบัติตามพระวินัยและควรยกย่องผู้ทำความดีให้กับวัด เช่น ทำความสะอาดวัด	5
- ควรจัดทำป้ายบอกกับประชาชนหรือมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง เช่น วัดพระ ฯลฯ	7
- เมื่อพระสงฆ์ทำผิดกฎระเบียบควรมีการลงโทษอย่างชัดเจนและให้รักษาสम्บัติของวัดให้สะอาดและเรียบร้อย	7
- ควรมีการตั้งคณะสงฆ์ศึกษากฎหมายต่าง ๆ ให้เข้าใจ และปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายที่ร่างไว้	3
รวม	55

จากตารางที่ 4.36 พบว่า พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 55 คน ได้ให้ข้อเสนอแนวทางแก่การปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน คือ มากที่สุด ควรกวาดชั้นพระภิกษุสงฆ์สามเณรปฏิบัติให้ถูกต้อง และให้ความสำคัญการลงโทษ กับพระที่ทำผิดพระธรรมวินัย อย่างเคร่งครัด จำนวน 14 คน รองลงมา คือ ควรมีการอบรมพระนวกะเป็นประจำทุกวันพระหรือหลังปาติโมกข์ จำนวน 13 คน และน้อยที่สุด ควรมีการตั้งคณะสงฆ์ศึกษากฎหมายต่าง ๆ ให้เข้าใจ และปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายที่ร่างไว้ จำนวน 3 คน

ตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยผู้ให้สัมภาษณ์ใช้ดุลยพินิจในการตอบตามความพึงพอใจของตน โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เริ่มต้นด้วยปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และคำถามอันเป็นโครงร่างโดยรวม ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) คือ พระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป ดังนี้

คำถามเกี่ยวกับบทบาทในการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย ผู้วิจัยได้สรุปมีรายละเอียด ดังนี้

- กวดขันพระภิกษุสงฆ์สามเณรปฏิบัติให้ถูกต้อง และให้ความสำคัญการลงโทษกับพระที่ทำผิดพระธรรมวินัย อย่างเคร่งครัด

จากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ดังกล่าว พบว่า ท่านมีความคิดเห็นว่าควรมีการสอดส่องดูแลสภาพความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ สามเณรอย่างใกล้ชิด และมีการลงโทษอย่างจริงจังตามพระวินัย

- มีการจัดอบรมประชุมพระสังฆาธิการ และพระนวกะ เป็นประจำทุกวันพระ หรือหลังปาติโมกข์

จากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ดังกล่าว พบว่า ควรจัดทำวัตรเช้า - เย็น ให้พระลงปาฏิโมกข์ทุกวันพระตลอดทั้งปี ตลอดจนมีการตรวจสอบประวัติของผู้ขออุปสมบทและให้กล่าวคำของอุปสมบทด้วยตนเอง นอกจากนี้ สอนให้พระอยู่ในระเบียบวินัยโดยเฉพาะเสขียวัตรเป็นประจำสม่ำเสมอและทำเป็นตัวอย่างให้ดู และกวดขันพระภิกษุให้อยู่ในพระวินัยและปฏิบัติให้ถูกต้อง

คำถามเกี่ยวกับบทบาทในการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ผู้วิจัยได้สรุปมีรายละเอียด ดังนี้

- เมื่อพระสงฆ์ทำผิดกฎระเบียบควรมีการลงโทษอย่างชัดเจนและให้รักษาสम्บัติของวัดให้สะอาดและเรียบร้อย

จากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ดังกล่าว พบว่า ทุกวัดควรมีข้อบังคับที่ชัดเจนและเด็ดขาดกับพระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เป็นการข้อยึดเหนี่ยวของสังคม

- มีการตั้งคณะสงฆ์ศึกษากฎหมายต่าง ๆ ให้เข้าใจ และปฏิบัติตามตัวบทกฎหมาย เช่น บัญชีการบริจาค เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ดังกล่าว พบว่า ทุกวัดนั้นมีการจัดทำระบบบัญชีการเงินให้สามารถตรวจสอบได้ มีการปฏิบัติตามแนวทางของมติเถรสมาคมและคำสั่งของเจ้าคณะจังหวัด

- ควรจัดทำป้ายบอกกับประชาชนหรือมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง

จากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ดังกล่าว พบว่า ทุกวัดควรพยายามจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับนโยบายของทางคณะสงฆ์อย่างทั่วถึง เช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า วัดเป็นเขตปลอดบุหรี่และเหล้า ห้ามนำสัตว์มาปล่อยภายในวัด เป็นต้น

ปัญหา

1. พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสม ขัดหรือผิดกฎหมาย กฎเกณฑ์ ตามมติพระราชบัญญัติคณะสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อุปสมบทใหม่ เพื่อไม่ให้เป็นข้อตำหนิของสังฆม
2. ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการช่วยเหลืองานเจ้าอาวาส
3. การจัดการทรัพย์สินหรือศาสนสมบัติภายในวัดมีการจัดการที่ไม่เป็นระบบ
4. ควรจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนที่ยังไม่เข้าใจกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมและกฎตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเผยแพร่เนื้อหาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับและกฎหมายเถรสมาคมให้ภิกษุและสามเณรในปกครองได้รับทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บรรพชา - อุปสมบทใหม่
2. ควรมีการส่งเสริม อบรม ความรู้ในข้อกำหนด กฎ ระเบียบ ให้แก่พระภิกษุเป็นประจำ
3. ควรมีการจัดโครงสร้างการบริหารงานของคณะสงฆ์ให้เป็นระบบ โดยออกแบบภาระงาน หน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละเขตพื้นที่ให้ชัดเจน
4. ควรจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ภายในวัด หรือพระสังฆาธิการมีการประกาศเกี่ยวกับกฎ ระเบียบตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในทุกวันพระหรืองานเทศกาลต่าง ๆ ที่เป็นวันสำคัญให้กับประชาชนทราบ

สรุป ผลการสัมภาษณ์ บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ทั้ง 2 ด้าน พบว่า พระสังฆาธิการควรใช้กระบวนการในการปกครองสงฆ์ปราศจากการสร้างสังคมอุดมคติ ต้องยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองสูงสุดและต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับภารกิจ 6 ด้าน ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อย, การศึกษาสงเคราะห์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การสาธารณูปการ, การศาสนศึกษา และการสาธารณสงเคราะห์

กล่าวสรุปได้ว่า พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์และขาดพระที่มีความรู้ ความสามารถในการให้ความรู้ ความสามารถในการให้ความรู้ในการปกครอง ดังนั้น ควรจัดให้มีการอบรมแก่ภิกษุสามเณรและลูกศิษย์วัดเป็นประจำ ให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธี มีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม ควรกล่าววักย่องชมเชยพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบกิจวัตรอย่างสม่ำเสมอและจัดให้มีการอบรมแก่ประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับกฎ ระเบียบของคณะสงฆ์เป็นประจำ

บทที่ 5

สรุปผลและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย รวมถึงการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่มี อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม แตกต่างกัน
3. เพื่อเสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการและพระลูกวัดที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 260 คน โดยวิธีการใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) และใช้การสุ่มอย่างง่าย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามปลายปิด ใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติอนุมานหรืออ้างอิง ได้แก่ การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว F - test (One - Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffé) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล และประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ซึ่งสามารถสรุปผลของการวิจัย ตามข้อค้นพบ (Fact Findings) ได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านอายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม พบว่า พระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นมีอายุระหว่าง 20 - 40 ปี จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 พระสังฆาธิการส่วนมากมีพรรษาระหว่าง 1 - 10 ปี จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 54.6 พระสังฆาธิการส่วนมากมีการศึกษาทางโลกในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ

ละ 58.8 และพระสังฆาธิการส่วนมากมีการศึกษาทางธรรมในระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 52.3

5.1.2 ผลการศึกษาวิเคราะห์บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผลของการวิจัย พบว่า บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยรวมทั้ง 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัย มีดังนี้

1. ศึกษาบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากด้านที่มากที่สุด คือ ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยและด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่มี อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุ ระดับการศึกษาโลกและระดับการศึกษาทางธรรม ไม่พบความแตกต่างกัน

3. เสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการสัมภาษณ์ บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ทั้ง 2 ด้าน พบว่า พระสังฆาธิการควรใช้กระบวนการในการปกครองสงฆ์ปราศจากการสร้างสังคมอุดมคติ ต้องยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองสูงสุดและต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับภารกิจ 6 ด้าน ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อย, การศึกษาสงเคราะห์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การสาธารณูปการ, การศาสนศึกษา และด้านการสาธารณสงเคราะห์

5.1.3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทในการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน ดังนั้น บทบาทในการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพระสังฆาธิการที่มีอายุ ระดับการศึกษาโลก และระดับการศึกษาทางธรรม ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ เมื่อพิจารณาในแต่ละรายด้าน พบว่า

1. ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน ดังนั้นบทบาทในการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพระสังฆาธิการที่มีอายุ ระดับการศึกษาโลก และระดับการศึกษาทางธรรม ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

2. ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา ระดับการศึกษาโลก และระดับการศึกษาทางธรรม มีบทบาทในการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

5.2.1 การวิเคราะห์บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระดับบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอ สามพราน จังหวัดนครปฐม โดยรวมทั้ง 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.72 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระสังฆาธิการจัดให้พระภิกษุในสังกัดวัดลงอุโบสถกรรมฟังพระปาติโมกข์ทุกเดือนและมีการปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด ซึ่งพระสงฆ์ในฐานะผู้ปฏิบัติธรรมมีบทบาทหน้าที่บำเพ็ญตนไปตามพระธรรมวินัยและตามกฎระเบียบของวัด ซึ่งการทำหน้าที่ของพระภิกษุทุกรูปที่อยู่รวมกันในอารามนั้น ๆ มีสิทธิเท่าเทียมกันในการช่วยเหลือทำหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพระภิกษุแต่ละรูป เป็นไปตามหลักธรรมวินัยให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติ ซึ่งในการอยู่รวมตัวกันเป็นจำนวนมากจำเป็นต้องอาศัย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ในหมู่คณะสงฆ์ ให้คณะสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยและตามกฎหมาย เพื่อความเจริญแห่งพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ จึงต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ความสามารถ ในหลาย ๆ ด้านทั้งทางธรรม และทางโลก สอดคล้องกับแนวคิดของ **พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต)** ได้กล่าวว่า การปกครองคณะสงฆ์เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองของรัฐบาล สมเด็จพระสังฆราช องค์สกลมหาสังฆปริณายกทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลง จะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูเมธีธรรมานุกูต (ถาวร สุทธิโม)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครองพระสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี เป็นไปโดยถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ ในด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักการปกครองสูงสุด เสมือนเป็นธรรมนูญสูงสุดทางการปกครอง ซึ่งเป็นหลักความประพฤติที่พระภิกษุถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดและในด้านการปกครองตามกฎหมาย คณะสงฆ์พระสังฆาธิการมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมาย จึงปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งฐานรองรับให้พระธรรมวินัยเพื่อสะดวกต่อการปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับภารกิจ 6 ประการ ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อย, การศาสนศึกษา, การศึกษาสงเคราะห์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ และผู้วิจัยได้จำแนกในแต่ละด้าน มีผลดังนี้

1. ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย พบว่า บทบาทในการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสังฆาธิการจัดให้พระภิกษุในสังกัดวัดลงอุโบสถกรรมฟังพระปาติโมกข์ทุกเดือนและพระสังฆาธิการจัดให้พระภิกษุทำวัดสวดมนต์ เข้า-เย็น ตลอดทั้งปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระสังฆาธิการได้มีการจัดประชุม อบรม ในการออกกฎระเบียบวินัยและข้อบังคับต่าง ๆ ของพระภิกษุ สามเณร โดยคำนึงถึงผู้ปฏิบัติตาม ให้มีความเคร่งครัดในกฎ ระเบียบวินัย เป็นประจำ

สอดคล้องกับแนวคิดของ **พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต)** ได้กล่าวว่า วินัย คือ ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์แบบต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนนั้น ๆ และเพื่อให้หลักธรรมคำสอนที่ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นั้นให้เกิดผลเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาและก่อเกิดการนำไปสู่จุดหมายของพระ ธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูโกศลศาสนวงศ์ (เลื่อน มนตรีวงษ์)** ได้วิจัยเรื่อง บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรี สสะเกษ ในการศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามพระธรรมวินัย การออก กฎข้อบังคับแต่ละครั้งไม่คำนึงถึงผู้ปฏิบัติตาม ควรมีการจัดประชุมและอบรมผู้บริหารเพื่อให้สมบูรณ์ ตามพระธรรมวินัย โดยมีการออกกฎข้อบังคับให้สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติตามกำหนด ให้พระสงฆ์ได้ ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับการปกครองคณะสงฆ์ ทุกระดับชั้นจะต้องประพฤติปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยและประพฤติปฏิบัติอยู่ภายใต้กฎของมหาเถรสมาคม ที่ได้วาง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เป็นการช่วยในด้านปกครองของคณะสงฆ์ในระดับชั้นต่าง ๆ ให้เกิดความผาสุก แห่งหมู่คณะสงฆ์ และความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครู ปลัดทนการ วรณาโณ** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีบทบาทอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับ มากทุกข้อ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ 1) จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านปฏิบัติ ตามหลักพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ 2) การเป็นปูชนียบุคคล เป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพน่า เลื่อมใส สร้างแรงบันดาลใจแก่พุทธศาสนิกชนได้ 3) การจัดการทรัพย์สินหรือศาสนสมบัติภายในวัดมี การจัดการที่เป็นระบบ 4) การออกกฎ ระเบียบการปกครองภายในวัดที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และเป็นธรรม 5) การระงับอธิกรณ์หรือการวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม ที่เป็นธรรม แก่ทุกฝ่ายและ 6) การจัดโครงสร้างการปกครองภายในวัดอย่างเป็นระบบตามลำดับ

2. ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พบว่า บทบาทในการปกครอง ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสังฆาธิการมีการปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตาม กฎระเบียบของวัด และพระสังฆาธิการส่งเสริมให้พระภิกษุบำรุงรักษาและจัดกิจการศาสนสมบัติของ วัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พระสังฆาธิการได้มีการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้รับความรู้ตาม พระราชบัญญัติสงฆ์ และให้ปฏิบัติตามคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัดเป็นประจำ โดยมีเจ้าคณะหรือเจ้า อาวาสปกครองพระภิกษุ สามเณรตามกฎระเบียบนั้น ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ **พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ)** ได้กล่าวว่า ระเบียบการปฏิบัติปกครองคณะสงฆ์ กำหนดให้มีเจ้าคณะ มหาณิกาย และเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัด และพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ โดยมี แบบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้เป็นไปตาม กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม และกำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามลำดับชั้น สอดคล้องกับ งานวิจัยของ **พระครูเมธีธรรมานุกูต (ถาวร สุรมโฆ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครอง พระสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์

ได้แก่ ควรเผยแพร่เนื้อหาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับและกฎหมายเถรสมาคมให้ภิกษุและสามเณรในปกครองได้รับทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บรรพชา/อุปสมบทใหม่ ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุในปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบและข้อปฏิบัติในการร่วมกันของหมู่คณะ และควรสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างพระสังฆาธิการกับภิกษุสามเณรในปกครอง โดยเน้นใช้การปกครองในลักษณะบิดาปกครองบุตร มิใช่การปกครองในลักษณะผู้มีอำนาจปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา

5.2.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามอายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลกและระดับการศึกษาทางธรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. จากสมมติฐานที่ว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ผลการวิจัย พระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีบทบาทในการปกครองจำแนกตามอายุโดยรวมใน 2 ด้านนั้น ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากอายุของพระสังฆาธิการจะไม่ส่งผลต่อบทบาทในด้านการปกครองเพราะไม่ว่าจะอายุเท่าไรก็ตามต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จึงส่งผลให้ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมโดยรวมแล้วไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัย **พระครูเมธีธรรมานุกุต (ถาวร สุธมโม)** ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่าง ที่มีอายุและพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน จังหวัดราชบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

2. จากสมมติฐานที่ว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ผลการวิจัย พบว่าพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีบทบาทในการปกครองจำแนกตามพรรษาโดยรวม 2 ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อธิบายได้ว่า พระภิกษุที่มีพรรษาต่างกัน มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมในการพัฒนาวัดแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะว่าบทบาทและงานของพระสงฆ์ที่มีระดับพรรษาต่างกันนั้น มีความเข้าใจในบทบาทในการปกครองพระสงฆ์และความรู้ความสามารถในหลักการบริหารการปกครองที่จะเอื้อประโยชน์ต่าง ๆ พรรษาอายุกาลการบริหารต่างกันอย่างมองวิธีการบริหารที่แตกต่างกัน

3. จากสมมติฐานที่ว่า พระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาทางโลกต่างกัน มีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ผลการวิจัย พบว่าพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีบทบาทในการปกครองจำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก โดยภาพรวมใน 2 ด้าน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัย **พระครูสังวรสารวัตร (สำรวญ ส่วโร)** ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลีและวุฒิการศึกษาทางสามัญ มีผลให้ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้าน

การปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

4. จากสมมติฐานที่ว่า พระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ผลการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีบทบาทในการปกครองจำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรมโดยรวมใน 2 ด้าน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประกิต บุญมี** ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

5.2.3 การวิเคราะห์เสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

เสนอแนวทางการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม : ศีลภาครณีของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐมในด้านการปกครอง พบว่า ควรจัดให้มีการอบรมแก่ภิกษุสามเณรและลูกศิษย์วัดเป็นประจำ ให้พระภิกษุมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางกฎ ระเบียบ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ควรกล่าวยกย่องชมเชยพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบกิจวัตรเป็นประจำและควรจัดให้มีการอบรมแก่ประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับกฎ ระเบียบของคณะสงฆ์

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยผู้วิจัยได้ข้อค้นพบ (Fact Findings) จากการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว สามารถสรุปผลเป็นข้อเสนอแนะ โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ควรมีการรักษาและพัฒนาการปฏิบัติตามหลักพระวินัยพระธรรมวินัยอย่างต่อเนื่อง
2. ควรพัฒนาให้พระภิกษุในการปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติในการร่วมกันของหมู่คณะ
3. ควรจัดให้มีโครงสร้างการบริหารงานของคณะสงฆ์ให้เป็นระบบ โดยออกแบบภาระงาน หน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละเขตพื้นที่ให้ชัดเจน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลการวิจัยความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทในการปกครองพระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการตามหลักพระธรรมวินัยเปรียบเทียบกับต่างพื้นที่

2. ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการอบรมความรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ตนเองกับต่างพื้นที่

3. ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทในการปกครองของพระสังฆาธิการตามหลักพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เปรียบเทียบกับต่างพื้นที่

บรรณานุกรม

1. หนังสือทั่วไป

- กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ๒๔ (๒๕๔๑). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กนก แสนประเสริฐ (๒๕๔๙). *ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธรูปแห่งชาติ.
- กรมการศาสนา (๒๕๒๕). *ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ภาค ๒*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (๒๕๕๑). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (๒๕๔๐). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิระโชค วีระสย และคณะ (๒๕๔๐). *รัฐศาสตร์ทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชำเรือง วุฒิจันทร์ (๒๕๒๖). *การพัฒนากิจกรรมคณะสงฆ์และกิจการมพระศาสนา เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชย ฌ พล (๒๕๓๗). *การปกครองของพระพุทธเจ้าระบบธรรมาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย.
- เดโช สวานานนท์ (๒๕๔๕). *การยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวนบพไทยและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีระศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ. (๒๕๔๙). *เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา*. นครปฐม : นงเยาว์ พิระตานนท์ (๒๕๔๑). *การเมือง และการปกครอง*. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารและตำรา
- นิภา เมธาวิชัย. (๒๕๔๓). *วิทยาการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- ปราชญา กล้าผจญ (๒๕๔๐). *พหุติผู้นำทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน (๒๕๓๔). *ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิชาการ.
- _____. (๒๕๔๐). *ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสามัคคีสาสน์.
- พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ (๒๕๔๖). พิมพ์อักษร. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) (๒๕๔๕). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (๒๕๓๒). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (๒๕๓๔). *การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ) (๒๕๕๐). *การพัฒนาพระสังฆาธิการ ภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมวรนายก (โอกาส นิรุตเมธี) (2546). *ธรรมปริทัศน์ 46: พิมพ์ในโอกาสสมณวาระเจริญอายุครบ 69 ปี และในโอกาสได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชอาคันตุกะชั้นธรรมที่พระธรรมวรนายก*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหชนนิก จำกัด.
- _____ (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____ (2550). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) (2549). *พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธรรมวราธิบดี อริยมโฆ (2543). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักสูตรที่มีในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์สุรวัดน์.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2539). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2520). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระศรีศาสนวงศ์ (มีชัย วีระปญโญ) (2551). *อธิบายกฎหมายเถระสมาคม*. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาสน์การพิมพ์.
- พฤทธิสถาน ชุมพล และคณะ (2546). *คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย*. พระนครศรีอยุธยา : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภิญโญ สาธร (2533). *บทบาทของศึกษาธิการจังหวัด*. กรุงเทพมหานคร : กองวางแผนการศึกษา สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มานิต จุมปา (2543). *ความรู้เบื้องต้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม.
- ยุทธพงษ์เกียรติวรรณ. (2543). *พื้นฐานการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ระแบบ ลีตัญญาโณ (2542). *ประวัติพระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. พิมพ์ลักษณ์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2540). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ลือชา ธรรมวินัยสถิต (2539). *มนุษย์กับสังคม*. ภาคสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. เพชรบุรี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.
- สงวนศรี วิวัชชัย (2540). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ส่งศรี ชมพวงศ์. (2547). *การวิจัย*. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- สนธยา พลศรี (2545). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2551). *ตำนานปกครองคณะสงฆ์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สามมิตร.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2517), *วินัยมุข เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมพงษ์ เกษมสิน (2526). *การบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2540). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเจ้าคณะภาค 16 (2547). *คู่มือปฏิบัติงานคณะสงฆ์*. สุราษฎร์ธานี : สำนักงานเจ้าคณะภาค 16.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ (2547). *การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา : โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะ จังหวัดอำนาจเจริญ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2545). *กฎหมายเถระสมาคม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สิริวัฒน์ คำวันสา (2542). *ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจักรัสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- สุขุม นวลสกุล (2542). *การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญไทยฉบับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุดา ภิรมย์แก้ว (2541). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุนทร ณ รังสี (2530). *สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ : รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุพัตรา สุภาพ (2545). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรพล สุยะพรหม (2547). *การเมืองกับการปกครองของไทย*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาบรรณาการ.
- เสนาะ ผดุงฉัตร (2532). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แสวง อุดมศรี (2549). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อรรถธรรม ตีระดอม (2526). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

2. วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

- ประกอบ มีโคตรกอง (2541). *บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- พระครูปลัดทนากกร วรณาโณ (2554). *บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาศาสตร์พระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูเมธีธรรมานุกยุต (ถาวร สุธมโม) (2557). *บทบาทการปกครองพระสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการรัฐศาสตร์การปกครอง. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระครูวิลาศกาญจนธรรม (2554). *การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกุขุปรินายธรรม 7 ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โสสวโร (2554). *บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร) (2554). *บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร) (2553). *บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาสมชาย ธมธโร (สีหบุตร) (2556). *บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ (2554). *บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม*. รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระมหาไพสิทธ์ สัตยาภูธ (2542). *กรณีศึกษาพระเทพสิมาภรณ์ กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทรพร สิริกาญจน (2536). *หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียนสุวรรณโณ ในการพัฒนาชุมชน*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมคิด เพ็งอุดม (2535). *บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยในจังหวัดสมุทรสงคราม*. ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- อุตร ปาณะศรี (2554). *บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

3. เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

กองปราบฯ สอบพระผิตวินัย. <https://www.bbc.com/thai/thailand-42227801>, สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2562.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, <https://www.ryt9.com/tag/>, สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2562.

4. สัมภาษณ์

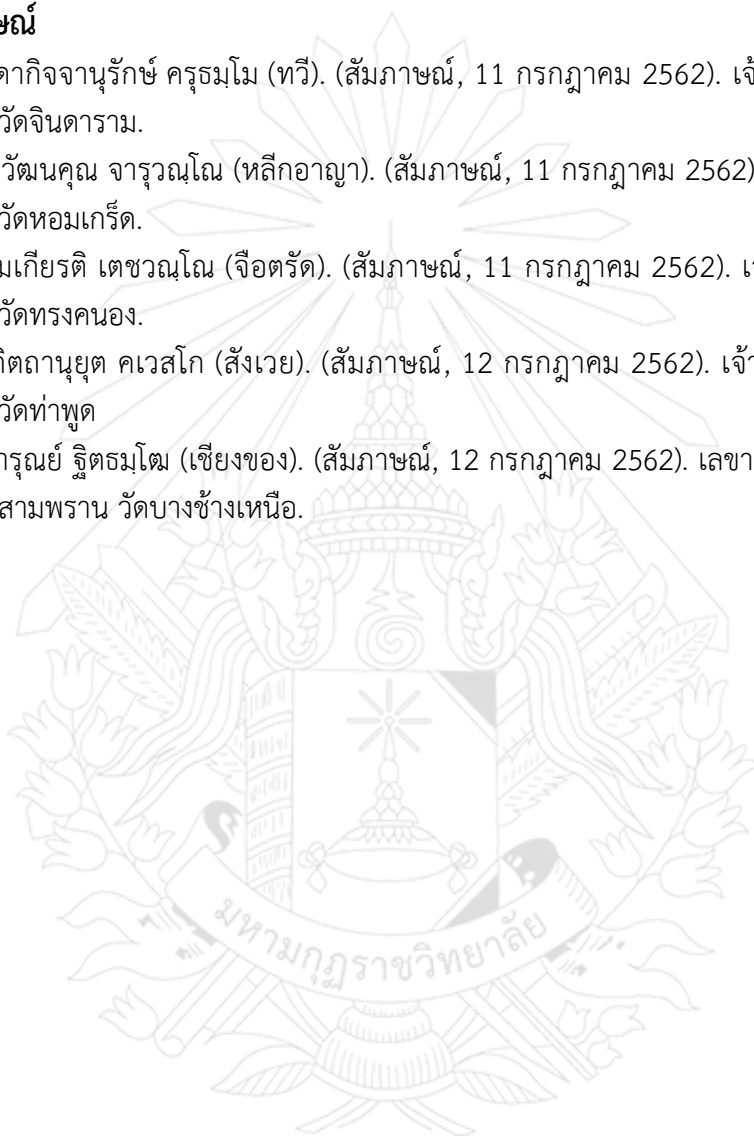
พระครูจินตาทิศจานูรักษ์ คุรุสมโม (ทวี). (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2562). เจ้าคณะตำบลบางช้าง วัดจินตาราม.

พระครูจรรุวัฒนคุณ จารุวณโณ (หลีกอาญา). (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2562). เจ้าคณะตำบลไร่ชิง วัดหอมเกร็ด.

พระมหาสมเกียรติ เตชวณโณ (จีอัตรัด). (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2562). เจ้าคณะตำบลยายชา วัดทรงคนอง.

พระครูวรดิถถานุยุต คเวสโก (สังเวย). (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2562). เจ้าคณะตำบลบ้านใหม่ วัดท่าพูด

พระปลัดการุณย์ ฐิตธมโฒ (เซียงของ). (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2562). เลขานุการเจ้าคณะอำเภอสามพราน วัดบางช้างเหนือ.

ภาคผนวก

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 79 ตอนที่ 115 ฉบับพิเศษ หน้า 29/31 ธันวาคม 2505 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตราที่ 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505”

มาตราที่ 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตราที่ 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484

มาตราที่ 4 ภายในระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับบรรดากฎกระทรวง สังกาณัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับ และระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ที่ใช้บังคับอยู่ในวันประกาศพระราชบัญญัตินี้ในราชกิจจานุเบกษา ให้คงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้จนกว่าจะมีกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับหรือระเบียบของมหาเถรสมาคมยกเลิก หรือมีความอย่างเดียวกันหรือขัดหรือแย้งกันหรือกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น

มาตราที่ 5 เพื่อประโยชน์แห่งมาตราที่ 4 บรรดาอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในสังกานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใดหรือคณะกรรมการสงฆ์ใดซึ่งไม่มีในพระราชบัญญัตินี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจกำหนดโดยกฎมหาเถรสมาคมให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใด รูปใดหรือหลายรูปรวมกันเป็นคณะตามที่เห็นสมควรได้

มาตราที่ 6 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวดที่ 1

สมเด็จพระสังฆราช

มาตราที่ 7 พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช

มาตราที่ 8 สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกทรงบัญชาการคณะสงฆ์และทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎมหาเถรสมาคม

มาตราที่ 9 สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคม

มาตราที่ 10 ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชจะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้แต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้ามิได้ทรงแต่งตั้งไว้ ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีสมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้

มาตราที่ 11 สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (1) มรณภาพ
- (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (3) ลาออก
- (4) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก

หมวดที่ 2

มหาเถรสมาคม

มาตราที่ 12 มหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่งและพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสี่รูปและไม่เกินแปดรูปเป็นกรรมการ

มาตราที่ 13 ให้อธิบดีการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่งและให้กรมศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มาตราที่ 14 กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้

มาตราที่ 15 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 14 กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (1) มรณภาพ
- (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (3) ลาออก
- (4) สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาให้ออก

มาตราที่ 16 ในเมื่อประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจมาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคมและมีได้มอบหมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ให้มหาเถรสมาคมแต่งตั้งสมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน การประชุมมหาเถรสมาคมเพื่อการแต่งตั้งนี้ ให้กรรมการซึ่งสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาเป็นประธานแห่งที่ประชุม

มาตราที่ 17 การประชุมมหาเถรสมาคมต้องมีกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยการแต่งตั้งรวมกันมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม

มาตราที่ 18 มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อการนี้ให้มีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับวางระเบียบหรือออกคำสั่งโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ใช้บังคับได้

มาตราที่ 19 การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมและการให้กรรมการมหาเถรสมาคมออกจากตำแหน่ง ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

หมวดที่ 3 การปกครองคณะสงฆ์

มาตราที่ 20 การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

มาตราที่ 21 การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตการปกครองดังนี้

- (1) ภาค
- (2) จังหวัด
- (3) อำเภอ
- (4) ตำบล

จำนวนและเขตปกครองดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

มาตราที่ 22 การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- (1) เจ้าคณะภาค
- (2) เจ้าคณะจังหวัด
- (3) เจ้าคณะอำเภอ
- (4) เจ้าคณะตำบล

มาตราที่ 23 การแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอื่นเกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ๆ และไวยาวัจกรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

หมวดที่ 4 นิคหกรรมและการสละสมณเพศ

มาตราที่ 24 พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

มาตราที่ 25 ภายใต้บังคับมาตรา 24 มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคม กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม และให้ถือว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมให้มหาเถรสมาคมหรือพระภิกษุ

ผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเป็นผู้มีอำนาจลงนิกหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยกับทั้ง การกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิกหกรรมให้เป็นอันยุติในชั้นใด ๆ นั้นด้วย

มาตราที่ 26 พระภิกษุใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับ นิกหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตราที่ 27 พระภิกษุรูปใดต้องคำวินิจฉัยให้รับนิกหกรรมไม่ถึงให้สึก ไม่ยอมรับนิกหกรรม นั้นหรือประพฤติกล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิม หรือไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งกับทั้งไม่มีที่อยู่ เป็นหลักแหล่ง มหาเถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัยและมีคำสั่งให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

มาตราที่ 28 พระภิกษุใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายใน สามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด

มาตราที่ 29 พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับ มอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูป นั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศ เสียได้

มาตราที่ 30 เมื่อจะต้องจำคุกกักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของ ศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมี อำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณ เพศนั้น

หมวดที่ 5

วัด

มาตราที่ 31 วัดมีสองอย่าง

- (1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา
- (2) สำนักสงฆ์

มาตราที่ 32 การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทาน วิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตราที่ 33 ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

- (1) ที่วัด คือที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น
- (2) ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
- (3) ที่กัลปนา คือที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

มาตราที่ 34 ที่วัดและธรณีสงฆ์จะโอนกรรมสิทธิ์ได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติและห้ามมิให้ บุคคลโดยยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัดและที่ธรณีสงฆ์

มาตราที่ 35 ที่วัดและธรณีสงฆ์เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

มาตราที่ 36 วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

มาตราที่ 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

- (1) บำรุงวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- (2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- (4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตราที่ 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

- (1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- (2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- (3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตราที่ 39 ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส

หมวดที่ 6 ศาสนสมบัติ

มาตราที่ 40 ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

- (1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง
- (2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

มาตราที่ 41 ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลางด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมและเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้งบประมาณนั้นได้

หมวดที่ 7 บทกำหนดโทษ

มาตราที่ 42 ผู้ใดที่ฝ่าฝืนมาตราที่ 26 มาตรา 27 วรรคสอง หรือมาตรา 28 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตราที่ 43 ผู้ใด

- (1) หมกสิทธิที่จะรับบรรพชาอุปสมบทโดยต้องปาราชิกมาแล้ว แต่มารับบรรพชาอุปสมบทโดยปิดบังความจริง
- (2) ต้องปาราชิกแล้วไม่ละการแต่งกายอย่างเพศบรรพชิต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตราที่ 44 ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์ไทย อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

หมวดที่ 8 เบ็ดเตล็ด

มาตราที่ 45 ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

มาตราที่ 46 การปกครองคณะสงฆ์อื่นนอกจากคณะสงฆ์ไทยให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 50 ก หน้า 1 เป็นปีที่ 3 ในรัชกาลที่ 10 มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตราที่ 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561

มาตราที่ 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตราที่ 3 ให้ยกเลิกความในมาตราที่ 5 ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตราที่ 5 ตรี เพื่อให้การอุปถัมภ์ และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ตลอดจนการดูแลการปกครองคณะสงฆ์ เป็นไปเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมพระพุทธศาสนาให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญาและมีการรักษาพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงามโดยเคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป พระมหากษัตริย์จึงทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้ง สถาปนาและถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุในคณะสงฆ์และแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมตามพระราชบัญญัตินี้”

มาตราที่ 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคเจ็ดของมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 “ความในมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนพระราชอำนาจที่จะทรงพระกรุณาโปรด หรือมีพระราชวินิจฉัยให้ปฏิบัติเป็นประการอื่น”

มาตราที่ 5 ให้ยกเลิกความในมาตราที่ 12 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา 12 มหาเถรสมาคมประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราช ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการอื่นอีกไม่เกินยี่สิบรูป ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะหรือพระภิกษุซึ่งมีพรรษาอันสมควรและมีจริยวัตรในพระธรรมวินัยที่เหมาะสมแก่การปกครองคณะสงฆ์ การแต่งตั้งตามวรรคหนึ่ง และการดำเนินการตามมาตรา 15 (4) และวรรคสอง ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย โดยจะทรงปรึกษารื้อกับสมเด็จพระสังฆราชก่อนก็ได้”

มาตราที่ 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตราที่ 14 กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและอาจได้รับการแต่งตั้งต่ออีกได้”

มาตราที่ 7 ให้ยกเลิกความในมาตราที่ 15 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตราที่ 15 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตราที่ 14 กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) มรณภาพ
- (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (3) ลาออก
- (4) พระมหากษัตริย์มีพระบรมราชโองการให้ออก

ในกรณีที่กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ พระมหากษัตริย์อาจทรงแต่งตั้งพระภิกษุตามมาตรา 12 รูปใดรูปหนึ่งเป็นกรรมการแทน กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคสองให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน”

มาตราที่ 9 ให้ยกเลิกความในมาตราที่ 20 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตราที่ 20/1 เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์

ภายใต้บังคับมาตรา 20/2 การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม”

มาตราที่ 10 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 20/2 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 “มาตรา 20/2 การแต่งตั้งและถอดถอนเจ้าคณะใหญ่และเจ้าคณะภาค หากมีพระราชดำริเป็นประการใด ให้ดำเนินการไปตามพระราชดำรินั้น สำหรับการแต่งตั้งและถอดถอนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ให้ดำเนินการไปตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะมีพระราชดำริเป็นประการอื่น”

มาตราที่ 11 ให้กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยังคงดำรงตำแหน่งต่อไป จนกว่าพระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1. พระมหาวีระชาติ ปิยวณฺโณ, ดร.

วุฒิการศึกษา	Ph. D. (Political Science)
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

2. รศ. ดร. มานพ นักการเรือน

วุฒิการศึกษา	Ph. D. (Political Science)
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

3. ดร. บานชื่น นักการเรือน

วุฒิการศึกษา	Ph. D. (Political Science)
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

4. พระครูพิพัฒนศีลาจารย์

วุฒิการศึกษา	Ph. D. (Political Science)
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าอาวาสวัดสิรินธรเทพรัตนาราม

5. พระพิพัฒนศึกษากร (พนม รตนาโภ)

วุฒิการศึกษา	พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.)
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าคณะอำเภอสามพราน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๒๖๕

๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ในการสัมภาษณ์

เรียน พระมหาสมเกียรติ์ เตชะวณฺโณ เจ้าคณะตำบลยายชา

ด้วยพระคัมภีร์โมณี (โกวิท) จักมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๐๒๐๑๕๐๓๑๑๐๑๔ นักศึกษา
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัด
นครปฐม (THE ADMINISTRATIVE ROLES OF BUDDHIST ECCLESIASTICAL MONKS IN SAM PHRAN
DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ เพื่อ
เป็นข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัยจึงเรียนมายังท่าน เพื่อขออนุญาตเผยแพร่ในการสัมภาษณ์ ในการเก็บ
ข้อมูล ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

ขอแสดงความนับถือ

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โทร. ๐-๒ ๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐

ที่ อว ๗๔๐๒/ ๖ ศส ๑ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาวีระชาติ ปิยวณโณ

ด้วยพระคามัลโมณี (โกวิท) จักมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๐๒๐๑๕๐๓๑๑๐๑๔ นักศึกษา
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับ
อนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์เรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (THE
ADMINISTRATIVE ROLES OF BUDDHIST ECCLESIASTICAL MONKS IN SAM PHRAN DISTRICT, NAKHON PATHOM
PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ในฐานะที่เป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัยจึงเรียนมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๑ ๕๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลาษา-นครชัยศรี
ต.ศาลาษา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเก็บข้อมูล

เจริญพร พระพิพัฒนศึกษากร เจ้าคณะอำเภอสามพราน

ด้วยพระคัมภีร์โมนิ (โกวิท) จักมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๐๒๐๑๕๐๓๑๑๑๔ นักศึกษา
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์เรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัด
นครปฐม (THE ADMINISTRATIVE ROLES OF BUDDHIST ECCLESIASTICAL MONKS IN SAM PHRAN DISTRICT,
NAKHON PATHOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ
วิจัย ในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัยจึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถาม
เก็บข้อมูล ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

ขอเจริญพร

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลาษา-นครชัยศรี ต.ศาลาษา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ โทรสาร ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๒๖๕

๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

เรียน พระปลัดการุณย์ ฐิตธมฺโม เลขานุการ เจ้าคณะอำเภอสามพราน

ด้วยพระคัมภีร์โมณี (โกวิท) จักมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๐๒๐๑๕๐๓๑๑๐๑๔ นักศึกษา
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสงฆ์ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัด
นครปฐม (THE ADMINISTRATIVE ROLES OF BUDDHIST ECCLESIASTICAL MONKS IN SAM PHRAN
DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ เพื่อ
เป็นข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัยจึงเรียนมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ ในการเก็บ
ข้อมูล ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

ขอแสดงความนับถือ

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/๓๒๖๕

๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูวรดิตถานุกฤต เจ้าคณะตำบลท่าใหม่

ด้วยพระคัมภีร์ (โกวิท) จักมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๐๒๐๑๕๐๓๑๑๑๔ นักศึกษา
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัด
นครปฐม (THE ADMINISTRATIVE ROLES OF BUDDHIST ECCLESIASTICAL MONKS IN SAM PHRAN
DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ เพื่อ
เป็นข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัยจึงเรียนมายังท่าน เพื่อขออนุญาตนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ ในการเก็บ
ข้อมูล ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

ขอแสดงความนับถือ

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๑๕๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out)

เจริญพร พระครูพิพัฒนศีลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดสิรินธรเทพรัตนาราม

ด้วยพระคัมภีร์โมนิ (โกวิท) จักมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๐๒๐๑๕๐๓๑๑๐๑๔ นักศึกษา
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์เรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัด
นครปฐม (THE ADMINISTRATIVE ROLES OF BUDDHIST ECCLESIASTICAL MONKS IN SAM PHRAN DISTRICT,
NAKHON PATHOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ
วิจัย ในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัยจึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองเก็บข้อมูล
(Tryout) ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

ขอเจริญพร

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๒๖๕

๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูจินตาทิศจานูรักษ์ เจ้าคณะตำบลบางช้าง

ด้วยพระคัมภีร์โมณี (โกวิท) จักมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๐๒๐๑๕๐๓๑๑๐๑๔ นักศึกษา
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัด
นครปฐม (THE ADMINISTRATIVE ROLES OF BUDDHIST ECCLESIASTICAL MONKS IN SAM PHRAN
DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ เพื่อ
เป็นข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัยจึงเรียนมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ ในการเก็บ
ข้อมูล ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

ขอแสดงความนับถือ

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลาया-นครชัยศรี
ต.ศาลาया อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/๒๖๕

๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบขอมอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูจารุวัฒนคุณ เจ้าคณะตำบลไร่ขิง

ด้วยพระคัมภีร์โมนิ (โกวิท) จักมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๐๒๐๑๕๐๓๑๑๐๑๔ นักศึกษา
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสงฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัด
นครปฐม (THE ADMINISTRATIVE ROLES OF BUDDHIST ECCLESIASTICAL MONKS IN SAM PHRAN
DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ เพื่อ
เป็นข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัยจึงกราบเรียนมายังท่าน เพื่อขอขอมอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ ใน
การเก็บข้อมูล ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

ขอแสดงความนับถือ

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลาया-นครชัยศรี ต.ศาลาया อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โทร. ๐-๒ ๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๒/ ว. ๓๘๑ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร.บานชื่น นักการเรียน

ด้วยพระคัมภีร์โมณี (โกวิท) จักมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๐๒๐๑๕๐๓๑๑๐๑๔ นักศึกษา
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับ
อนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์เรื่อง “บทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (THE
ADMINISTRATIVE ROLES OF BUDDHIST ECCLESIASTICAL MONKS IN SAM PHRAN DISTRICT, NAKHON PATHOM
PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ในฐานะที่เป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัยจึงเจริญพรา มา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
ดังกล่าว

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน

จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงหรือความคิดเห็นของท่านมากที่สุดระดับหรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้ได้ความสมบูรณ์ ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะปกปิดเป็นความลับ แต่จะนำไปวิเคราะห์เพื่อนำผลการวิจัยเท่านั้น

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะประชากรของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ขอขอบคุณการอนุเคราะห์ให้ความร่วมมือของท่าน ผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าของท่านที่ตอบแบบสอบถามชุดนี้ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงการพัฒนาการบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ให้ดียิ่งขึ้น

พระคามัลโมณี โกวิท (จักมา)

ผู้วิจัย

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เลขที่แบบสอบถาม.....

สำหรับผู้วิจัย

1 2 3

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะประชากรของผู้ให้ข้อมูล

1. อายุ

() 1. 20 - 40 ปี

() 2. 41 - 60 ปี

4

() 3. 61 ปีขึ้นไป

2. พรรษา

() 1. 1 - 10 พรรษา

() 2. 11 - 20 พรรษา

5

() 3. 21 พรรษาขึ้นไป

3. ระดับการศึกษาทางโลก

() 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี

() 2. ปริญญาตรี

6

() 3. ปริญญาโทขึ้นไป

4. ระดับการศึกษาทางธรรม

() 1. นักเรียนชั้นตรี

() 2. นักเรียนชั้นโท

7

() 3. นักเรียนชั้นเอก

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม

ข้อ	ข้อความ	ระดับบทบาท					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1) ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย							
1	พระสังฆาธิการจัดให้พระภิกษุในสังกัดวัดลงอุโบสถกรรมฟังพระปาติโมกข์ทุกกึ่งเดือน						8 ☐
2	พระสังฆาธิการจัดให้พระภิกษุทำวัดสวนมนต์ เข้า-เย็น ตลอดทั้งปี						9 ☐
3	พระสังฆาธิการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล						10 ☐
4	พระสังฆาธิการให้การอบรมแก่ภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเป็นประจำ						11 ☐
5	พระสังฆาธิการให้สนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนธรรมแก่พระภิกษุที่อยู่ในการปกครอง						12 ☐
6	พระสังฆาธิการให้การช่วยเหลือเกื้อกูลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท						13 ☐
7	พระสังฆาธิการให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย						14 ☐
8	พระสังฆาธิการเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการประจำเดือนที่ผู้บัญชาเหนือตนจัดประชุม						15 ☐
9	พระสังฆาธิการให้ดูแลการจัดงานภายในวัดให้เป็นไปตามแบบแผนประเพณีอันดีงาม						16 ☐
10	พระสังฆาธิการจัดให้มี การทำบัญชีรับ-จ่าย อย่างเป็นระบบ และ โปร่งใส						17 ☐

ข้อ	ข้อความ	ระดับบทบาท					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
2) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์							
11	พระสังฆาธิการออก กฎ ระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ						18 ☐
12	พระสังฆาธิการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่อชี้แจงระเบียบตามวาระต่าง ๆ						19 ☐
13	พระสังฆาธิการควบคุม ดูแล พระภิกษุให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย						20 ☐
14	พระสังฆาธิการระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยปัญหา เพื่อยุติเหตุ หรือการลงนิคหกรรม						21 ☐
15	พระสังฆาธิการจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง						22 ☐
16	พระสังฆาธิการกำกับดูแล จัดการศาสนสมบัติของวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความมั่นคงแข็งแรง						23 ☐
17	พระสังฆาธิการจัดให้มีการอบรมแก่ประชาชนในพื้นที่เป็นประจำ						24 ☐
18	พระสังฆาธิการจัดให้มี การส่งเสริม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์						25 ☐
19	พระสังฆาธิการส่งเสริมให้พระภิกษุบำรุงรักษา และจัดกิจการศาสนสมบัติของวัด						26 ☐
20	มีการปกครองพระภิกษุ สามเณรให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของวัด						27 ☐

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม

1. ข้อเสนอแนะด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย อย่างไร

.....
.....
.....
.....

2. ข้อเสนอแนะด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ อย่างไร

.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือ
พระคัมภีร์ โกวีโท (จักมา)
นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน

จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

ขอความกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์นี้ตามความเป็นจริงหรือตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะปกปิดเป็นความลับจะไม่ถูกนำมาเผยแพร่ให้ได้รับผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและผู้ที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใดทั้งสิ้น แต่จะนำไปวิเคราะห์ เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนของพระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ด้วยการกรอกข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริงเท่าที่สามารถเปิดเผยได้

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 1 ปัจจัยบุคคลของพระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

1. ชื่อ..... ฉายานามสกุล

อายุ.....ปี..... พรรษา.....

การศึกษา () นักรธรรม.....() สามัญศึกษา.....

() เปรียญธรรม.....() อื่นๆ.....

ตำแหน่งทางคณะสงฆ์.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม

1. ท่านมีแนวทางการพัฒนาบทบาทด้านการปกครองตามหลักพระวินัยอย่างไร
อธิบายอย่างละเอียด?

1)

.....

2)

.....

3)

.....

2. ท่านมีแนวทางการพัฒนาบทบาทด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติ ใดๆ
อธิบายอย่างละเอียด?

1)

.....

2)

.....

3)

.....

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความกรุณาของท่านมา ณ โอกาสนี้

พระคามัลโมณี โกวิท (จักมา)

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. พระครูจินตาทิศจานุรักษ์ คุรุธมโม (ทวี) นักธรรมชั้นเอก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
เจ้าคณะตำบลบางช้าง วัดจินตาราม
(สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2562)
2. พระครูจารุวัฒน์คุณ จารุณโณ (หลีกอาญา) นักธรรมชั้นเอก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
เจ้าคณะตำบลไร่ชิง วัดหอมเกร็ด
(สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2562)
3. พระครูวรดิตถานุกยุต คเวสโก (สังเวย) นักธรรมชั้นเอก ปริญญาโท มหาบัณฑิต
เจ้าคณะตำบลบ้านใหม่ วัดท่าพุด
(สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2562)
4. พระมหาสมเกียรติ เตชวณโณ (จิตรัต) นักธรรมชั้นเอก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7
เจ้าคณะตำบลยายชา วัดทรงคนอง
(สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2562)
5. พระปลัดการุณย์ จิตธมโธม (เชียงของ) นักธรรมชั้นเอก ปริญญาตรี
เลขานุการเจ้าคณะอำเภอสามพราน
วัดบางช้างเหนือ
(สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2562)

ภาพผนวก ข
รูปภาพการให้สัมภาษณ์

ภาพถ่ายประกอบการสัมภาษณ์ภาพที่ 1

สัมภาษณ์เชิงลึก พระครูจินตาทิศาจารย์ คุรุณโม (ทวี)
นักธรรมชั้นเอก เจ้าคณะตำบลบางช้าง วัดจินตาราม
เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2562

ภาพถ่ายประกอบการสัมภาษณ์ภาพที่ 2

สัมภาษณ์เชิงลึก พระครูจารุวัฒนคุณ จารุณโณ (หลักอาญา)
นักธรรมชั้นเอก เจ้าคณะตำบลไร่ขิง วัดหอมเกร็ด
เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2562

ภาพถ่ายประกอบการสัมภาษณ์ภาพที่ 3

สัมภาษณ์เชิงลึก พระมหาสมเกียรติ เตชวณฺโณ (จิตรัต)
นักธรรมชั้นเอก เจ้าคณะตำบลยายชา วัดทรงคนอง
เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2562

ภาพถ่ายประกอบการสัมภาษณ์ภาพที่ 4

สัมภาษณ์เชิงลึก พระครูวรดิตถานุกยุต คเวสโก (สังเว)
นักธรรมชั้นเอก เจ้าคณะตำบลบ้านใหม่ วัดท่าซุด
เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2562

ภาพถ่ายประกอบการสัมภาษณ์ภาพที่ 5

สัมภาษณ์เชิงลึก พระปลัดการุณย์ ฐิตธมฺโต (เชียงใหม่)
นักธรรมชั้นเอก เลขานุการเจ้าคณะอำเภอสามพราน วัดบางช้างเหนือ
เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2562

ภาคผนวก ช
ผลการหาค่า IOC ของแบบสอบถาม

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามบทบาทการปกครอง
คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวมของ คะแนน ($\sum R$)	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	หมายเหตุ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1) ด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัย								
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	นำไปใช้ได้
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	นำไปใช้ได้
3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	นำไปใช้ได้
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	นำไปใช้ได้
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	นำไปใช้ได้
2) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์								
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	นำไปใช้ได้
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	นำไปใช้ได้
3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	นำไปใช้ได้
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	นำไปใช้ได้
5	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8	นำไปใช้ได้

ภาคผนวก ฅ
ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค
(Cronbach)

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach)

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	68.23	95.357	.146	.905
A2	69.00	96.621	.047	.908
A3	69.17	93.316	.343	.901
A4	69.60	89.697	.528	.896
A5	69.23	87.495	.585	.895
A6	69.63	91.620	.516	.897
A7	69.67	88.851	.567	.895
A8	69.17	88.489	.566	.895
A9	69.00	88.345	.537	.896
A10	69.67	88.299	.488	.898
B1	69.03	84.792	.794	.889
B2	69.07	84.823	.704	.891
B3	69.47	85.154	.628	.893
B4	69.63	88.516	.549	.896
B5	69.30	90.769	.446	.898
B6	69.20	90.303	.588	.896
B7	69.73	89.237	.468	.898
B8	69.60	86.179	.556	.896
B9	69.17	85.040	.763	.890
B10	69.17	82.626	.722	.890

Reliability Coefficients

N of Cases = 30

N of Items = 20

Alpha = .901

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-ฉายา-นามสกุล : พระคัมภีร์โมณี โกวิท (จ๊กมา)
 วัน เดือน ปี เกิด : วันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2529
 สถานที่เกิด : รามกาปานิ อำเภอเมือง จังหวัดรางกามาติ บังกลาเทศ
 ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดสิรินธรเทพรัตนาราม ๒๖ หมู่ ๗ ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน
 จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๖๐
- การศึกษา
- พ.ศ. 2555 : นักรธรรมชั้นเอก
 พ.ศ. 2556 : ศาสตราจารย์บัณฑิต (ศน.บ.) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
 พ.ศ. 2560 : ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต (ศน.ม.) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

